

Ainevaldkond „Kunstiained“

Kunstiained pädevus

Kunstipädevus seostub kultuurilise teadlikkusega, hõlmates põhiteadmisi Eesti ja Euroopa kultuurisaavutustest ning maailma kultuurilise mitmekesisuse mõistmist. Kunstipädevus hõlmab oskust väljendada enda ideid mitmekesiste kunstiliste vahenditega ning väärtustada loomingulisi saavutusi visuaalsetes kunstides ja muusikas. Kunstipädevusse kuulub eneseväljendusoskus, isikupära teadvustamine, oskus uurida varasema kultuuripärandi varasalvi ning valmisolek leida uusi lahendusi muutuvates oludes.

Ainevaldkonna kuuluvus, tunnijaotus

Kunstiainete valdkonda kuuluvad *kunst* ja *muusika*, mis on kohustuslikud kõigis põhikooliastmes. Kunsti ja muusikat õpitakse kuulmispuudega laste osakonnas 1.–10. klassini.

Õppeainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste

Kunst – 4 nädalatundi

Muusika – 4 nädalatundi

II kooliaste

Kunst – 4 nädalatundi

Muusika – 4 nädalatundi

III kooliaste

Kunst – 2 nädalatundi

Muusika – 2 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus

Kunstide valdkonna aineid ühendab tähelepanu pööramine loovuse ja eneseväljendusoskuse arenemisele ning tervikliku maailmapildi kujunemisele. Kunstidega tegelemise kaudu saadakse teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta, õpitakse tundma ennast ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas.

Loomise, esitamise, teoste interpreteerimise ja analüüsimise kaudu õpitakse tundma traditsioonilisi ning nüüdisaegseid kunste, nende sisu, vorme ja tähendusi, kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Oluline on mõtlemise paindlikkus ning avatus kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele, mis toetavad toimetulekut kiiresti muutuv ja mitmekultuurilises maailmas. Praktiline kunstidega tegelemine arendab tundemaailma, intuiitvset ja loovat mõtlemist.

Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena. Kunstitegevused tasakaalustavad teiste ainete valdavalt verbaalset ning analüütilist mõtlemist, lisades kujundliku, sünteesiva ja intuiitvise poole. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis

võimaldab loovalt läheneda probleemidele, väärtustab erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele.

Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

1. teadmised kunstidest (analüüs);
2. erinevate kunstide seostamine (süntees);
3. ainealne (verbaalne) keel;
4. loominguline eneseväljendus (loomine, esitamine);
5. kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
6. oma-, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
7. kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus).

Kuulmispuudega laste muusikatunnis läbiviidavad õpitegevused ja –tulemused sõltuvad väga suures osas õpilase kuulmiskahjustuse sügavusest, kuulmisabivahendite olemasolust ja /või nende kasutegurist. Raske /väga raske kuulmispuude (kurtuse) korral on üldjuhul võimalik tajuda vaid rütme, meloodiate tajumine ja eristamine, sh laulmine ei ole võimalik (mõnel juhul – lihtsamate tekstide ning aeglasema tempoga palade puhul - on saavutatav retsitatiivne laulmine). Ka keskmise kuulmislanguse puhul ja isegi kuuldeaparaate kasutades on raskendatud meloodiliste nüansside tajumine ja järgimine. Lisaks on kuulmiskahjustusest tuleneva mahajäämuse tõttu kõne arengus (kõrvalekalded häälduses, kõnehingamises, kõne tempos ja prosoodias) õpilastel üldjuhul raske püsida laulmisel tempos ning olla verbaalselt täpne.

Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul tegeldakse erinevate rütmide tajumise (paremini tunnetatakse madalaid helisid) ja nende jäljendamisega, kõne korrigeerimisega rütmiskeemidele ja foneetilisele rütmikale toetudes ning muusikalise eneseväljendusega erinevate rütmide järgi liikudes; soovi korral õpetatakse viipelaulmist – laulusõnade viiplitmist ja emotsioonide edasiandmist viipekeeles. Kergema kuulmispuudega, sh implanteeritud või kuuldeaparaate kasutavate lastega on võimalik arendada ka laulmisoskust (kooslaulmine õpetaja poolt tempo dirigeerimisel, karaoke jms).

Eelnevast tulenevalt on kuulmispuudega laste muusikaõpetus praktilise suunilusega: rütmiline tegevus, (koos)laulmine, liikumine, tants jne; tutvutakse ka olulisemate mõistete, terminite, noodiõpetusega. Muusikateadmised ja -oskused kujundatakse seoses praktilise muusitseerimisega ning töös rütmidega. Taktimõõtu käsitletakse seoses õpitavate laulude ning muusika kuulamisega: rõhuline ja rõhuta heli (rütmilise ja matkimisliigitused laulude saateks). Tegevused toimuvad lapse individuaalseid eeldusi arvestavalt. Repertuaari valikul arvestatakse ea- ja jõukohasust ning laste huvitatust. Nooremate laste puhul on valdavaks rütmiliseks tegevuseks liikumine muusika järgi (kõnd, jooks, hüpe jms, aga ka plaksutamine, koputamine jne).

Üldpädevuste kujundamine kunstiainete ainevaldkonnas

Kunstide valdkond võimaldab kõiki üldpädevusi loomulikult lõimida igapäevasesse õppetöösse nii teooria kui ka praktika kaudu.

Väärtuspädevus. Kunstid rõhutavad kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi identiteedi osana. Kõigis tegevustes väärtustatakse individuaalset ning kultuurilist mitmekesisust. Käsitlevate teemade, analüüsitavaid kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunste

eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse. *Õpetaja ülesanne on esialgu arutelusid juhtida, õpilaste lausungeid laiendada, laste mõtteid peegeldada ning ümbersõnastada. Ühiste arutelude käigus saab õpilaste väärtushinnanguid ja hoiakuid kujundada.*

Sotsiaalne pädevus. Kunstiainete uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, arutlused ja esitlused, ühismusitseerimine ja ühistes kunstiprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ja üksteise toetamise väärtustamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutatakse oma seisukohtade kaitsmist ning teiste arvamustest lugupidamist. Kunstiained teadvustavad inimese kui kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.

Enesemääratluspädevus. Loovülesannetes saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainekikud ning sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti. Sihiks on integreerida noori nüüdisühiskonda ja toetada oma identiteedi väljendamist loomingus.

Õpipädevus. Kunstides kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides. Kunstides saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana. *Õpetaja julgustab õpilasi oma loomingulisust väljendama ning järjepidevalt harjutama. Muusikalise kuulmise ja lauluvõime arendamisel kasutatakse tunnetustegevust aktiveerivaid vahendeid: meloodia liikumise kujutamine õhus või joontega tahvlil jm visuaalseid vahendeid kasutades.*

Suhtluspädevus. Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest, jms rääkimine, ulatudes lihtsast argikeelsest kirjeldusest ainespetsiifilise keelekasutuseni. Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunstides referatiivsete ja uurimistööde koostamine eeldab teabetekstide mõistmist ning juhib kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (teksti, joonist, skeemi, tabelit, graafikut). Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides” sõnumeid ühest keelest teise. *Kuna kuulmispuudega lastele on iseloomulik piiratud võimekus tajuda ning jäljendada teiste inimeste kõnet ning kasutada enesekontrolli, püütakse õpetatavaid muuta nii palju kui võimalik visuaalselt tajutavaks: kirjalikus tekstis (nt laulusõnad) rõhuliste sõnade alla joonimine, pauside tähistamine püstkriipsuga, kokku hääldatavate sõnade ühendamine kaarekesega; tempo dirigeerimine kõnelemisel /laulmisel; hääle valjuse või intonatsiooni muutmise tähistamine graafiliste märkidega. Korrektsioonitöö oluline osa on plokkflöödi õppimine.*

Matemaatika-pädevuse arengut toetavad kunstides rakendatavad ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi; samuti analüüsida kunstikategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrrelda ja liigitada erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutada sümboleid.

Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist toetavad kunstides individuaal- ja rühmatöö, uurimuslikud ja probleemipõhised ülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega. Kunstide valdkonnas on iseloomulik uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, leidlikult valides sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust planeerima, võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

Digipädevuse kujunemist toetab õpilase eesmärgipärane õppimisele suunatud uueneva digitehnoloogia kasutamine – digitaalsed õppematerjalid, -keskkonnad ja programmid; koostöö erinevates digikeskkondades; oskus kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; igapäevaelu moraali- ja väärtuspõhimõtete järgimine ka digikeskkonnas; info leidmine ja säilitamine digivahendite abil; kriitiline suhtumine infosse; digiloome digivahenditega.

Lõiming

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Nüüdisaegsele kultuurile on olemuslik interdistsiplinaarsus. Kunstid on tihedalt seotud kõigi inimtegevuse valdkondade ning oma ajastu mõtteviisidega. Inimeseks olemine, sotsiaalsed suhted ja maailm on oma erinevates avaldumisvormides kunstide aines, seega teiste ainevaldkondadega suhestumine on kunstide loomulik osa.

Kunstiainete ja teiste ainevaldkondade seostamiseks on palju võimalusi:

1. Väärtushoiakute kujundamine ja maailma kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine. Paljudes ainetes tutvutakse erinevate kultuuridega ning toetatakse kultuurilise ja sotsiaalse identiteedi kujunemist (kunstid, eesti keel ja kirjandus, võõrkeeled, ajalugu ja ühiskonnaõpetus, geograafia, käsitöö ja tehnoloogia, kehaline kasvatus). Kunstide kaudu saab eriti hästi teadvustada kultuuridevahelist dialoogi ja loovust nüüdisühiskonna innovatsiooni allikana.
2. Kattuvate või lähedaste mõistete kasutamine (kompositsioon, struktuur, rütm, plaan, stiil, variatsioon, improvisatsioon, liikumine, dünaamika jm): kunstid, keeled ja kirjandus, tehnoloogia, kehaline kasvatus. *Kuulmispuudega õpilaste puhul on oluline tuua välja erinevates ainetes korduvad mõisted, selgitada nende tähendust ning võrrelda detaile. Selle juures abistavad näitlikustamise vahendid (nt skemaatiline kujutamine) ning IKT vahendid. Muusika-alast terminoloogiat käsitletakse kontekstis, arvestades, et valdava osa muusikaterminite abstraktse sisu tõttu on nende omandamine ja aktiivsesse kõnesse viimine kuulmispuudega laste jaoks suhteliselt problemaatiline.*
3. Ainete sisust lähtuvate seoste esiletoomine:
 - a. sotsiaalainetest lähtudes vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega;
 - b. emakeelest ja võõrkeeltest lähtudes arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust; kirjandusest lähtudes vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid muusikas ja kunstis, teatri- ja filmikunstis;

- c. loodusainetest lähtudes teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi;
 - d. matemaatikast lähtudes arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid);
 - e. käsitööst ja tehnoloogiast lähtudes arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist (loomise protsess, tehnoloogiad ja tehnikad);
 - f. kehalisest kasvatuses lähtudes arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, mootorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni.
4. Ainevaldkondade piire ületavad õppeprojektid.

Läbivad teemad

Kunstiainetes on võimalik kaasata kõiki läbivaid teemasid, kuigi mõnega on seotus tugevam. Teemad „Väärtused ja kõlblus” ning „Kultuuriline identiteet” on kunstiainetele eriomased. Õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka kaasaja kultuurinähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loominguulist väljendamist. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusikaüritustel ja õpilastööde näitustel.

Teemaga „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” seondub kunstides oma võimete ja huvide teadvustamine, nii ainespetsiifiliste kui ka üldisemate mõtlemis- ja tegutsemisstrateegiatega, sh õpioskuste omandamine. Tutvutakse kunstide mitmekülgsede väljunditega igapäevaelus ning kunstidega seotud elukutsetega.

Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” on seotud kunstidele omaste praktiliste loovtegevustega, mille vältel kasutatakse erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas toimetuleva inimese kujunemist.

Eelnevaga haakub samuti läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” lõimimine kunstide õppesse. Kunstides julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist.

Kunstiainetes teadvustatakse kunstitegevuste emotsionaalselt tasakaalustavat mõju, neist võivad alguse saada elu jooksul püsivad harrastused. See lõimub nii elukestva õppe põhimõtte teadvustamise kui ka läbiva teemaga „Tervis ja ohutus”. Kunstides kasutatakse paljusid materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe. Jälgitakse enda tervise ja ohutuse nõudeid tööprotsessis, suurt tähelepanu pööratakse erinevatele keskkondadele ja nende teadlikule kasutamisele.

Kunstide eriline panus teemade „Keskkonna ja jätkusuutlik areng” ning „Teabekeskond” käsitlemisel on valdkondliku vaatenurga lisamine. See hõlmab mitmekülgsed oskusi nagu info leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ja heliline kujundamine. Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse küsimustega.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool võimaldab järgmiste vahendite kasutamise: naturaalklaver ja klaveritool, süntesaator, muusikakeskus HIFI, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel, internetiühenduse ja helikaardiga arvuti ning noodistusprogramm ja MIDI salvestusprogramm.
2. Kool korraldab õpet klassis, kus on võimalik kasutada rühmatööd ja liikumiseks vajalikke pindu.
3. Kool võimaldab instrumentaariumi (Orffi instrumentaarium, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, akustilised kitarrid) õpilastele musitseerimiseks.
4. Kool võimaldab kasutada fonoteeki (CD-d, DVD-d, VHS-d).
5. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on 500 lux päevavalgusspektriga valgustus tööpinnal, vesi/kanalisatsioon, reguleeritava kõrgusega molbertid koos joonistusalusustega, tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalused ning projektsioonitehnika.
6. Kool tagab kooli õppekava järgi kunstitundideks foto- ja videokaamerate, skanneri ja printeri ning internetiühendusega arvutite kasutamise võimaluse. Samuti võimaldab kool vajalikud kunstivahendid ja -materjalid.

Hindamine

Ainevaldkonna õppeainete hindamise täpsustatud tingimused ja kord sätestatakse kooli õppekavas, hindamisest teavitamine kooli kodukorras. Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega.

Õpitulemusi hinnatakse suuliste sõnaliste ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Muusikaõpetuses annab hindamine tagasisidet õpilase võimekuse ja tema individuaalse arengu kohta, on lähtekohaks järgneva õppe kujundamisele, stimuleerib ning motiveerib õpilast parematele tulemustele ja enesearendusele. Hindamine sisaldab kõiki muusikaõpetuse komponente: laulmist, pillimängu, muusikalist liikumist, omaloomingut, muusika kuulamist ja muusikalugu, muusikalist kirjaoskust ning ka õpilase aktiivsust, tunnist osavõttu, hinnangut enese ja kaasõpilaste osalemisele ning saavutustele õppes. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana kokkuvõtval hindamisel. I kooliastmes hinnatakse peamiselt muusikalisi tegevusi: laulmist, pillimängu ja loovtegevusi. II ja III kooliastmes on suurem kaal muusikaliste teadmiste ning oskuste kasutamisel muusikalistes tegevustes.

Kunsti hindamise eesmärk on anda õpilasele motiveerivat tagasisidet. Hindamisel on oluline tunnustada lahenduste erinevusi ja väärtustada õpilaste isikupära. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Muusika

Muusika I kooliastmes

Põhikooli muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
2. tunneb huvi muusika kui kunstiliigi vastu ning kujundab enda esteetilist maitset;
3. mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt muusikaliste tegevuste kaudu;
4. kasutab muusikalistes tegevustes omandatud muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
5. väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;
6. teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb selle edasikandmises ning mõistab ja austab erinevaid rahvuskultuure;
7. teadvustab ja väärtustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonda.

Muusika õppeaine koostisosad on laulmine; pillimäng; muusikaline liikumine; omalooming; muusika kuulamine ja muusikalugu; muusikaline kirjaoskus; õppekäigud.

Musitseerimise all mõistetakse igasugust muusikalist eneseväljendust, nagu laulmist, pillimängu, liikumist ja omaloomingut. Muusika kuulamisega arendatakse kuulamisoskust, tähelepanu, analüüsivõimet ja võrdlusoskust. Muusikaloos tutvustatakse erinevaid karaktereid, väljendusvahendeid, stiile, heliloojaid ja interpreete. Muusikalise kirjaoskuse all mõistetakse õppekavas sisalduva noodikirja lugemise oskust musitseerides. Õpilaste silmaringi ja muusikalise maitse kujundamiseks on vajalikud õppekäigud (sh virtuaalsed) kontserdipaikadesse, teatritesse ning muuseumidesse. Muusikaõpetusel on tasakaalustav ja toetav roll õpilase emotsionaalses arengus ning teiste õppeainete omandamises. Musitseerides arendatakse õpilase isikupära, omandatakse oskused ja teadmised üksi ja koos musitseerimiseks ning loominguliseks eneseväljenduseks. Rühmas ja üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, paindlikkust ja emotsionaalset kompetentsust ning juhitakse õpilase enesehinnangut ja õpimotivatsiooni. Ühislaulmise ja koorilauluga arendatakse sotsiaalseid oskusi ning kujundatakse isamaa-armastust.

Kuulmispuudega laste muusikatunnis läbiviidavad õpitegevused ja –tulemused sõltuvad väga suures osas õpilase kuulmiskahjustuse sügavusest, kuulmisabivahendite olemasolust ja /või nende kasutegurist. Raske /väga raske kuulmispuude (kurtuse) korral on üldjuhul võimalik tajuda vaid rütme, meloodiate tajumine ja eristamine, sh laulmine ei ole võimalik (mõnel juhul – lihtsamate tekstide ning aeglasema tempoga palade puhul - on saavutatav retsitatiivne laulmine). Ka keskmise kuulmislanguse puhul ja isegi kuuldeaparaate kasutades on raskendatud meloodiliste nüansside

tajumine ja järgimine. Lisaks on kuulmiskahjustusest tuleneva mahajäämuse tõttu kõne arengus (kõrvalekalded häälduses, kõnehingamises, kõne tempos ja prosoodias) õpilastel üldjuhul raske püsida laulmisel tempos ning olla verbaalselt täpne.

Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul tegeldakse erinevate rütmide tajumise (paremini tunnetatakse madalaid helisid) ja nende jäljendamisega, kõne korrigeerimisega rütmiskeemidele ja foneetilisele rütmikale toetudes ning muusikalise eneseväljendusega erinevate rütmide järgi liikudes; soovi korral õpetatakse viipectaulmist – laulusõnade viipectulmist ja emotsioonide edasiandmist viipectekeeles. Kergema kuulmispuudega, sh implanteeritud või kuuldeapraate kasutavate lastega on võimalik arendada ka laulmisoskust (kooslaulmine õpetaja poolt tempo dirigeerimisel, karaoke jms).

Eelnevast tulenevalt on kuulmispuudega laste muusikaõpetus praktilise suunitlusega: rütmiline tegevus, (koos)laulmine, liikumine, tants jne; tutvutakse ka olulisemate mõistete, terminite, noodiõpetusega. Muusikateadmised ja -oskused kujundatakse seoses praktilise musitseerimisega ning töös rütmidega. Taktimõõtu käsitletakse seoses õpitavate laulude ning muusika kuulamisega: rõhuline ja rõhuta heli (rütmilise ja matkimisliigutused laulude saateks). Tegevused toimuvad lapse individuaalseid eeldusi arvestavalt. Repertuaari valikul arvestatakse ea- ja jõukohasust ning laste huvitatust. Nooremate laste puhul on valdavaks rütmiliseks tegevuseks liikumine muusika järgi (kõnd, jook, hüpe jms, aga ka plaksutamine, koputamine jne).

Kuna kuulmispuudega lastele on iseloomulik piiratud võimekus tajuda ning jäljendada teiste inimeste kõnet ning kasutada enesekontrolli, püütakse õpetatav muuta nii palju kui võimalik visuaalselt tajutavaks: kirjalikus tekstis (nt laulusõnad) rõhuliste sõnade alla joonimine, pauside tähistamine püstkriipsuga, kokku hääldatavate sõnade ühendamine kaarekesega; tempo dirigeerimine kõnelemisel /laulmisel; hääle valjuse või intonatsiooni muutumise tähistamine graafiliste märkidega. Muusikalise kuulmise ja lauluvõime arendamisel kasutatakse tunnetustegevust aktiveerivaid vahendeid: meloodia liikumise kujutamine õhus või joontega tahvlil jm visuaalseid vahendeid kasutades. Helivältsi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega. Helikõrguste tundmaõppimiseks kasutatakse Jo-Le-Mi-süsteemi: laulmine seondub piltliku ning käelise tegevusega (käemärkide näitamine, nende kujutamine tahvlil jne). Korrektsioonitöö oluline osa on plokkflöödi õppimine. Muusika-alast terminoloogiat käsitletakse kontekstis, arvestades, et valdava osa muusikaterminite abstraktse sisu tõttu on nende omandamine ja aktiivsesse kõnemesse viimine kuulmispuudega laste jaoks suhteliselt problemaatiline; samuti võib puuduliku kuulmise tõttu osutada problemaatiliseks erinevate muusikariistade äratundmine kõla järgi; muusikastiilide äratundmine kuulmisele toetudes ning muusikateoste seostamine autoritega.

Arvestatakse, et kuulmispuude tõttu on õpilaste iseseisev muusika kuulamine vabal ajal, kontsertide, teatrietenduste (sh muusikaliste lavastuste) jms kultuuriürituste külastamine enamasti vähene. Seetõttu on õpilaste taustateadmised ning väljaspool kooli kogetud muusikaelamused võrreldes kuuljate lastega oluliselt väiksemad või puuduvad täiesti. Muusikatundides tuleb tavapärasest rohkem tegelda teadmiste andmisega nii kultuuriloost kui tänapäevasest muusikast ning suunata ja julgustada õpilasi vastavalt võimetele ja võimalustele nii muusikat kuulama kui musitseerima (erinevad arvutiprogrammid, lihtsamad muusikariistad jms).

Väga raske kuulmiskahjustuse korral, kui auditiivne tajumine ei ole võimalik, toetatakse õppimisel nii palju kui võimalik teistele meeltele: vibratsioonitunnetusele ning nägemisele (õpetaja käemärgid, dirigeerimine, joonised, skeemid jms). Kesksel kohal on muusikaline liikumine: lihtsamad rahvatantsud ja laulumängud ning muusikapala karakteri väljendamine liikumise kaudu. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse kaasmängude ning rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide kaudu. Muusika kuulamisega (kergema kuulmispuudega lapsed) õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeoleu ning iseloomustama (esimeses kooliastmes piiratud sõnaliste väljendusvahendite tõttu õpetaja abiga, tugisõnadele, küsimustele jms toetudes) kuulatud muusikapalu. Õpilaste esinemisostust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses.

Kuulmispuudega laste muusikaõpetuse eesmärgid:

- 1. kujundada positiivne suhtumine muusikalis-rütmilisse tegevusse;*
- 2. rikastada laste tundeelu muusikaelamuste kaudu ning arendada rütmi-, kuulde- ja vibratsioonitaju;*
- 3. korrigeerida hääle- ja hääldusvigu, õpetada õiget kõnetempot ja kõne meloodilisust;*
- 4. õpetada kuulama erinevaid helisid, tajuma ja jäljendama rütmi (plaksutamine, koputused jne või mängimine lihtsatel lastepillidel);*
- 5. julgustada lapsi end muusika ja rütmi toel vabalt ja loovalt väljendama, tantsima ja liikuma muusika /rütmi saatel;*
- 6. arendada kollektiivse ja individuaalse musitseerimise ning esinemise oskust (plokkflöödiõpetus).*

I kooliastmes on põhieesmärgiks kuulmistaju arendamine, muusika vastu huvi äratamine ning liikumisrõõmu tekitamine. Tähelepanu keskmes on õigele hingamisele toetuvad loomulikud hääldamisharjutused; muusika kuulamise oskuse (kuulmistehniliste abivahendite korral) ja loovuse arendamine (erinevate rütmide tajumine ja jäljendamine koputuse, plaksude vm liikumisega, retsitatiivne laulmine jms). Olulisel kohal on pillimäng: tutvutakse erinevate rütmipillidega; omandatakse rütmi- (sh kehapilli) ja plaatpillide ning plokkflöödi esmased mänguvõtted. Muusikahuvi süvendatakse rütmilise liikumise (liikumismängud, mängulaulud, liisusalmid, lihtsad tantsud) kaudu. Vastavalt võimalustele (õpilaste kuulmisjääki ning kõneoskusi arvestades) kasutatakse laste karaoket.

Hiie kooli muusikaõpetuse ainekava koostamisel on lähtutud implanteeritud või kergema kuulmispuudega kuuldeaparaate kasutatavate laste auditiivsetest võimalustest.

Kurtide või kuuldeaparaate mittekasutavate laste puhul pööratakse enam tähelepanu hingamis- ja hääleharjutustele, mille abil korrastatakse hingamisrütmi ja –mootorikat, korrigeeritakse õpilase kõne voolavust, tempot ja intonatsiooni. Õige kõnehingamise kujundamiseks sooritatakse hingamislihaseid tugevdavaid harjutusi, mille käigus õpib laps tunnetama hingamisorganite liikumist; pikendama väljahingamise faasi, muutma väljahingatava õhujoo tugevust ning suunda jms; seejärel seostatakse hingamisharjutused hääleharjutustega. Ka plokkflöödi mängimine aitab treenida kõnelemiseks vajalikku kiiret sisse- ning pikka sujuvat väljahingamist, suurendada kopsumahtu, arendada kuulmistaju, peenmootorikat ning toetada emotsionaalset arengut. Hääle kvaliteedi parandamiseks juhitakse lapse tähelepanu iseenda hääle kuulamisele ning selle võrdlemisele õpetaja häälega (jäakkuulmise olemasolul). Harjutamisel toetatakse nii visuaalsele kui taktiilsele tajule; hääle kõrguse muutmisel on abiks õpetaja

käeliigutused, graafilised märgid jms. Erinevate hääleharjutuste (õpitud hääliku(te) venitatud hääldamine, hääle tugevuse ja kõrguse muutmine, pikenevate silbiridade lugemine: pa, papa, papapa, papapapa jne) abil õpetatakse ühtlasi ka kõnehingamist; hääle kõrgust ja tugevust modelleerides (erinevad tegelased, karakterid) arendatakse emotsionaalset väljendusoskust.

Suulise kõne puudulikust oskusest ja vähesest kõnepraktikast tingituna on raske /väga raske kuulmispuudega laste artikulatsiooniorganite liigutused kohmakad ja aeglased, mistõttu rakendatakse esimeses kooliastmes foneetilist rütmikat (kõne saatmine kehaliigutuste või muusikaliste rütmidega). I kooliastmes läbiviidav foneetiline rütmika sisaldab üheaegselt harjutusi artikulatsiooniorganile, häälele, kätele, jalgadele ja kogu kehale ning aitab kaasa kõne loomulikkuse kujundamisele: harjutuste kaudu korrigeeritakse õpilase hääldust, parandatakse artikulatsiooniaparaadi ja kogu keha lihasgruppide koostööd. Muusikalis-rütmiliste tegevuste kaudu õpetatakse loomulikku miimikat, õige intonatsiooni saavutamist ja enesekontrolli häälduse üle (tegevus toimub koostöös surdologopeedi ja klassi eesti keele õpetajaga). Rütmilisi liigutusi teostatakse erineva ulatusega ja mitmel viisil: aeglaselt, kiiresti, sujuvalt, järsult, lühidalt, pikalt, vahelduvalt. Nooremate lastega sooritatakse tunni alguses nn hääldusvõimlemist, mille abil toimub ettevalmistus aktiivse kõne kasutamiseks: avatakse hingamisteed, vabaneb kopsudes olev varuõhk, aktiveeritakse hingamis- ja artikulatsiooniorganid. Võimalusel imiteeritakse suure liikumisega väiksemat ehk käte liikumisega matkitakse artikulatsiooniliigutusi või nende iseloomu: sujuv, terav, aeglane, ühekordne, korduv jms. Näiteks O puhul viiakse õla kõrguselt kõrvale väljasirutatud käed kaarega ette või pea kohale, moodustades O; U puhul liiguvad käed rinna eest paralleelselt ette, imiteerides ettetorutavaid huuli; I puhul aga suunurkade juurest kõrvale, justkui „vedades“ suunurki laiemale. K puhul imiteeritakse kana tiivaliigutusi, lüües kõverdatud küünarnukke järsu liigutusega vastu külgi, hääldades samal ajal KA, KA, KA. Liikumisega võib siduda ka vastavad sõrmendid, näidates neid mõlema käega. Hääldamise ajal juhitakse lapse tähelepanu nii õigele hääldusasendile kui kuulmisele - eelkõige enda hääle kuulamisele. Retsitatiivse laulmise abil (ka lugemise või laulmise saatmisel liigutustega) toetatakse hääle arendamist ja sobiva kõnetempo saavutamist.

Üldarendavate harjutuste (rivistumine, pöörded, sisse-väljahingamine, tõus varvastele, lõdvestus, vabalt, kõnd, mars, jooks, hüpped, seis, kükk, istumine, plaksutamine jne) ja rütmiliikumise abil tugevdatakse ja korrigeeritakse kogu lihassüsteemi ja arendatakse oskust tunnetada ning juhtida erinevate lihasgruppide tööd. Siia kuuluvad ka osavust ja tähelepanu arendavad ning liikumismängud. Olulisel kohal on kuulmistähelepanu arendamine: rütmifiguuride tajumine ja eristamine, reaktsioonikiiruse arendamine, liikumine muusika järgi, liikumine kindlas ja selges rütmis; rütmide, loovuse arendamine erinevate liikumisvormide abil, erinevate tempode ja rütmide iseseisev tunnetamine ning väljendamine liikumises; liikumise muutmine sõnalise märguande või muusika muutuse tajumise järgi jms.

Muusikalis-rütmiliste harjutuste sisuks on erinevate helide ja hääletsuste (olmes, looduses, maal, linnas jne) kuulamine, matkimine ning väljendamine nii hääle kui liigutuste abil; kuulnud hääle või heli seostamine pildi, tegevuse või situatsiooniga; kõrgete ja madalate, tugevate ja nõrkade helide eristamine, helide rütmilisuse tajumine. Muusikalis-rütmiliste tegevuste hulka kuuluvad ka laulumängud, pillisaated, lastelaulude ja -luuletuste rütmiline saatmine plaksude või liigutustega; muusikaga kooskõlas olevad improvisatsioonid liikumisel (sobiva liikumise leidmine) ja tantsuline eneseväljendus (nt loomade, muinasjututegelaste, loodusnähtuste jms. kujutamine muusika /rütmiga liikudes).

Simulatsioonid kuulmisest (sh muusika kuulmine) erineva kuulmiskahjustuse ja erinevate abivahendite korral:

1. <http://www.hear2learn.org/CICSSim/>
2. <http://www.hearinglikeme.com/facts/what-hearing-loss/hearing-loss-simulator-understanding-mild-and-moderate-hearing-loss?gclid=CNCOrJWmzLoCFcuZ4AodrkgATw>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=SpKKYBkJ9Hw>

1.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevus	Õpitulemused
1-2	Õige kehahoid istumisel, seismisel. Artikulatsiooni-aparaadi-, hääle- ning hingamisharjutused. Foneetiline rütmika. Rütmsilp TA.	Kõnehingamise-, hääle- ja artikulatsiooniaparaadi harjutuste sooritamine koos õpetajaga. Kuulmistaju arendamine (heli, hääle olemasolu ja suuna tajumine).	Sooritab hingamis- ja hääleharjutusi koos õpetajaga või vastavalt õpetaja juhendamisele, püüdes säilitada õiget kehahoidu istumisel ja seismisel. Tajub heli, hääle olemasolu ning määrab heliallika suuna.
3	Foneetiline rütmika (täishäälikute hääldus). Tugev – vaikne heli. Rütm TI-TI. Rütmi järgi liikumisharjutused.	Kuulmistaju arendamine erinevatele rütmidele toetudes. Helitugevuste eristamine. Hääleharjutused, retsitatiivne laulmine.	Sooritab hääleharjutusi (täishäälikud) koos liikumisega koostegevuses õpetajaga. Tajub toetudes kuulmisjäakidele tugevat ja vaikset heli klaveril ja trummil. Oskab liikuda rütmi tajudes (plaksutades, koputades) ja lugedes kaasa rütmsilpe. Püüab muuta oma hääle tugevust, sooritades harjutust „TI-TI“ vastavalt õpetaja käemärkidele vaikselt või valjult.
4	Foneetiline rütmika (täishäälikute hääldus). Kaasmäng lastelaulule „Poisid ritta“. Jalamats, käteplaks.	Kuulmistaju ning koordinatsiooni arendamine. Muusikapala meeolelu väljendamine liikumise kaudu.	Püüab rütmi järgi marssida ja/ või lüüa käteplaksu, hääldades kaasa rütmsilpe TA ja TI-TI.
5.-6.	Tempo muusikas. Kiire-aeglane. Ü. Vinter „Koer Muki“ ja K. Murand „Sügis“.	Kuulmistaju arendamine erinevate tempode ja helitugevuse baasil. Hääldusoskuste ja kõnehingamise arendamine.	Tajub ja eristab temposid <i>kiire - aeglane</i> ning helitugevuse muutust <i>vaikne – vali</i> , nimetab mõiste või valib vastava sõnasedeli. Hääldab õpetaja dirigeerimisele ning sõrmdendamisele toetudes laulu „Koer Muki“ sõnu.

7.-8.	Kujunduslik liikumine ja kaasmäng. Laul: „Kus on minu koduke“	Häälalusoskuste, kõnehingamise ja kuulmistaju arendamine. Rütmi tajumine ja järgimine erinevaid vahendeid (plaksud, koputused, vastav liikumine) kasutades.	Hääldeb sõrmendamisele toetudes laulu „Kus on minu koduke“ sõnu; püüab õpetaja dirigeerimisel retsitiivselt lauldes järgida tempot. Püüab tajuda laulu rütmi ning järgida seda koputades, plaksutades või ruumis vabalt liikudes; saadab laulu kujundlike liigutustega.
9.	Rütmiline kaasmäng: Jalamats + käteplaks, käteplaks 1+2+3.	Erinevate rütmide tajumine ja järgimine. Mänguoskuse omandamine kehapiiril (jalamats, käteplaks).	Saadab laulu „Kus on minu koduke“ kujundlike liigutustega, hääldeb kaasa rütmisilpe. Jäljendab õpetaja tegevust rütmilisel kaasmängul (jalamats, käteplaks), püüdes püsida tempos.
10	Rütm. TA ja Ti-TI rütmid. Vaikus - paus muusikas. Laul „Seisata“ R. Pajusaar Rütmipillid: trumm; tamburiin; triangel; marakas.	Muusika meeleolu väljendamine liikumise kaudu. Esinemisjulguse ja -oskuse arendamine. Rütmipillidega tutvumine, esmaste mänguvõtete kujundamine.	Liigub õpitud rütmide järgi, hääldeb kaasa rütmisilpe (TA, TI-TI), tajub pausi. On tutvunud rütmipillidega ja kasutab neid laulu saatmisel.
11-12	Muusikalise fraasi tajumine. Saksa rahvaviis „Kes elab metsa sees“. Kujunduslik liikumine. Saade plaatpillil.	Muusika väljendusvahendite katsetamine erinevaid karaktereid kujutades. Ühehäälneline retsitiivne laulmine toetudes tekstile.	Loeb laulu sõnu koostegevuses, toetudes sõrmendamisele ning püüdes järgida tempot (õpetaja dirigeerimisel); saadab laulu kujundlike liigutustega. On tutvunud plaatpilliga, kasutab seda laulu saatmisel, püüdes saavutada vajalikku tempot ning rütmi.
13	Mängulaul „Kükita“. Jõululaulud.	Mängulaulu kuulamine ja sõnade lugemine; liigutuste õppimine, koordinatsiooni ning ja esinemisjulguse arendamine. Jõululaulude kuulamine. Kuulmistaju, häälalusoskuse ja suultlugemise arendamine.	Hääldeb mängulaulu sõnu (õpetaja dirigeerimisel); matkib õpetaja poolt ette näidatud liigutusi, püüdes püsida tempos.
14	Jõulud. Jõululaulud „Oh, kuusepuu“ ja „Tiliseb, tiliseb aisakell“. Kujundlikud liigutused. Tempo erinevused.	Jõulutemaatikaga seonduva sõnavara täpsustamine, kuulmistaju arendamine jõululaule kuulates. Muusika meeleolu tajumine lauldes ning selle edasiandmine liigutuste kaudu. Erineva tempo	Hääldeb sõrmendamisele toetudes laulude „Oh, kuusepuu“ ja „Tiliseb, tiliseb aisakell“ refrääni; püüab seda õpetaja dirigeerimisel retsitiivselt laulda. Tajub tempo ja meeleolu erinevust nimetatud laulude puhul ning iseloomustab seda muusika oskussõnu kasutades (<i>aeglane – kiire, rõõmus - kurb</i>) või valib vastava sõnasedeli.

		ning rütmi tajumine ning jälgendamine kõnes või liigutustes.	
15	Mängupidu klassis: „Jõuluvana tuleb“. Muusika meeleolu tajumine lauludes: „Oh, kuusepuu“ ja „Tiliseb, tiliseb aisakell“.	Kuulmistaju, koordinatsiooni ning hääldusoskuste arendamine. Esinemisjulguse kujundamine kaaslaste ees lauldes /tantsides, lugedes.	Esineb kaaslaste ees õpitud laulude /tegevustega: loeb või laulab retsitatiivselt laulusõnu või refrääni; liigub /plaksub, koputab vastavalt tajutud rütmile või saadab õpitud laule rütmipillidel (tamburiin, trumm, triangel, kõlapulgad) – vajadusel õpetaja abiga.
16	Helikõrgused SO –MI. Eesti mängulaul „Sõit-sõit linna“.	Kuulmistaju arendamine, helikõrguste eristamine ja jälgendamine astmetrepi, käemärkide või õpetaja abiga. Mängulaulu liigutuste õppimine, retsitatiivne laulmine.	Nimetab astmesilpe ja seostab neid vastavate käemärkidega. Püüab hääldamisel järgida erinevaid kõrgusi käemärkide ja astmetrepi järgi õpetaja abiga. Kasutab kehapilli või kõlapulki mängulaulu „Sõit, sõit linna“ saatmiseks.
17	Dünaamika. Hääle tugevuse muutused. R. Pajusaar „Lumehelbeke“.	Kuulmistaju ning hääle arendamine, hääle tugevuse muutmine, laulu saatmine kujundlike liigutustega.	Sooritab erinevate täishäälikutega hääletugevuse muutmise harjutusi vastavalt õpetaja käeliigutustele või graafilistele märkidele. Tajub ja eristab muusikas helitugevuse muutust – <i>vaikne- vali</i> . Hääldab (toetudes sõrmendamisele) laulu sõnu ning püüab laulu kujundlike liigutustega saata.
18.- 19.	Tempo. Aeglane-kiire. „Karumõmmi unelaul“. Plokkflööt.	Kuulmistaju arendamine erinevate tempodega tutvumisel. Hääldusoskuste arendamine laulu refrääni hääldades ning retsitatiivsel laulmisel; tempo muutuste järgimine õpetaja dirigeerimisel.	Tajub tempo muutusi „Karumõmmi unelaulus“; saadab laulu õpitud kujundliigutustega. Hääldab kaasa laulu refrääni sõnu <i>mõmm-mõmm...</i> , <i>summ-summ</i> , püüdes õpetaja dirigeerimisel püsida tempos. Mängib õpetaja juhendamisel plokkflöödil astmeid SO-MI.
20.	Dirigent. Orkester. Soome lastelaul „Elevandimarss“ Rütmiline kaasmäng: <i>jalamats + käteplaks (ta; ti-ti; ta-a; se-eis jne)</i> . Plokkflöödi ABC.	Plokkflöödil mängimise esmaste võtetega tutvumine.	Püüab rütmi järgi marssida või lüüa käteplaksu, hääldades kaasa õpitud rütmifiguure. Loeb /laulab retsitatiivselt koostegevuses Soome lastelaulu „Elevandimarss“ sõnu. Püüab saata marsilaulu plokkflöödil TA ja TI-TI rütmidega.

20	Liikumismängud. Mängulaul „Lapaduu“.	Kuulmise ning rütmitaju ning koordinatsiooni arendamine mängulaule (retsitatiivselt) lauldes, liikumismänge mängides.	Saab aru „Lapaduu“ mängureeglitest ja järgib neid mängides; suudab koostegevuses korrata laulu refrääni /esitada nn korduvaid küsimusi laulus.
21	Liikumismängud. Mängulaul „Kükita“	Häaldusoskuste arendamine laulude sõnu /refräáni korrates.	Saab aru „Kükita“ mängureeglitest ja järgib neid, häaldab kaasa laulu refrääni.
22	Kujunduslik liikumine - mängulaul „Tore tädi“		Oskab liikuda õpitud laulumängus „Tore tädi“; kordab laulu refrääni koostegevuses.
23	Kujunduslik liikumine – „Las plaksutab nüüd iga laps“. Kehapill.	Rütmipillide käsitlemine, esmaste mänguvõtetega tutvumine, lihtsamate rütmide saatmine.	Oskab liikuda õpitud laulumängus „Las plaksutab nüüd iga laps“. Saab aru mõistest <i>kehapill</i> ja oskab seda õpetaja juhendamisel lihtsamate rütmide puhul kasutada.
24.- 25.	Mängulaul „Tervituslaul“ Rütmiline kaasmäng: jalamats + käteplaks (ta; ti-ti).	Kuulmistaju arendamine erinevate helikõrguste abil; astmete SO-MI-RA eristamine ja näitamine käemärkide abil; mänguoskuse arendamine plokkflöödil.	Püüab marssida rütmis ja /või lüüa käteplaksu, häaldades kaasa rütmisilpe; häaldab õpetaja dirigeerimisel ning sõrmendamisele toetudes „Tervituslaulu“ sõnu; püüab sooritada kehapillil kaasmängu.
26	Käemärgid astmetrepil SO – MI + RA. Plokkflöödi ABC.		Püüab astmetrepi abil ning õpetaja juhendamisel eristada õpitud helikõrgusi, näidates käemärke SO-MI-RA ning järgida meloodiat astmetrepil õpetaja käemärkide järgi. Mängib õpitud astmeid plokkflöödil (õpetaja juhendamisel). Oskab tekitada plokkflöödil pehmet, pikka tooni.
27	Kujunduslik kaasmäng. Rütmivormid: jook-sen; se-eis. Lastelaul „Nädalapäevad“.	Kuulmistaju arendamine erinevate rütmide tajumise, eristamise ja järgimise kaudu;	Eristab, häaldab ja koputab rütme: <i>jook-sen</i> ja <i>se-eis</i> (vajadusel õpetaja abiga). Loeb /sõrmendab lähtudes astmetrepist lastelaulu „Nädalapäevad“. Häaldab arusaadavalt nädalapäevade nimetusi.
28	Rütmivormid: jooksen, se-eis, samm ja 1-löögiline paus.	Lihtsamate rütmipillide tundmaõppimine (nimetused, heli, käsitlemine jms) ning kasutamine nii kindla rütmi järgimisel õpetaja juhendamisel kui loovas tegevuses.	Eristab ja koputab õpitud rütme (vajadusel õpetaja juhendamisel); liigub vastavalt tajutud rütmile, valides ise liikumisviisi või tegevuse.
29	Rütmipillid: kõlapulgad; trumm; tamburiin; triangel. Koosmäng „Marsilaulu“ saateks.		Teab rütmipillide nimetusi (suudab kokku viia sõnasedeli vastava pilli /selle pildiga või valib õpetaja poolt nimetatud pilli toetudes kuulmisele või suultlugemisele).

30	Rütmipillid. Koosmäng. Colombia lastelaul „ Pillilaul“.	Muusikapala meeleolu tajumine ja väljendamine liikumise abil. Kaaslaste tegevuse jälgimine /kuulamine ja enda tegevuse sobitamine koosmängus rütmipillidega.	Teab rütmipillide <i>kõlapulgad, trumm, triangel, tamburiin esmaseid</i> mänguvõtteid ning püüab neid rakendada marsilaulu saatmisel. Kasutab rütmipille õpetaja juhendamisel rühmas mängides, püüdes jälgida kaaslaste tegevust. Saadab rütmipillidel „Pillilaulu“ (õpetaja dirigeerimisel).
31-32	Laulud loodusest. Pillid looduslikest vahenditest (lehepill, võilillepill, pajupill). Laul „Võilill“.	Erinevate laulude kuulamine, püüdes eristada sõnu ning mõista laulude sisu.	Teab, millest saab looduses viibides pilli valmistada; eristab lehepilli ja pajupilli heli; püüab omavalmistatud pillil heli tekitada. Laulab (retsitatiivselt) õpetaja dirigeerimisel laulu „Võilill“, püüdes püsida tempos ning hääldada sõnu võimalikult täpselt.
33	Rütmiline kaasmäng: kõlapulgad, triangel + käteplaks + jalamats	Looduslikest vahenditest pillide valmistamine, nendel mängimine, tekitatud helide tajumine ja eristamine. Laulusõnade õppimine, retsitatiivne laulmine.	Oskab kasutada õpitud rütmipille, järgib (õpetaja dirigeerimisel) õpitud rütme ning saadab neid suulise kõnega (silbid, sõnad, sõnaühendid, laulu refrään) vastavalt omandatud hääldusoskutele. Kasutab keha- ja rütmipille lihtsamates kaasmängudes.
34	Õpitud laulude ning laulumängude kordamine.	Esinemisjulguse- ja oskuse arendamine kaaslaste ees õpitud laulude, rütmisaate või laulumängudega esinedes.	Suudab liikuda õpitud laulumängudes vastavalt õpitud reeglitele ning õpetaja juhendamisele (vajadusel); laulab retsitatiivselt või püüab jälgida melodiat õpitud laulude puhul; saadab õpitud laule kehapillil või lihtsamatel rütmipillidel; valib sobiva liikumisviisi vabalt muusika järgi liikudes /tantsides.
35	Kontsert aasta jooksul õpitud lauludest ning laulumängudest: „Kus on minu koduke“; „Kes elab metsa sees“; „Poisid ritta“; „Seisata“; „Sõit, sõit linna“; „Võilillelaps“; „Kes aias“; „Lapaduu“; „Las plaksutab nüüd iga laps“; „Tore tädi“; „Kükita“.		Julgeb ja tahab kaaslaste ees esineda, tunneb rõõmu muusikalisest tegevusest /eneseväljendusest. Oskab jälgida kaaslaste esinemist ning sellele kaasa elada. Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamisega üksi või rühmas; järgib õpitud liikumisi laulumängudes; eristab ja saadab /järgib õpitud rütme erineval moel: ise liikudes, plaksutades, koputades, rütmipillidel jms.

Üldised õpitulemused 1. klassi lõpetamisel:

Õpilane:

1. Laulmine (*kergema kuulmispuudega lapsed vastavalt kuulmislanguse sügavusele ja omandatud hääldusoskustele; õpetaja dirigeerimisel; kurdid õpilased sooritavad hääle- ja hääldusharjutusi, deklameerivad laulusõnu jms*)

1. laulab (*retsitatiivselt*) loomuliku kehahoiu ja hingamisega rühmas;
2. laulab (*õpetaja juhendamisel*) melodiat käemärkide ja astmetrepi järgi;
3. laulab eakohaseid laste- ja mängulaule (*õpetaja juhendamisel, vastavalt kuulmiskahjustuse ulatusele ja õpitud hääldusoskustele*);

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes (*vajadusel õpetaja juhendamisel*);
2. on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides (*õpetaja juhendamisel*);

3. Muusikaline liikumine

- tantsib (*õpetaja juhendamisel*) eesti laulu- ja ringmänge.

4. Omalooming

- kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

- eristab kuuldeliselt (*vastavalt kuulmislanguse sügavusele ja kuulmisabivahendite olemasolule /kasutegurile*) laulu ja pillimuusikat;

6. Muusikaline kirjaoskus

1. mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas (*eristab muusikas ning nimetab vastava termini või leiab sõnasedeli*):
 - a) *vaikselt-valjult, kiire-aeglane, kurb-rõõmus, paus.*

2.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
1.-2.	Õige kehahoid, vaba, loomulik hingamine. Hingamis- ja hääleharjutused. K. Kuusk „Tere“	Kõnehingamise- ja hääleharjutuste sooritamine koos õpetajaga. Kuulmistaju arendamine erinevatele rütmidele toetudes.	Oskab õigesti hingata kõnelemisel, laulmisel, sooritada õpetaja juhendamisel hingamis- ja hääleharjutusi.
3.	Rütmivormid: samm, jooksen; se-eis . Rütmiharjutused. Mängulaul: „Kui su nime	Retsitatiivne laulmine rühmas.	Teab rütmivorme: samm; jook-sen; se-eis. Loeb õpetaja abiga rütmiharjutusi. Oskab liikuda õpitud rütmide järgi, lugedes kaasa rütmisilpe.

	algustäht on...“		
4.	Astmed SO ja MI. Asukoht astmetrepil ja noodijoonestikul. Käemärgid, harjutus „Laululind“	Kuulmistaju arendamine erinevatele astmetele toetudes. Retsitatiivne laulmine astmenimedega, näidates käemärke.	Teab ja oskab liikuda astmetrepil, noodijoonestikul rändnoodi järgi, õpetaja abiga. Oskab rühmas retsitatiivselt laulda ja näidata kaasa käemärke.
5.	Tempo. Lastelaul „Kiisukene“ L .Kõlar. Takt ja taktimõõt.	Kuulmistaju arendamine toetudes erinevatele kiirustele muusikapalas. Retsitatiivne laulmine õiges tempos. Takti viipamine 2/4. vastavalt võimetele.	Tajub muusikapala erinevaid temposid, oskab nimetada <i>aeglane tempo</i> , <i>kiire tempo</i> . On tutvunud mõistetega <i>takt</i> ja <i>taktimõõt</i> . Oskab teha vahet ning ära tunda noodipildis. Teab, kuidas viibata takti kahele.
6.	Marss. Lastelaul „Poisid ritta!“ Meloodia liikumise järgimine.	Rütmi tajumine ja järgimine. Ühehäälneline retsitatiivne laulmine toetudes tekstile.	Oskab rütmi järgi marssida, hääldades rütmisilpe või marssida lüües käteplaksu. Väljendab muusika meeoleolu liikumise kaudu. Tajub meloodia liikumist toetudes kuulmisjäakidele (vaegkuuljad, implanteeritud).
7.-8.	Meloodia muusikas: rõõmus-kurb. Lastelaul „Lapsed tuppa“ ja „Poisid ritta“. Kehapill. Rütmi kaasmäng kehapillil.	Mänguoskuse omandamine kehapillil. Ühehäälneline retsitatiivne laulmine toetudes tekstile. Valsi ja marsirütmi eristamine, kaasmäng kehapillil, marssides.	On tutvunud karakterpalu kuulates (sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest ja kuulmistehniliste abivahendite olemasolust)muusika väljendusvahenditega (<i>meloodia</i> , <i>rütm</i> , <i>tempo</i>). Tunneb ja väljendab muusika meeoleolu liikumise kaudu. Oskab eristada kuuldelselt marssi ja valssi.
9.	Adventiaeg-jõulude ootamise aeg. Rütmiharjutused ¾. Saksa lastelaul „Oh kuusepuu“ Saksa lastelaul „Lumehelbeke“	Kuulamine oreli esituses ja laulja esituses. Laulu „Lumehelbeke“ sõnade lugemine ja meloodia õppimine etteantud sõnade järgi.	Eristab kuuldelselt laulu- ja pillimuusikat. Kasutab loovliikumist muusika meeoleolu väljendamiseks („Lumehelbeke“). Oskab võrrelda kujutavalt (tantsides) kahte muusikapala.
10.- 11.	Meeleolu muusikas. Lastelaul „Lapsed tuppa“ Valss. Rütmiharjutused 3/4. Plaatpill.	Ühehäälneline retsitatiivne laulmine toetudes tekstile. Kaasmäng plaatpillidel. Valsi taktimõõdu tunnetamine, 1.rõhulise osa tajumine.	Tunneb ja väljendab muusika meeoleolu liikumise kaudu. Laulab õpetaja abiga kaasa „Lapsed tuppa“ 1. salmi. Oskab eristada kuuldelselt valssi. On tutvunud plaatpilli ja plaatpilli mänguvõtetega.
12.- 13.	Ringmäng „Päkapikk“ Triangel.	Ühehäälneline retsitatiivne laulmine rühmas, toetudes sõnarütmile. Kaas-mäng trianglil ja plaatpillil. Kehapillil valsi 1. rõhulise osa tajumine.	Tunneb rütmipille (<i>plaatpill</i> ; <i>triangel</i>), oskab neid nimetada või ära tunda sõnasedeli abil. Tantsib ringmängu „Päkapikk“ (vajadusel õpetaja juhendamisel), kasutades loovliikumist muusika meeoleolu väljendamiseks.

14.- 15.	Jõulupidu klassis. Lastelaul „Lapsed tuppa“ Ringmäng „Päkapikk“	Laulu rütmi õppimine rütmisilpe lugedes (TA, TI-TI, TA-A).	Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, arusaadava diktsiooniga rühmas (õpetaja dirigeerimisel). Kasutab keha-rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes. Püüab avaldada kogetud muusikaelamuste kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil (nt joonistades), enamasti õpetaja juhendamisel.
16.	Uus aste RA. Asukoht astmetrepi SO-MI suhtes ja noodijoonestikul. „Laul lumemehest“	Laulu retsitatiivne õppimine astmetrepi ja noodijoonestiku abil, uut käemärki RA näidates. Laulu esitamine rühmas, saates rütmipillil triangel.	Mõistab oskussõnade <i>kordamismärk</i> , <i>noodijoonestik</i> , <i>astmetrepp</i> tähendust. Mõistab uue astme RA tähendust, tunneb käemärki, teab asukohta astmetrepi ja noodijoonestikul.
17.	Eesti rahvalaul. Koor, koorijuht, eeslaulja. Eesti rahvalaul „Saja, saja“.	Ühehäälnelise laulu õppimine noodijoonestikul astmete järgi. Laulu rütmi ja teksti retsitatiivne õppimine (õpetaja dirigeerimisel). Video vaatamine rahvalaulu esitamisest..	On tutvunud eesti rahvalauluga. Oskab rahvalaulu esimest kolme salmi (retsitatiivselt, õpetaja dirigeerimisel) laulda. Mõistab oskussõnade <i>koor</i> , <i>koorijuht</i> , <i>eeslaulja</i> tähendust.
18.- 19.	Eesti mängulaul „Väravamäng“	Rütmi õppimine noodipildi järgi, õpetaja abil, lugedes rütmisilpe. Laulu sõnade retsitatiivne esitus.	Laulab etteantud sõnade järgi laulumängu „Väravamäng“, mõistab laulumängu liikumise selgitusedeleid. Tantsib eesti ringmänge (õpetaja juhendamisel).
20.- 21.	Eesti rahvatants. „Kaera- Jaan“ rahvapilliorkestri esituses. Rütmi kaasa plaksutamine. Muusika meeleolu tajumine. kandle esituses „Kaera- Jaan“.	Laulumängu liikumise õppimine toetudes sõnasedelitele („tähti, kuu, päike, värav“). Tantsupeo vaatamine internetist. Laulmise, tantsimise, pillimängu seos. „Kaera-Jaani“ esimese salmi retsitatiivne laulmine.	Mõistab oskussõnade <i>rahvatants</i> , <i>rahvalaul</i> , <i>rahvapill</i> tähendust. Püüab laulmisel järgida meloodiat õpetaja juhendamisel. On tutvunud rahvatantsu põhisammudega.
22.- 23.	Rütmipillid. Taani lastelaul „Mamma Marakas“.	Rütmi õppimine noodipildi järgi, laulmine etteantud sõnade järgi. Laulmine ja rütmipillidel kaasmäng.	Tunneb pille kõla ja /või pildi järgi: <i>marakas</i> , <i>tamburiin</i> , <i>võrutrumm</i> , <i>kastanjett</i> , <i>ksülofon</i> , <i>kuljused</i> . Loob lihtsamaid kaasmänge rütmipillidel (vajadusel õpetaja dirigeerimisel). Eristab kuuldeliselt laulu- ja pillimuusikat, väljendab muusika meeleolu liikumise ja /või pillimängu kaudu.
24.	Lastelaul „Mu koduke“, A. Kiiss.	Rütmi õppimine noodipildi järgi, õpetaja	Laulab etteantud sõnade järgi, õpetaja juhendamisel rühmas.

		abil, lugedes kaasa rütmisilpe. Ühehäälneline retsitatiivne laulmine rühmas, toetudes tekstile.	Mõistab oskussõnade tähendust: <i>vaikselt-valjult, meloodia, rütm, tempo</i> . Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu.
25.- 27.	Plokkflöödimängu ABC. Rütmiharjutused 2/4 taktimõõdus. Huulte pingutamine ja lõdvestamine. Mäng „Pillimehed ja lauljad“	Plokkflöödi õppimine matkides õpetajat. Kuulmistaju, rütmitaju ja koordineerimise arendamine. Mängu õppimine rühmades, erinevad liikumised.	On omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted. Oskab plokkflöödil tooni puhuda, pinguldada -lõdvestada huuli ja suudab pilli õigesti hoida seistes. Teab mängureegleid ja oskab matkida erinevaid rolle (pillimees-laulja). Tunneb ja väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu.
28.- 29.	Taktimõõt ¾. Rütmipillid. Laul „Igaühel oma pill“ R. Päts	Rütmiharjutused rütmipillidel.	Mõistab oskussõnade <i>takt, taktijoon, kordusmärk</i> tähendust. Kasutab rütmipille kaasmängus laulule „Igaühel oma pill“. Püüab laulda etteantud sõnade järgi laulu „Igaühel oma pill“, järgides õpetaja juhendamisel meloodiat ning tempot..
30.	Dünaamika: (piano) vaikselt, valjenedes, (forte) valjult, vaibudes. Eesti rahvaviis „Tantsuhoos“, rütmisaade kõlapulkadel.	Muusika kuulamine, retsitatiivne laulmine. Rütmisaade erinevate vahenditega.	On tutvunud muusika väljendusvahenditega: <i>meloodia, rütm, tempo</i> . Püüab õpetaja juhendamisel järgida tempot ning meloodiat, säilitades loomuliku kehahoidu ja järgida õiget hingamist lauldes eesti rahvaviisi „Tantsuhoos“. Saab aru laulu „Tantsuhoos“ dünaamilisest liikumisest.
31.	Karaoke „Põdra maja“	Karaoke laulmine. Laulu sõnade ja rütmi ühtsuse saavutamine, laulu saatmine liigutustega.	Eristab laulu- ja pillimuusikat. Laulab sõnade ja õpetaja dirigeerimise abil, tehes kaasa õpitud liigutusi.
32.	Karaoke „Kevadel“		Eristab laulu- ja pillimuusikat. Laulab õpetaja dirigeerimise abil, toetudes karaoke sõnadele. Oskab teha ise kaasmängu kehapillil laulule „Kevadel“.
33.	Karaoke „Mu koduke“		Eristab laulu- ja pillimuusikat. Laulab õpetaja dirigeerimise abil, toetudes karaoke sõnadele. Tunneb ja väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu.
34.- 35.	Rütmipillide orkester.	Õpitud laulude ja kaasmängude kordamine, esinemine kaaslaste ees.	Tunneb rütmipille (<i>plaatpillid, plokkflööd, marakas, tamburiin, ksülofon, kastanjet, kuljused, võrutrumm</i>), viib kokku pillid või selle pildi vastava sõnasedeliga, oskab iseseisvalt nimetada vähemalt kolme õpitud rütmipilli.

Õpitulemused 2. klassi lõpuks:

Õpilane:

1. Laulmine (saavutatav vastavalt kuulmislanguse sügavusele, kuulumistehniliste abivahendite olemasolule ning omandatud kõnelistele oskustele – enamasti kergema kuulmislangusega õpilaste puhul; kurdid õpilased deklameerivad laulu sõnu, püüdes järgida õpitud hääldusnorme)

1. laulab (etteantud sõnade järgi) loomuliku kehahoiu ja hingamise, arusaadava diktsiooniga rühmas (õpetaja dirigeerimisel/retsitatiivselt);
2. laulab meloodiat (õpetaja juhendamisel, sõltuvalt kuulumiskahjustuse sügavusest – osaliselt saavutatav kergema kuulmispuude korral; kurdid õpilased jälgendavad astme (käemärke) ning püüavad muuta hääle tugevust ja kõrgust) käemärkide, astmetrepi järgi;
3. laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule (enamasti retsitatiivne laulmine, raskema kuulumiskahjustusega laste puhul lihtsamate tekstide deklameerimine või sisu edastamine viibete abil),
4. laulab etteantud sõnade järgi (ja õpetaja juhendamisel, enamasti retsitatiivselt) kooliastme ühislause „Mu koduke” (A. Kiiss), „Teele, tee, kurekesed”;

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes;
2. on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides (vajadusel õpetaja juhendamisel, visuaalsele abile toetudes);

3. Muusikaline liikumine

1. tunnetab ning väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (kurtide laste puhul õpetaja juhendamisel);
2. tantsib eesti laulu- ja ringmänge (vajadusel õpetaja juhendamisel).

4. Omalooming

1. loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel (vajadusel õpetaja dirigeerimisel);
2. kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks (kurdid lapsed toetuvad näidisele, analoogiale).

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

1. on tutvunud karakterpalu kuulates (sõltuvalt kuulumiskahjustuse ulatusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust saavutatav kergema kuulmislanguse korral; kurdid lapsed toetuvad peamiselt visuaalsel tajule muusikavideoid vaadates) muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo);
2. eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat (sõltuvalt kuulumiskahjustuse ulatusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust, enamasti saavutatav kergema kuulmispuude korral; kurdid õpilased toetuvad eristamisel visuaalsele tajule);
3. eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat (sõltuvalt kuulumiskahjustuse ulatusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust; kurdid õpilased vajavad lisaks visuaalset tuge – õpetaja dirigeerimine vms);
4. on tutvunud eesti rahvalauluga (kergema kuulmispuudega lapsed tajuvad osaliselt nii rütmi kui laulusõnu; kurdid õpilased toetuvad tajumisel kirjalikule kõnele (laulusõnadele) ja esituse visuaalsele poolele)

6. Muusikaline kirjaoskus

1. mõistab allolevate oskussõnade tähendust:
 - a) kordamismärk, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp;
 - b) koorijuht, koor, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, orkester;
 - c) marss, polka, valss, kaasmäng;
 - d) rütm, meloodia, tempo, vaikselt, valjult.

7. Õppekäigud /video vaatamine laulu- ja tantsupeost.

1. kirjeldab (*õpetaja abiga, eesti keele tunnis õpitud sõnaliste väljendusvahendite ja grammatiliste oskuste piires*) kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil;
2. kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara (*leiab vajaliku sõna kirjalikule kõnele, nt sõnasedelile toetudes*).

3.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused (sõltuvad kuulmiskahjustuse ulatusest ja kuulmistehniliste abivahendite olemasolust)
1.	Hingamis- ja hääleharjutused. „Kurr-karr“- hääleharjutus	Kõnehingamise-, hääle- ja artikulatsiooniaparaadi harjutuste sooritamine koos õpetajaga. Hääleharjutuse rütmi tajumine toetudes erinevatele vahenditele (plaksud, koputused).	Sooritab hingamis- ja hääleharjutusi vastavalt õpetaja juhendamisele; püüdes säilitades õiget kehahoidu istumisel ja seismisel. Püüab tajuda hääleharjutuse rütmi ning järgida seda plaksutades, koputades, ruumis vabalt ringi liikudes.
2.-3.	2/4 taktimõõdu rõhuline heli. Rütmiharjutused 2/4t. Rütmivormid: TA, TI-TI, TA-A. D. Vassiljev- Buglai „Sügislauluke“	Rütmi tajumine 2/4 taktimõõdus, rõhutades 1.osa-tugev (jalamats), 2.osa-vaikne (põlvepats). Rütmi mänguuskuse omandamine parema ja vasaku käega. Hääluse, kõnehingamise ja kuulmistaju arendamine etteantud teksti järgi „Sügislaulukest“ lauldes.	Tajub ja oskab rõhutada 2/4 taktimõõdus esimest rõhulist lööki. Oskab liikuda ruumis rütmi mängides kehapillil ja kohapeal (jalamats, põlvepats). Saadab laulu kujundlike liigutustega, järgides teksti.
4. -5.	Lastelaul „Teele, teele kurekesed“. Tempo muusikas-aeglane. Rütmisaade: kõlapulgad,	Kuulmistaju arendamine erineva tempo ja helitugevuse baasil. Laulu esitamine aeglases ja kiires tempos, võrdlemine. Erinevate rütmide tajumine ja järgimine rütmipille kasutades. Laulu	Tajub ja eristab aeglast ja kiiret tempot läbi retsitatiivse laulmise. Oskab retsitatiivselt õpetaja abiga esitada laulu teksti. Sõltuvalt kuulmislangusest ja individuaalsusest mängib rütmisaadet koos retsitatiivse laulmisega,

	kastanjetid.	retsitatiivne õppimine noodipildi abil õpetaja dirigeerimisel.	õpetaja juhendamisel.
6. -7.	Kujunduslik kaasmäng ja liikumine. Tempo. Liikumismäng „Väike rong“	Hääldusoskuse, kõnehingamise ja kuulmistaju arendamine. Kuulmistaju arendamine erinevate tempode ja helitugevuse baasil.	Hääldab sõrrendamisele ning õpetaja dirigeerimisele toetudes liikumismängu „Väike rong“ sõnu. Tajub ja eristab tempot <i>aeglane-kiire</i> ning helitugevuse muutust <i>vaikne-vali</i> . Suudab üksi või grupis liikuda loovalt, kasutades mängus erinevaid sõnasedeleid (linnade nimedega) ja nimetab liiklusvahendeid (auto, buss, rong, laev, lennuk).
8.	Helikõrgused JO-MI-SO astmetabelil ja noodijoonestikul. R. Päts astmelaul „Kop-kop“. Rütmisaade kõlapulkadel.	Kuulmistaju arendamine, helikõrguste eristamine ja jäljendamine. Astmelaulu õppimine käemärkide ja õpetaja abiga. Ühtlase tempo tajumine ja mängimine kõlapulkadel.	Nimetab astmesilpe ja seostab neid vastavate käemärkidega. Järgib õpetaja abiga erinevaid kõrgusi käemärkide ja astmetrepi järgi, püüab vastavalt muuta hääle tugevust ja kõrgust. Kasutab kõlapulki astmelaulu „Kop-kop“ saatmiseks.
9.	Astmelaul „Tigu-ligu“- Mari rahvalaul. Jo-võti = JO aste. Rütmisaade kõlapulkadel või cabasal.	Kuulmistaju arendamine, toetudes erinevatele astmetele ja rütmidele. Tutvumine JO- võtme, JO-käemärgiga, nende kasutamine astmelaulu õppimisel. Rütmisaade kujundamine kasutades uut rütmipilli- cabasa, mänguvõtete õppimine.	Hääldab astmesilpe astmetabelil ja leiab astmete asukoha JO-võtmes. Hääldab õpetaja dirigeerimisel laulu „Tigu-ligu“ sõnu. Oskab mängida rütmisaadet kõlapulkadel.
10.	Uus aste NA. Hääleharjutus „NA“, Austria rahvaviis „Raa-rii-raa“. Rütmisaade kõlapulkadel ja cabasal.	Kuulmistaju arendamine, astmetrepi, astmete vahelise kauguse võrdlemine visuaalselt MI-NA ja NA-MI. Laaditaju arendamine lauldes astmenimedega ja käemärkidega. Rütmitaju arendamine rütmisaadega.	Väljendab lauldes /liikudes muusika meeleolu, deklameerib hääldusnorme järgides laulu sõnu. Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge, kasutades õpitud rütme rütmipillidel.
11.- 12.	JO-astmerida. Taktimõõt 2/4,rütmiharjutused. Ungari rahvaviis „Minu hani“, J. Oro sõnadele /karaoke variant. Rütmisaade plaatpillidel mõlema käega.	Kuulmistaju arendamine, helikõrguste eristamine ja jäljendamine astmetrepi, käemärkide ja noodipildi abiga. Rütmi mängimisel kahe käe koordineerimise saavutamine.	Õpib tundma JO-astmerida, iseloomustab tempot, meloodiat õpetaja abiga. Püüab järgida meloodiat käemärkide järgi. Laulab toetudes visuaalsele materjalile - karaoke tekst. Oskab teha kaasmängu plaatpillil. Väljendab pillimängus muusika meeleolu.

13.- 14.	Taktimõõt $\frac{3}{4}$. Rütmiharjutused. Rahvalik laul „Jõulud jõudvad“. Kaasmäng plaatpillil, kahel käel.	Erinevate laulude kuulamine ja võrdlemine 2- ja 3-osalises taktimõodus. Rütmitunde arendamine, tunnetades $\frac{3}{4}$ taktimõõtu (vali-vaikne-vaikne). Omaloomingulised kaasmängud plaatpillidel (käte koostöö).	Laulab peast (õpetaja dirigeerimisel) aeglasema tempoga /deklameerib /viipleb „Jõulud jõudvad“ arusaadava diktsiooniga. Väljendab muusika meeleolu pillimängu kaudu. Esineb kaaslaste ees õpitud laulu või pillisaatena (omalooming).
15.	Mängupidu klassis „Tuleb jõuluvana“. Esinemine kaaslaste ees, nii üksi kui rühmas. Orkester.	Rütmitunde, kuulmistaju, emotsionaalsuse arendamine ühiselt musitseerides ja lauldes.	Väljendab lauldes muusika meeleolu, lauldes peast /deklameerides „Jõulud jõudvad“ ning õpetaja dirigeerimisel laulu „Minu hani“ (karaoke variant). Oskab eristada rõhulist taktiosa. Väljendab muusika meeleolu kasutades loovliikumist ja pillimängu koos teistega. Oskab seni õpitud rütmipille nimetada (leida sõnasedeli), teab esmaseid mänguvõtteid.
16.	Plokkflöödi ABC. Pilli ehitusest, hooldamisest pärast mängu. Rütmirongid $\frac{2}{4}$ taktimõodus. Ühe sõrme mänguvõte (h-noot). Inglise lastelaul „Meeril oli talleke“.	Plokkflöödi vaba puhumine, pilliauke sõrmedega katmata. Ühtlase, pika tooni puhumine. Pilli kuivatamine harjaga. Rütmiharjutuse sõnade lugemine ja jälgimine noodipildis. Mängimine plokkflöödil.	Oskab puhuda plokkflöödil vaikselt pikka nooti, pinguldada-lõdvestada huuli, kasutada huuliku õiget asendit. Oskab järgida omaloomingulist rütmi, hääldada rütmisilpe ja mängida plokkflöödil.
17.	Plokkflöödi ABC. Taktimõõt $\frac{4}{4}$. Rütmiharjutused, helivältused. Keelelöögid. Kahe sõrme mänguvõte (a-noot). Inglise lastelaul „Meeril oli talleke“.	Plokkflöödi vaba puhumine, pilliauke sõrmedega katmata. Ühtlase, pika tooni ja katkendliku keelelöögiga tooni puhumine. Rütmiharjutuse mängimine enne kehapillil, siis plokkflöödil.	Oskab plkokkflöödil puhuda vaikselt ja valjult, vabalt pikka ja katkendlikku nooti. Suudab sooritada õpetaja ettenäitamise järgi harjutusi huultele (lõdvestamine, pinguldamine), hoida mängimisel õigesti huulikut.
18.- 19.	Plokkflöödi ABC. Kolme sõrme mänguvõte (g-noot). Inglise lastelaul „Meeril oli talleke“. Taktimõõt $\frac{4}{4}$. Dünaamika: vaikselt-valjult. Helivältused.	Rütmiharjutuse mängimine; Hääletugevuse muutmine; plokkflöödi mängimine vaikselt-valjult.	
20.- 21.	Minu Eestimaa. „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“.	Muusikalise kuulmistaju arendamine, melodia liikumise kujutamine õhus ja noodijoonestikul.	Tajub muusika meeleolu toetudes kuulmisjäakidele, sooritab õpitud liigutusi muusika saatel. Suudab

	Fr.Pacius. Eesti lipp, eesti vapp, eesti rahvuslill.	Rütmiline liikumine ja retsitatiivne laulmine toetudes laulu sõnadele, õpetaja dirigeerimisel.	retsitatiivselt õpetaja dirigeerimisel laulda /deklameerida /viibelda „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ 1.salmi. Mõistab laulu tähtsust ja oskab käituda hümni laulmisel.
23.- 24.	Marss. Rütmiharjutus 4/4 Prantsuse rahvalaul „Sepapoisid“ Suur trumm, aafrika trumm.	Rütmi- ja kuulmistaju arendamine. Laulu meloodia omandamine kujutades liikumist käega, astmenimede ja käemärkide abil kinnistamine. 4-osalise taktimõõdu tajumine suure (rõhuline) ja väikese trummi (rõhuta) kaasabil. Video „Sõdurid marsivad paraadil“.	Eristab laulu – ja pillimuusikat. Eristab rõhulist ja rõhutut taktiosa. Oskab liikuda marssides (vasakparem). Laulab retsitatiivselt etteantud laulusõnade abil, õpetaja dirigeerimisel /deklameerib laulu sõnu.
25.- 26.	Polka. Rütmiharjutus 2/4 Spadaveccia „Tantsi polkat“. Kehapill.	Rütmivormide: samm, jook-sen, se-eis kinnistamine. Polka rütmi mängimine kehapillil, tantsu sõnade retsitatiivne esitamine noodijoonestiku abil. Video „Marupolka“ vaatamine. Polka sammude õppimine.	Eristab laulu ja pillimuusikat. Hääldeb õpitud rütmifiguure (samm, jook-sen, se-eis). Tunneb 2-osalist taktimõõtu, eristades rõhulist ja rõhuta osa, kasutades kehapilli loovalt. On tutvunud polkasammuga. Teeb liikumise järgi vahet polkal ja marsil. Laulab retsitatiivselt toetudes etteantud laulusõnadele /deklameerib /viipleb.
27- 28.	Valss. Rütmiharjutus 3/4 E. Visnapuu „Hüppevalss“ Plaatpill. Punkteeritud rütm.	„Hüppevalsi“ õppimine astmenimede ja käemärkidega õpetaja dirigeerimisel. Valsi rütmi õppimine sõnade ja plaatpili abil. Punkteeritud rütmi tabamine sõnas. Video „Valss“ vaatamine. Valsisammude õppimine.	On tutvunud 3-osalise taktimõõduga. Oskab mängida plaatpillil rõhulist osa. On tutvunud valsisammuga. Teeb visuaalselt vahet valsil, polkal, marsil. Laulab retsitatiivselt /deklameerib toetudes laulusõnadele.
29.	Mängulaul „Sooder“- ringtants. Rütmiharjutus 2/4 Punkteeritud rütm: hüp-pan, samm, jooksen, se-eis.	Helikõrguste tundmaõppimine astmenimedega lauldes. Rütmitunde arendamine lugedes rütmisilpe kaasa. Mängulaulu erinevate osade tajumine ja liikumise muutmine. Taktimõõdus 2/4 rõhulise ja rõhuta heli tabamine.	Oskab eristada, koputada ja hääldata rütme: hüp-pan, samm, jook-sen, se-eis. Oskab hoida tempot mängulaulu „Sooder“ ja tantsides reeglitest kinni pidada.
30.	Tempo Mängulaul „Vares vaga linnukene“ Kaasmäng		Tunnetab meloodia liikumise kiirust. Oskab mängida laulule kaasmängu, oma valitud rütmipillil.
31.	Eesti rahvaviis, sõnad J. Oro „Mängulaul“. Kehapill		Julgeb esineda kaaslaste ees nii lauldes, liikudes kui tantsides, tunneb omaloomingulisest tegevusest mõnu.
32.	Ra-astmerida/astmetrepp M. Härma „Emakesele“	Kuulmistaju arendamine: muusikapala esitamise kiiruse tajumine ja eristamine: aeglane, kiirenedes, kiiresti. Rütmilise kaasmängu omaloominguline	Püüab laulda Ra-astmerida, näidates käemärke. Iseloomustab muusikapala meloodiat, tempot õpetaja

		koostamine vabalt valitud pillil. Helikõrguste kinnistamine järellaulmise, noodipildi ja käemärkidega astmetrepil lauldes.	abiga. Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamisega üksi ja rühmas /deklameerib laulu sõnu, järgides omandatud hääldusoskusi.
33.	Läti mängulaul „Kuula mu linnuke“	Omaloominguline kehapilli kasutamine laulu saateks. Kuulmistaju arendamine, helikõrguste eristamine, astmetrepi ja noodipildi järgi. Jo- ja Ra- astmerea võrdlemine noodijoonestikul ja astmetrepil.	Tajub laulu meloodiat ja rütmi nii lauldes kui liikudes. Julgeb kaaslaste ees esineda lauldes, liikudes ja tantsides.
34.	Eesti rahvalaul „Kägu“ ja rahvapillid (Kannel, lõõtspill, torupill, vilepill). Plokkflöödi mänguvõtted (h; a; g). Video „Eesti rahvapillid“.	Mängulaulu õppimine noodipildi kaudu. Rütmi tabamine ja ühtlane muusikaline liikumine 3–osalises taktimõõdus. Kuulmis- ja rütmitaju arendamine noodipildi abil ja astmetrepil. Plokkflöödi mänguvõtete kordamine, nootide: h; a; g ja rahvaviisi „Kägu“ mängimine. Tutvumine eesti rahvapillidega video kaasabil.	Oskab kujutada käemärkide abil laulu helikõrgusi: MI, LE, JO. Püüab õpetaja juhendamisel retsitatiivselt laulda eesti rahvalaulu „Kägu“ ning teeb kaasmängu. On tutvunud video ning pildimaterjali abil eesti rahvapillidega (kannel, lõõtspill, torupill, vilepill). Tunneb plokkflöödi mänguvõtteid ja kasutab neid mängimisel.
35.	K.A. Hermann „Süda tuksub“ Karaoke variant. Lavastus.	Kuulmistaju ja loovuse arendamine. Laulu lavastamine lähtudes laulusõnadest.	Püüab õpetaja abiga loovalt kirjeldada muusika meeleolu; laulda jälgides sõnu ja pilti karaoke ekraanil. Julgeb esineda teiste ees rühmas.

Üldised õpitulemused 3. klassi lõpul õpilane

1. Laulmine (meloodiate, rütmi ja tempo järgimine on saavutatav sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest, kuulmistehniliste abivahendite olemasolust ning omandatud kõnelistest oskustest; kergema kuulmiskahjustusega lapsed omandavad retsitatiise laulmise, kurdid õpilased deklameerivad laulu sõnu või edastavad sisu ja meeleolu viipekeeles)

1. laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, arusaadava diktsiooniga rühmas;
2. väljendab lauldes muusika meeleolu;
3. laulab /väljendab meloodiat käemärkide järgi (vajadusel õpetaja abiga);
4. laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, eesti ja teiste rahvaste laule (õpetaja abiga, visuaalsele materjalile toetudes – karaoke, kirjalik tekst jms; kurdid õpilased deklameerivad sõnu, järgides õpitud hääldusnorme);

5. laulab (*õpetaja dirigeerimisel, aeglasema tempoga /deklameerib /viipleb*) peast kooliastme ühislaule: „Mu koduke” (A. Kiiss), „Teele, teele, kurekesed”, „Kevadel” (Juba linnukesed).

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes (*toetudes õpetaja juhendamisele*);
2. on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides (*raskema kuulmispuude korral õpetaja juhendamisel ja /või visuaalsele abile toetudes*);
3. väljendab pillimängus muusika meeleolu (*raskema kuulmispuude korral õpetaja juhendamisel ja /või visuaalsele abile toetudes*).

3. Muusikaline liikumine

1. tunnetab ning väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (*raskema kuulmispuude korral õpetaja juhendamisel ja /või visuaalsele abile toetudes*);
2. tantsib õpitud eesti laulu- ja ringmänge (*vajadusel õpetaja juhendamisel ja /või visuaalsele abile toetudes*).

4. Omalooming

1. loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel (*vajadusel õpetaja juhendamisel; kurtide õpilaste puhul vabas improvisatsioonis*);
2. kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid (*kergema kuulmispuudega lapsed õpetaja käemärkidele või dirigeerimisele toetudes; kurdid õpilased astmemärkide abil helikõrgusi ei erista, tegevus toimub vabas improvisatsioonis*);
3. loob lihtsamaid tekste: nt liisusalme (*leiab õpetaja abiga riimuvaid sõnu*);
4. kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks (*kurtide õpilaste puhul õpetaja juhendamisel või analoogiale /visuaalsele abile toetudes*).

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu:

1. on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus) (*kurdid õpilased toetuvad visuaalsele abil ja /või omandavad kuulumistaju puudulikkuse tõttu vajaliku oskussõnavara selle sisu täpselt tajumata*);
2. eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat (*õpitulemused sõltuvad kuulumiskahjustuse ulatusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist*);
3. eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat (*sõltuvalt kuulumiskahjustuse ulatusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist, kurdid õpilased toetuvad eristamisel pigem visuaalsele tajule - liikumisele*);
4. on tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, lõõtspill, torupill, vilepill);
5. kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara (*õpetaja suunavatele küsimustele ja tugisõnadele toetudes; kurdid õpilased toetuvad visuaalsele tajule ning kasutavad teoreetilisi teadmisi, muusikapalade tajumine ja eristamine meloodia põhjal ei ole võimalik*);
6. väljendab muusika meeleolu ja karaktereid loovliikumisega, vajadusel õpetaja juhendamisel või analoogiale toetudes.

6. Muusikaline kirjaoskus (muusikalise kirjaoskuse omandamisel piirduakse teoreetiliste teadmistega ning oskussõnavara omandamisega – isegi kergema kuulmispuude korral ei ole helikõrguste, taktimõõtude jm omandamine ja järgimine musitseerimisel võimalik)

1. mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust (õpetaja abiga):

- a) mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust (õpetaja dirigeerimisel, sõltuvalt kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust);
 b) õpib tundma JO- ja RA-astmerida (visuaalsele abile toetudes);
2. mõistab (visuaalsele abile toetudes) allolevate oskussõnade tähendust:
 a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;
 b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, orkester, helilooja, sõnade autor;
 c) muusikapala, salm, refrään, marss, polka, valss, kaasmäng;
 d) rütm, meloodia, tempo, vaikselt, valjult.

7. Õppekäigud /videote vaatamine

1. kirjeldab kogatud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulises kõnes (tegevus toimub õpitud grammatiliste oskuste ja sõnaliste väljendusvahendite piires, toetudes õpetaja suunavatele küsimustele või kirjalikule kõnele; seejuures arvestatakse, et kurtide laste puhul isiklik kogemus muusikaelamuste osas enamasti puudub või on ühekülgne, piirdudes vaid visuaalse poolega) või muul looval viisil;
 2. kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara (õpitud grammatiliste oskuste ja sõnaliste väljendusvahendite piires, toetudes õpetaja suunavatele küsimustele või kirjalikule kõnele ja muudele näitvahenditele).

4.klass

1tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
1.-2.	Eesti rahvalaul ja rahvapillid. Eesti rahvalaul „Linnud toovad ilmad“. Eeslaulja. Koor. Video „Eesti rahvapillid“.	Ühehäälnelaulmine. Meloodia laulmine toetudes käemärkidele astmenimedega. Erinevate rahvapillide kuulamine, helide eristamine.	Laulab eesti rahvalaulu „Linnud toovad ilmad“, retsitatiivselt astmenimedega ja käemärkidega, õpetaja dirigeerimisel /deklameerib laulu sõnu, järgides omandatud hääldusnorme /edastab laulu sisu ja meeleolu viipekeeles. On tutvunud

			mõistetega <i>rahvalaul</i> ja <i>rahvapill</i> , <i>eeslaulja</i> ja <i>koor</i> . Teab rahvapillide nimetusi (<i>kannel</i> , <i>lõõtspill</i> , <i>torupill</i> , <i>vilepill</i>), suudab kokku viia vastava pildi /pilli ja sõnasedeli. Vastavalt kuulmise seisundile ja abivahendite olemasolule eristab rahvapille nende poolt tekitatud heli põhjal /kurdid õpilased toetuvad visuaalsele tajule.
3.	Taktimõõt 4/4. Mängulaul „Bugi“.	Rütmiharjutused kõlapulkadel 4-osalises taktimõõdus. Meloodia õppimine rändnoodi abil. Mängulaulu video vaatamine. Tantsimine koos laulusaatega.	Tajub 4-osalist taktimõõtu, oskab lüüa plaksu 1-löögil, ise kaasa marssides. Teab mõiste <i>taktimõõt</i> tähendust. Tunnetab ja väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu, matkides õpetajat.
4.	Kaanon. Aeglane tempo. Mari rahvalaulu „Tigu-ligu“ õppimine. Kaasmäng rütmipillidel (kõlapulkadel ja cabasal).	2-osalises taktimõõdus laulu rütmi mängimine. Mõiste <i>kaanon</i> (järel laulmine) ja tempo (aeglane esitus) selgitamine. Laulu õppimine sõnadega. Kaasmängu esitamine koos lauluga.	Laulab retsitatiivselt toetudes käemärkidele /deklameerib laulu „Tigu-ligu“. Mängib rütmi kõlapulkadel. On tutvunud mõistega <i>kaanon</i> ja proovinud laulda rühmas õpetaja dirigeerimisel. Tajub ja eristab meloodiate erinevat tempot (<i>saavutatav kergema kuulmispuude korral</i>).
5.	Na-aste Austria rahvaviis „Raa-rii-raa“. Muusika meeleolu, sisu. Rütmipill- agogo.	Laulu rütmi mängimine ja meloodia tunnetamine astmetrepi lauldes. Astmenimedega laulmine, näidates käemärke, rütmi ja 1-löögilise pausi tabamisega. Kaasmäng rütmipillil.	Püüab järgida laulu meloodiat käemärkide ja astmetrepi abil. On tutvunud uue astmega NA. Tajub muusika meeleolu, mõistab laulu sisu toetudes kuulmisjääkidele (<i>kurtide laste puhul visuaalsele tajule, analoogliikumistele, kirjapildile jms toetudes</i>). Väljendab pillimängus muusika meeleolu (<i>vajadusel õpetaja abiga</i>). On tutvunud rütmipilli agogo mänguvõtetega, püüab saata laulu „Raa- rii -raa“.
6.-7.	Marss- marsilaulud. Eesti rahvalaul „Laulge poisid“. Inglise rahvaviis „Samm ja plaks“. Rütmissaade trummil. Tempo. Dünaamika. Meeleolu. Video (sõjamarss, pulmamars).	Ühehäälneline retsitatiivne laulmine toetudes astmetele, näidates käemärke /laulusõnade deklameerimine, järgides omandatud hääldusoskusi /laulu sisu ja meeleolu edastamine viibete vahendusel. Marsilaulude võrdlemine: 2-osaline või 4-osaline taktimõõt. Rütmissaate õppimine suurel trummil. Laulu esitamine koos marssimisega. Video vaatamine, muusikapalade meeleolu tunnetamine.	On tutvunud kahe eri taktimõõdus marsilauluga. Tajub muusika erinevat tempot, eri taktimõõdudes. Väljendab meeleolu muusikas retsitatiivse laulmise, liikumise ja trummi abil kaasmängu tehes. Eristab laulu- ja pillimuusikat (<i>auditiivsele ja visuaalsele takule toetudes</i>).

8.-9.	Valss- valsilaulud. Eesti tantsulaul „Hiir hüppas“ (3/4 taktimõõt) B. Flies „Hällilaul“ (6/8 taktimõõt). Tempo. Dünaamika. Meeleolu. Video - Viini valss.	Ühehäälneline laulmine toetudes noodipildile, „Hiir hüppas“. Tempo ning dünaamika muutumise jälgimine ja võrdlemine valsilauludes. Valsi kui tantsu vaatamine videost.	On tutvunud valsiga kui muusika žanriga. Tajub ja eristab muusika tempo erinevusi. Väljendab muusika meeleolu retsitatiivsel laulmisel /laulusõnade deklameerimisel /viibete vahendusel esitamisel laulus „Hiir hüppas“ ning liikumise kaudu laulus „Hällilaul“. Eristab laulu- ja pillimuusikat.
10.- 11.	Polka rütmisaade kõlapulkadel. Eesti rahvalaul „Marupolka“. Salmiosa ja refrään. Tempo. Dünaamika. Meeleolu. Video „Marupolka“.	Polka rütmi õppimine aeglases tempos. Ühehäälneline retsitatiivne laulmine astmenimedega, näidates käemärke. Salmiosa ja refrääni tempo erinevauste tunnetamine. Polka vaatamine videost, võrdlemine valsiga ja marsiga.	On tutvunud polka kui muusika žanriga. Püüab kõlapulkadel mängida polka rütmi. Väljendab meeleolu muusikas retsitatiivse laulmise, viipelaulmise, tantsusammude ja kaasmängu kaudu. Eristab laulu- ja pillimuusikat.
12.	Jõuluaeg- headuse ja hoolimise aeg. Ungari rahvaviis „Tihane“. Kehapill.	Laulu rütmi esitamine kehapillil, agogol. Laulmine astmenimedega ja käemärkidega.	Oskab retsitatiivselt laulda õpetaja dirigeerimisel /deklameerida laulu sõnu, järgides omandatud häälusoskusi, teha kaasmängu kehapillil, kõlapulkadel ja agogol.
13.	Ameerika jõululaul „Aisakell“. Tempo – hoogsalt. Salm, refraän. Video vaatamine jõulu-kontserdist.	Jõululaulu õppimine jõulupeoks. Retsitatiivne refrääni laulmine astmenimedega.	Teeb vahet laulu „Aisakell“ salmi ja refrääni osal, laulab kaasa /deklameerib refrääni. On tutvunud muusikapala erinevate esitustega (laul, tants, orkestripala); püüab järgida sobivat tempot iseseisvalt muusikapala järgi liikumisel, laulmisel, rütmisaate mängimisel (<i>kurdid lapsed orienteeruvad visuaalsele tajule</i>)
14.	Helilooja. Olav Ehala „Kuuse tegemise laul“. Kehapillil kaasmäng.	Tutvumine mõistega <i>helilooja</i> pildi ja laulu kaudu. Kuulamine, laulu laulmine karaoke variandis.	On tutvunud mõistega <i>helilooja</i> . Oskab õpetaja dirigeerimisel retsitatiivselt laulda „Kuuse tegemise laulu“ nii klaveri saatel kui karaoke variandina /deklameerida laulu sõnu või esitada sisu ja meeleolu viibete vahendusel; sooritab kehapillil kaasmängu (<i>kurdid lapsed õpetaja abiga</i>).
15.	Mängupidu „Tuleb jõuluvana“.	Esinemisjulguse ja –oskuse arendamine. Õpitud oskuste esitamine kaaslaste ja vanemate ees (laulmine, pillimäng, liikumine).	Tahab ja julgeb kaaslaste ja vanemate ees esineda, tunneb rõõmu muusikalisest eneseväljendusest.
16.	Tants kui muusika žanr.	3-osalises taktimõõdus rütmi õppimine.	On tutvunud tantsulauluga „Tulge meie tantsuringi“. Teab, et

	C. Orff „Tulge meie tantsuringi“. Duur astmerida Plaatpill.	Astmenimede ja käemärkidega laulu omandamine, toetudes duur-astmereale.	tantsus väljendatakse tundeid ja mõtteid kehaliigutuste kaudu; tantsud on erineva rütmiga ja neid esitatakse muusika saatel. Oskab astmetabeli abil retsitatiivselt laulda helikõrgusi (<i>kurdid lapsed muudavad õpetaja juhendamisel hääle tugevust ja kõrgust erinevate silpide abil, kasutades astmetabelit</i>) ja õpetaja dirigeerimisel mängida plaatpillil.
17.	Tants - Menuett. Video- „Tantsime menuetti.“	Rütmi õppimine 3-osalises taktimõõdus. Õppevideo järgi tantsusammude õppimine.	Tajub muusika meeleolu, sooritab õpitud liigutusi (väljapeetud sammud, kummardused) muusika saatel. Õpetaja juhendamisel järgib menuetisamme.
18.	Mängulaul „Rits-rats-rundibumm“ - erinevused liikumises. Kaasmäng plaatpillidel JO-SO astmetel.	2-osalises taktimõõdus rütmi tundmaõppimine ja laulu retsitatiivne kaasalaulmine. Mängulaulu vaatamine videolt. Kahel käel kaasmängu tegemine.	Eristab astmetabeli abil õpitud helikõrgusi. Teeb vahet salmi ja refrääniosadel muusikas, teab mängulaulu liikumise reegleid. Väljendab meeleolu muusika liikumise ja kaasmängu kaudu plaatpillidel. <i>Kurdid lapsed sooritavad tegevusi õpetaja juhendamisel ja visuaalsele abile toetudes; helikõrguste eristamine ei ole auditiivselt võimalik.</i>
19.	Mängulaul. Vene rahvaviis „Kaks sammu sissepoole“	2-osalises taktimõõdus rütmi ja laulusõnadega tutvumine. Laulmine koos liikumisega akordioni saatel.	Oskab õpetaja juhendamisel õiges tempos õpitud mängulaulu reeglite järgi liikuda; püüab liikumise ajal laulusõnu kaasa hääldada, säilitades sobivat tempot. (<i>Kurdid lapsed sooritavad liikumise ja hääldamise eri tegevustena, deklameerides laulu sõnu</i>).
20.	Mängulaul „Üksinda kõnnin ma“.	2-osalises taktimõõdus rütmi tunnetamine ja laulusõnade retsitatiivne esitamine. Liikumine paarides ringjoonel.	Oskab laulda (<i>ei ole saavutatav kurtide laste puhul</i>) ja liikuda ühtlases tempos, järgides rütmi. Tunneb rõõmu liikumisest muusika saatel koos teistega.
21.- 22.	Hümn. Fr. Pacius „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“.	3-osalises taktimõõdus rütmi tajumine ja laulusõnade retsitatiivne esitamine. Hümn kuulamine ja kooriga kaasa laulmine, toetudes etteantud sõnadele.	Teab laulu „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ muusika autorit. On tutvunud „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ meloodia, rütmi ja sõnadega. Laulab retsitatiivselt, toetudes karaoke tekstile, õpetaja dirigeerimisel <i>/kurdid lapsed deklameerivad laulu sõnu ja /või edastavad sisu ning meeleolu viipelaulmise kaudu.</i>
23.	Pillimäng. Eesti rahvaviis „Pillimehed“. 2- ja 3-osaline taktimõõt. Video „Eesti	2-osalise ja 3-osalise taktimõõdu eristamine; laulu sõnade retsitatiivne laulmine rütmi erinevust tunnetades, vaba liikumine erineva	Saab aru mõistetest salmi ja refrään. Oskab eristada laulus „Pillimehed“ salmi ja refrääni, eristab erineva tempoga laulmist ja pillimängu (<i>saavutatav kergema kuulmispuude</i>

	rahvapillid“.	rütmi saatel.	<i>korral ja heade kuulmistehniliste abivahendite kasutamisel; kurdid lapsed toetuvad visuaalsel tajule ning jälgendavad tegevusi ja liikumist, püüdes järgida rütmi ja tempot). Tunneb rõõmu muusika saatel liikumisest.</i>
24.- 25.	Plokkflöödi ABC. (g-a-h) mänguvõtted. Inglise lastelaul „Meeril oli talleke“.	Ühtlase pika tooni ja katkendliku keelelöögiga puhumine. Laulurütmi mängimine, meenutades g-a-h mänguvõtteid.	Suudab sooritada õpetaja ettenäitamise järgi harjutusi huultele (lõdvestamine-pinguldamine), hoida õigesti huulikut. Jälgib mängimisel tugikätt ja pilliaukude katmist. Oskab mängida plokkflöödil laulu „Meeril oli talleke“ meloodiat (<i>kurdid lapsed toetuvad õpetaja abile ja visuaalsele tajule</i>)
26.- 27.	Eesti rahvalaul „Mul oli väike vellekene“. (g-a-h-c) mänguvõtted plokkflöödil.	Ühtlase rahuliku tempoga puhumine, toetudes kuulmisele ja järgides noodipilti ning õpetaja dirigeerimist.	Oskab puhuda vaikselt pikka nooti, järgides huulte pinguldamise-lõdvestamise vaheldumist. On omandanud uue mänguvõtte -C. Mängib plokkflöödil eesti rahvalaulu „Mul oli väike vellekene“ (<i>õpetaja juhendamisel; kurdid lapsed toetuvad visuaalsel tajule</i>).
28.	Muusikateater. Mõisted: Lava, solistid, dirigent, orkester, rõdu, põrand. Laul P. Pajusaar „Teatris ei või sülitada“. Teater „Vanemuine“.	Muusikateatri ning etendusega seotud mõistete ja terminitega tutvumine pildimaterjali, sõnasedelite, video abil. Teatri ühiskülastus (lastemuusikal Lotte).	Saab aru terminitest <i>lava, saal, solist, dirigent, orkester, rõdu, põrand</i> ning viib kokku vastava sõnasedeli ja pildi. Tunneb käitumisreegleid teatris. Õpetaja suunavatele küsimustele toetudes kirjeldab nähtud teatrietenduse sisu.
29.	Tantsuteater. Ballett „Pähklipureja“- video vaatamine.	Balleti kui žanriga tutvumine video abil.	On tutvunud balleti „Pähklipureja“ sisu ja muusikaga video vahendusel. Teab, mis vahe on muusikalil ja balletil.
30.- 32.	Teeme ise teatrit: Mängulaulu „Printsess Okasroos“ või K. Muldma „Ilus elu“ lavastamine muusikalina või balletina.	Mängulaulu sisu ja muusikaliste väljendusvahenditega tutvumine. Omaloominguline töö, rollide jagamise ja lavastamisega. Laulu teksti /tantsusammude ja liikumise õppimine ning klassiõhtul esitamine.	On mängulaulu „Printsess Okasroos“ liikumise ja tutvunud laulise osaga (<i>kurdid lapsed toetuvad visuaalsele tajule – kirjalikule kõnele, analoogliikumistele jms</i>). Tunneb rõõmu omaloomingulisest tegevusest (kostüümid, osade jagamine, kaaslastele esitamine).
33.- 35.	Kordamine: rahvapillid, rahvatants, rahvalaul; rütmidoomino, astmedoomino, käemärgidoomino;	Kaaslaste tegevuse kuulamine- jälgimine ning hinnangute andmine. Parimate teadmistega õpilase väljaselgitamine esinemise ning mängulis-võistlusliku	Tunneb ja eristab kuulmise järgi rahvapille (nimetab või viib pildi kokku vastava sõnasedeliga); (<i>kurdid lapsed eristavad pille visuaalsele tajule toetudes</i>); saab aru mõistetest rahvalaul, rahvatants, rahvapill.

mängulaulud ja tantsud.	tegevuse kaudu.	Tunneb rõõmu muusikalisest tegevusest.
-------------------------	-----------------	--

Üldised õpitulemused 4. klassi lõpul õpilane

1. Laulmine (*meloodiate ja normilähedase tempo järgimine on mõningatel juhtudel saavutatav kergema kuulmislanguse ning heade kuulumistehniliste abivahendite korral; raskema kuulmiskahjustusega laste puhul on piirduakse retsitatiivse laulmisega õpetaja dirigeerimisel lihtsama kõnelise materjali ja aeglasema tempoga laulude puhul, laulusõnade deklameerimisega, järgides omandatud hääldeoskusi ja /või viipelaulmisega.*

1. laulab (*õpetaja dirigeerimisel*) loomuliku kehahoiu ja hingamise ja selge diktsiooniga (*sõltuvalt kuulmiskahjustuse sügavusest ning omandatud kõnelistest oskustest*) ning emotsionaalselt üksi ja rühmas (*enamasti saavutatakse rühmas kooslaulmise oskus, üksi meloodia järgimine on kuulmispuude tõttu problemaatiline*);
2. mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeoleolu (*vajadusel õpetaja abi ja suunavate küsimuste toel, kurtide õpilaste puhul visuaalsele tajule (muusikavideotes liikumise ja emotsioonide jälgimine vms)*);
3. laulab meloodiat käemärkide ja astmetrepi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) (*õpitulemus on saavutatav kergema kuulmispuude ja heade kuulumistehniliste abivahendite korral ning enamasti õpetaja juhendamisel; kurtid lapsed püüavad hääle kõrgust ja tugevust vastavalt käemärkidele või muudele visuaalsetele abivahenditele muuta, kasutades lihtsamaid silpe ja silbikombinatsioone*);
4. laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule (*kergema kuulmispuude korral piirdub tegevus enamasti retsitatiivse laulmisega õpetaja juhendamisel; kurtide laste puhul laulusõnade deklameerimise või sisu ja meeoleolu edastamisega viipelaulmisel; kaanonite laulmine on enamasti raske mistahes kuulmiskahjustuse olemasolul*);
5. laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu koduke” (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp”, „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadel” (Juba linnukesed), „Kevadpidu” (Elagu kõik) (*tegevus toimub õpetaja dirigeerimisel; kergema kuulmispuudega lapsed omandavad enamasti retsitatiivse laulmise oskuse; kurtid lapsed deklameerivad laulusõnu või edastavad need viipekeeles*).

2. Pillimäng (*nimetatud oskused on osaliselt saavutatavad kergema kuulmislanguse ning heade kuulumistehniliste abivahendite korral, enamasti õpetaja juhendamisel; kurtid lapsed kasutavad rütmipille vabas improvisatsioonis, konkreetseid rütme ja meloodiaid järgida on kuulumistaju puudulikkuse tõttu problemaatiline*)

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinato'des;
2. on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides;
3. väljendab pillimängus muusika sisu ja meeoleolu.

3. Muusikaline liikumine (*kergema kuulmispuudega lapsed sooritavad tegevusi õpetaja juhendamisel; kurdi lapsed toetuvad visuaalsele tajule, jäljendades analoogliikumisi*)

1. tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu;
2. tantsib eesti laulu- ja ringmänge.

4. Omalooming

1. loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
2. kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid (*sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest, isegi kergema kuulmispuude korral enamasti õpetaja juhendamisel; kurdid lapsed astemudeleid ei taju ega suuda neid järgida*);
3. loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne (*vastavalt eesti keele tundides omandatud kõnelistele oskustele, enamasti õpetaja abiga või analoogiatele toetudes*);
4. kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.

5. Muusika kuulamine (*tulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist – kergema kuulmispuude korral on tulemused saavutatavad õpetaja abile toetudes; kurdid õpilased toetuvad visuaalsele tajule, mistõttu jäävad kujutlused puudulikuks*) ja **muusikalugu** (*isikliku kogemuse puudumise ja muusikateoreetiliste mõistete suhtelise abstraktsuse tõttu on kurtidel lastel raske omandada mõistete, stiilide, karakterite jms sisulist osa, mistõttu jäävad õpitulemused osaliselt saavutamata*)

1. on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus);
2. eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;
3. eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat;
4. on tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);
5. kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara (*vastavalt eesti keele tunnis omandatud kõnelistele oskustele ja keeleteadmistele, vajadusel visuaalsele materjalile ning sörmendamisele toetudes*);
6. väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega;
7. seostab muusikapala selle autoritega.

6. Muusikaline kirjaoskus (*tulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist ja on osaliselt saavutatavad kergema kuulmispuude ja heade kuulumistehniliste abivahendite korral; kurtide laste puhul ei ole muusikalise kirjaoskuse saavutamine taju puudulikkuse tõttu võimalik*).

1. mõistab all olevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust:

2. mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust;
3. tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides (*osaliselt saavutatav vastavalt kuulmise seisundile ja abivahendite võimalustele; kurdid lapsed harjutavad vastavalt käemärkidele hääle tugevuse ja kõrguse muutumist, kasutades silpe ja silbikombinatsioone*);

4. mõistab JO-võtme tähendust;
5. õpib tundma JO- ja RA-astmerida;
6. mõistab allolevate oskussõnade tähendust:
 - a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;
 - b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;
 - c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;
 - d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat;
 - e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.

7. Õppekäigud

1. kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil (*vastavalt eesti keele tunnis omandatud kõnelistele oskustele ja keeleteadmistele, vajadusel visuaalsele materjalile ning sõrmenamisele toetudes*);
2. kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

I kooliastme lõpuks õpilane*:

1. osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
2. laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning ühehäälses kooris; mõistab laulupeo tähendust;
3. laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislausele;
4. laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
5. lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust (*õpetaja abiga*);
6. rakendab pillimängu kaasmängudes;
7. kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (*õpetaja juhendamisel*);
8. kirjeldab suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega kuulatavat muusikat (*õpetaja suunavatele küsimustele toetudes ning eesti keele tundides õpitud grammatikateadmiste ja väljendusvahendite piires, vajadusel kirjalikule kõnele, nt tugisõnadele toetudes*);
9. väärtustab enese ja teiste loomingut.

**Kirjeldatud õpitulemused on osaliselt saavutatavad vaid implanteeritud või kergema kuulmispuudega lastele, kes kasutavad kuuldeaparaate; väga raske kuulmispuudega /kurtide laste või nende puhul, kes ei kasuta kuulmisabivahendeid, asendatakse laulmine, meloodiate tajumine jms rütmilise tegevusega (rütmide tajumine ja järgimine, rütmiline liikumine, retsitatiivne laulmine jm – vt ainekava sissejuhatavas osas kirjeldatud tegevusi), laulusõnade deklameerimise ja /või viipelaulmisega (laulu sisu ja meeleolu edastamine viipekeeles); pillimängu võtted omandatakse vabas improvisatsioonis, kuna kaasmängu tegemine on kuulmistaju puudulikkuse tõttu raskendatud.*

Muusika II kooliastmes

II kooliastme õpilasele omast teadmishimu ning aktiivsust rakendatakse kõigis muusikalistes tegevustes. Selles eas tähtsustub töö õpilaste individuaalsete muusikaliste võimete arendamisel ning rakendamisel erinevates muusikalistes tegevustes. Olulised tegevused on selleski kooliastmes laulmine ja pillimäng. Klassitunnis lauldakse a cappella ja saatega ühe- ja kahehäälselt, kooris kahe- ja kolmehäälselt*. Süvendatakse pillimänguoskusi ning arendatakse edasi plokkflöödi mänguvõtteid. Liikumistegevuse põhirõhk on eesti rahvatantsudel ning teiste rahvaste muusika karakteri väljendamisel liikumise kaudu. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse muusikalise omaloomingu kaudu. Muusikat kuulates arendatakse muusikalist analüüsivõimet ja võrdlusoskust. Tähtsustub muusika oskussõnade kasutamine muusikapalasisid analüüsides ning oma arvamuse põhjendamine vestlustes**. Kõigis muusikalistes tegevustes rakendatakse õpitud teadmisi ja oskusi, s.o muusikalist kirjaoskust, mida omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu. Õpilaste eneseväljendusoskust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses.

**kuulmispuudega laste puhul ei ole enamasti meloodiate tajumine ja järgimine, kaasa arvatud a cappella või mitmehäälnel laulmine võimalik.*

***sõltuvalt kuulmiskahjustuse sügavusest ja laste kõnelistest oskustest võib olla raske omandada ka muusikalist oskussõnastikku (kuulmispuudega laste jaoks abstraktsed tähendused) ning kasutada seda vestluses, millegi kirjeldamisel, analüüsimisel. Nimetatud tegevus toimub õpetaja juhendamisel, küsimustele, tugisõnadele ning omandatud lauseskeemidele toetudes.*

II kooliastmes on peatähelepanu suunatud õpilase motivatsiooni, huvitatuse ja hinnangulise suhtumise kujundamisele. Pööratakse tähelepanu hääle kõlavusele (vastavalt võimalustele retsitatiivne laulmine, hääle kõrguse ja tugevuse muutmine jms), ilmekusele ning hääle omadustele. Õpetamisel arvestatakse laste individuaalseid võimeid - kurtide või kuulmisabivahendeid mittekasutatavate laste puhul on hääle ning meloodiate auditiivne tajumine ning jäljendamine raskendatud, mistõttu toetutakse valdavalt visuaalsele või taktilisele tajule ning rütmitunnetusele.

Õpilaste muusikalist maailmapilti avardatakse erinevate maade rahvalaulude, muusikapalade ja tantsude kaudu. Muusika kuulamise (kuulmistehniliste abivahendite korral) ning võimalusel kaasa- või järele laulmisega (karaoke) arendatakse kuulmistähelepanu ja -taju. Arvestatakse, et kuulmispuude tõttu on õpilaste iseseisev muusika kuulamine vabal ajal, kontsertide, teatrietenduste (sh muusikaliste lavastuste) jms kultuuriürituste külastamine enamasti väga vähene. Seetõttu on õpilaste taustateadmised ning väljaspool kooli kogetud muusikaelamused võrreldes kuuljate lastega oluliselt väiksemad või puuduvad täiesti. Muusikatundides tuleb tavapärasest rohkem tegelda vajalike taustateadmiste andmisega nii kultuuriloost kui tänapäevasest muusikast ning suunata ja julgustada õpilasi vastavalt võimetele ja võimalustele muusikaliste tegevuste juurde.

Muusikatunnis läbiviidavad õpitegevused ja -tulemused sõltuvad väga suures osas õpilase kuulmiskahjustuse sügavusest, kuulmisabivahendite olemasolust ja /või nende kasutegurist. Raske /väga raske kuulmispuude (kurtuse) korral on üldjuhul võimalik tajuda vaid rütme, meloodiate

tajumine ja eristamine, sh laulmine ei ole võimalik. Ka keskmise kuulmislanguse puhul ja isegi kuuldeaparaate kasutades on raskendatud meloodiliste nüansside tajumine ja järgimine. Lisaks on kuulmiskahjustusest tuleneva mahajäämuse tõttu kõne arengus (kõrvalekalded häälduses, kõnehingamises, kõne tempos ja prosoodias) õpilastel üldjuhul raske püsida laulmisel tempos ning olla verbaalselt täpne.

Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul tegeldakse erinevate rütmide tajumise (paremini tunnetatakse madalaid helisid) ja nende jäljendamisega, kõne korrigeerimisega rütmiskeemidele ja foneetilisele rütmikale toetudes ning muusikalise eneseväljendusega erinevate rütmide järgi liikudes. Kergema kuulmispuudega, sh implanteeritud või kuuldeaparaate kasutavate lastega on võimalik arendada ka laulmisoskust (kooslaulmine õpetaja poolt tempo dirigeerimisel, karaoke jms). Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul on võimalik rakendada nn viipelaulmist (laulusõnade viiplitamine ning emotsioonide edastamine vastavalt tajutud rütmidele) või laulusõnade deklameerimist, järgides omandatud hääldusoskusi. Mõningatel juhtudel – lihtsamate tekstide ning aeglasema tempoga palade puhul - on saavutatav ka retsitatiivne laulmine. Arendatakse rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide loovust ja improvisatsioonivõimet.

5.klass

1 tund nädala

Nädal	Õppesisu	Õpetegevused	Õpitulemused
1-2	Sissejuhatus ainesse. Õpitud rütmivormid ja astmed –kordamine.	Ühislaulmine: T. Vettik „Nooditundja“ (rütmivormid: Ta, Ti-ti, Ta-a). Rütmitoto. Rütmiharjutused kõlapulkadel 4/4 taktimõõdus.	Teab rütmivormide nimetusi (<i>ta, ti-ti, ta-a, tiri-tiri</i> ja ühelöögilist pausi). Saab hakkama laulu „Nooditundja“ rütmi lugemise ja plaksutamise. Oskab mängida õpetaja abiga rütmitotot ja mängib kõlapulkadel, lugedes kaasa rütmisilpe.
3-4	Kordamine: mõistet meetrum ja taktimõõd.	Rütmiharjutused kehapiiril ja laulu „Nooditundja“- viimistlemine. Kuulamine: A. Vivaldi „Sügis“	Saab aru mõistete <i>taktimõõd</i> ja <i>meetrum</i> 4/4 taktimõõdus tähendusest. Õpetaja abiga mängib meetrumit trummil.
5-6	Astmetrepp ja JO-astmerida. Käemärgid.	Laulu „Kellakaanon“ õppimine astmenimedega. Rütmi tiri-tiri harjutamine kaasmängus. Kaanoni kuulamine.	Püüab laulda Jo- astmerida ja näidata kaasa käemärke (vajadusel õpetaja abiga). Kuulab kaanonit ja õpib tähele panema alustamist ja lõpetamist grupis. Proovib laulda kaanonit õpetaja juhendamisel.
7-8	Rütmipille kogu maailmast.	„Kellakaanoni“ laulmine, laulu saatmine erinevatel rütmipillidel, nende kõla kuulamine ja võrdlemine.	Tunneb ja nimetab rütmipille /leiab õige sõnasedeli (<i>kurdid lapsed eristavad pille visuaalselt</i>). Laulab „Kellakaanonit“ õpetaja dirigeerimisel (<i>kurdid lapsed deklameerivad laulu sõnu</i>). Proovib erinevaid rütmipille ühe laulu saatmisel.
9-10	Rütmivormid: ti-tiri ja tiri-ti.	Uute rütmidega harjutused kahele käele kõlapulkadel ja õhutrummil. Laulu „Ti-ti-	Esitab rütmiharjutust, lugedes rütmisilpe (ti- tiri ja tiri-ti). Õpetaja abiga esitab laulu „Ti-ti-ri ta“ rütmi ja ütleb kaasa

		ri ta“ rütmide õppimine. Rütmimäng „Pane tähele!“	rütmisilpe.
11-14	Jõulud muusikas.	Ühislaul „Advendiküünal“. Kuulamine: kirikumuusika (koorilaul, orel). Ühislaulu laulmine: „Lumehelbeke“. Eelmängu ja vahemängu mängimine vabalt valitud rütmipillidega. Kuulamine: „Haldjate jõuluöö“, karaoke laulmine. Kuulamine: „Jõuluingel“, karaoke laulmine. Plokkflöödi saatepartii õppimine. Laulude: „Advendiküünal“ ja „Haldjate jõuluöö“ õppimine koos plokkflöödi saatel.	Teab advendiaja tähendust, oskab õpitud laule koos laulda /laulusõnu deklameerida /viibelda õpetaja dirigeerimisel. Oskab video põhjal ja õpetaja suunavate küsimuste abil kirjeldada orelimängu, koorilaulu. Laulab retsitatiivselt õpetaja dirigeerimisel koos teistega õpitud jõululaule, kasutab vabalt valitud rütmipille laulu saateks. Laulab õpetaja dirigeerimisel karaoket, püüdes jälgida sõna ja muusika rütmi ühtsust ja tempot ning sõnu võimalikult täpselt hääldada. (<i>kurdid lapsed püüavad laulusõnade deklameerimisel arvestada omandatud hääldusoskusi ning säilitada vajalikku tempot</i>).
15	Jõulupidu.	Jõululaulude laulmine karaoke variandis.	Laulab õpetaja juhendamisel laulu Püha öö <i>kurdid lapsed püüavad laulusõnade deklameerimisel arvestada omandatud hääldusoskusi ning säilitada vajalikku tempot</i> . On omandanud karaoke laulmise kogemuse. Julgeb esineda teiste ees, nii laulu kui pillimänguga.
16-18	Tempo. Metronoom. Tempo terminid muusikas.	Kõnelaulu „Kiire päev“ õppimine. Laulu rütmi omandamine ja esitamine rääkides. Kuulamine: metronoomi töö. Ühislaulmine: „Nõiaelu“. Kaasmäng laulule rütmipillidel. Kuulamine: „Majake mere ääres“.	On tutvunud tempo terminitega (<i>moderato, adagio, accelerando, presto</i>). Oskab sõrmendamisele toetudes lugeda itaaliakeelseid tempo termineid ja teab nende tähendust eesti keeles. Oskab lugeda laulu „Kiire päev“ rütmisilpe ja sõnu. Teab, mis on metronoom. Oskab kuulata ja õpetaja abiga iseloomustada muusikapala. Laulab õpetaja dirigeerimisel koos teistega laulu „Nõiaelu“ / <i>deklameerib laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi ning säilitada vajalikku tempot</i> .
19-20	Dünaamika märgid muusikas.	Rütmikaanoni „Täht“ õppimine, lähtudes dünaamikast, sõnast ja rütmist. Improvisatsiooniline saade plaatpillidel, kasutades astmeid: Jo, Le, Mi, So, Ra.	On tutvunud dünaamika märkidega (piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, > ja <) ja teab nende tähendust. Rakendab rütmipillidel improvisatsioonioskust, järgides õpetaja juhendeid.
21-22	Meloodia muusikas.	Laulu „Vaikselt“ laulmine. Eelmängu	Oskab noodipildile toetudes teha vahet laskuval, hüppelisel ja

		mängimine plokkflöödil. Kuulamine: laskuv-, hüppeline-, sujuvalt voolav meloodia. Eesti hümn ja „Mu isamaa armas“ kuulamine	sujuval meloodial. Kujutab käega meloodia liikumist. Mängib plokkflöödil eelmängu laulule „Vaikselt“ . Loeb laulu sõnu õiges rütmis. Laulab koos teistega õpitud ühislause, jälgides dünaamika märke ja meloodiat (<i>saavutatav kergema kuulmispuudega õpilaste puhul; kurdid õpilase kasutavad viipelaulmist</i>).
23-24	Helistik - C-duur Helilaad- duur helilaad.	Muusikavideote vaatamine. Laulu „Talveõhtu unistus“ õppimine klaveri abil.	Kirjeldab vaadatud muusikasündmust (<i>vajadusel õpetaja suunavate küsimuste abil; kurtide õpilaste puhul arvestatakse isikliku kogemuse puudumist</i>). Teeb vahet mõistetel helistik ja helilaad. Saab aru, kas meloodia on duur (rõõmus)- või moll (kurb) -kõlaline.
25-26	Helistik – a-moll Helilaad- moll helilaad.	Kuulamine: Johann Sebastian Bach. Prelüüd ja fuuga a-moll. Eesti rahvalaulu „Kalevipoja laul“- saate mängimine plaatpillidel.	
27-28	G-duur helistik Mõiste võtmemärk-diees.	G-duur helistiku kirjutamine ja laulmine Ühislaulmine: T. Raadik „Emakeel“- laulu õppimine G-duur helistikus.	On tutvunud duur-helistikuga, mõistetega terve- ja pooltoon klaviatuuril ning võtmemärgiga –diees. Teab mõistete toonikakolmkõla, toonika tähendust. Laulab koos teistega laulu „Emakeel“. Esitab laulu A-osa astmenimedega, B-osa rütmi koputades (<i>kurdid õpilased järgivad visuaalseid abivahendeid, õpetaja dirigeerimist jm; laulmise asemel deklameerivad sõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi ning püüdes püsida vajalikus tempos</i>)
29-30	e-moll helistik mõiste: võtmemärk- diees.	e-moll helistiku laulmine. Eesti rahvaviisi „Meil aiaäärne tänavas“- saate ostinato mängimine plaatpillil.	On tutvunud moll-helistiku valemiga, mõistetega terve- ja pooltoon klaviatuuril ning võtmemärgiga -diees. Teab mõistete toonikakolmkõla, toonika tähendust. Laulab „Meil aiaäärne tänavas“ astme- ja tähtnimedega / <i>deklameerib laulu sõnu</i> . Mängib plaatpillil laulule saadet.
31	F-duur helistik võtmemärk -bemoll	F-duur helistiku laulmine. F-duur helistiku mängimine klaveril ja plaatpillil. Laulu „Kilu ja särg“ saate mängimine kehapillil: käteplaks, jalamats.	On tutvunud F-duur helistiku valemiga, võtmemärgiga- bemoll. Püüab õpitud laulu rütmi kõlapulkadel ja kehapillil esitada.
32	d-moll helistik	d-moll helistiku kirjutamine ja laulmine. d-moll helistiku mängimine klaveril ja	On tutvunud d-moll helistiku valemiga, võtmemärgiga-bemoll. Teab d-moll helistikku, toonikakolkõla. Oskab määrata õpetaja

		plaatpillil. Ühislaulmine: „Luukere meresõit“	abiga laulu helistikku. Naudib naljalaulu „Luukere meresõit“ sõnu ja meloodiat, esineb ilmekalt (<i>kurtide õpilaste puhul toetumine visuaalsel tajule</i>).
33	Koor. Hääle liigid. Kooriliigid.	Kuulamine: erinevad kooriliigid (mudilas-, poiste-, laste-, nais-, mees-, segakoor). Ühislaulu „Kui mina laulan“ õppimine.	Teab erinevaid hääleliike: sopran, alt, metsosopran, tenor, bariton, bass. Teeb video põhjal vahet kooriliikidel (mudilas-, poiste-, nais-, mees- ja segakoor). Laulab õpetaja dirigeerimisel koos teistega laulu „Kui mina laulan“ / <i>deklameerib laulu sõnu /edastab sisu ja meeleolu viipelaulmisel</i> .
34	Laulupidu. Üldlaulupidu.	Laulupeo video vaatamine. Vestlus ajaloost, Tartu laulupidudest ja tähtsusest.	On tutvunud laulupidude ajalooga, peo algus- ja lõputseremooniatega. Teab, mis vahe on Tartu laulupeol ja Üldlaulupeol. Laulab M. Saare „Kui mina laulan“ õpetaja dirigeerimisel / <i>deklameerib laulu sõnu /edastab sisu ja meeleolu viipelaulmisel</i> .
35	Kordamine		

Üldised õpitulemused 5. klassi lõpetamisel õpilane:

1. Laulmine

1. laulab oma hääle omapära ja kuulmiskahjustuse ulatust arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga; on teadlik häälehoiu vajadusest (*kurdid lapsed meloodiat järgida ei suuda, laulude puhul deklameeritakse sõnu, järgides omandatud hääldusoskusi ja vajalikku tempot /edastatakse laulude sisu ja meeleolu viipelaulmisel*);
2. rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes (*enamasti ei suuda üksi laulmisel meloodilisi nüansse ja muusikalist kirjakeelt järgida ka kergema kuulmiskahjustusega õpilased, mistõttu toimub laulmine valdavalt grupis ja õpetaja dirigeerimisel; kurdid lapsed omandavad üksikjuhtudel – lihtsama verbaalse sisu ja aeglasema tempo korral - retsitatiivse laulmise, enamasti aga piirduakse viipelaulmise või laulusõnade deklameerimisega*);
3. laulab vastavalt võimetele eakohaseid ühehäälseid laule ja kaanoneid õpetaja juhendamisel ning eesti ja teiste rahvaste laule /*kurdid lapsed deklameerivad või viipelevad sõnu*;
4. laulab (õpetaja dirigeerimisel, enamasti retsitatiivselt) kooliastme ühislaule /*kurdid lapsed deklameerivad või viipelevad sõnu*;

2. Pillimäng

kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des (*kurtide õpilaste puhul on auditiivse taju puudulikkuse tõttu rütmis ja tempos püsimine, seega kaasmängu omandamine raskendatud, mistõttu piirdub musitseerimine enamasti vaba improvisatsiooniga ning mängutehniliste võtete omandamisega*);

1. rakendab musitseerides plokkflöödi mänguvõtteid; seostab helikõrgusi pillimänguga (*õpetaja juhendamisel, visuaalsele abile toetudes*);
2. kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

3. Muusikaline liikumine

1. tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi (*kurdid õpilased sooritavad ülesande visuaalsele tajule ning analoogiatele toetudes*);
2. tantsib õpitud eesti laulu- ja ringmänge (*õpetaja juhendamisel*);

4. Omalooming

1. loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel (*õpetaja juhendamisel*);
2. kasutab muusika karakteri ja meeoleu väljendamiseks loovliikumist.

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu (*nimetatud alapunkti õpitulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist – kergema kuulmispuude korral on enamasti õpetaja juhendamisel jm abivahenditele toetumisel osaliselt saavutatavad; kurdid õpilased toetuvad valdavalt visuaalsele tajule, mistõttu jäävad kujutlused muusikalistest väljendusvahenditest, stiilidest, liikidest jm puudulikeks ja õpitulemuste saavutamine on probleematuiline*).

1. kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi;
2. kuulab (ning võrdleb) vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); teab Eesti laulupidude traditsiooni;
3. tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;
4. iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;
5. teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust.

6. Muusikaline kirjaoskus (*tulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist ja on osaliselt saavutatavad kergema kuulmispuude ja heade kuulumistehniliste abivahendite korral; kurtide laste puhul ei ole muusikalise kirjaoskuse, sh noodilugemise oskuse saavutamine taju puudulikkuse tõttu võimalik ega vajalik – piirduakse teoreetiliste teadmiste, mõistete omandamisega*).

- mõistab allolevate oskussõnade tähendust:
 - b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika;
 - c) tämber, hääleliigid (sopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (eesti rahvapillid);
 - d) tempo, dünaamika, piano, forte;
 - e) kordavalt I kooliastme muusikaline oskussõnavara.

7. Õppekäigud

1. avaldab *õpetaja abiga* oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;

2. kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

6.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
1-2	Sissejuhatus ainesse. Kordamine: Muusika väljendusvahendid ehk millest muusika koosneb.	Ühislaulmine: „Tere hommikust!“- laulu rütm ja sõnade täpne jäljendamine.	Laulab (<i>retsitatiivselt</i>) oma hääle omapära arvestades, on teadlik häälehoiu vajadusest. Oskab kirjeldada õpetaja suunavate küsimuste abil, laulu meloodia liikumist, tempot, dünaamikat. <i>Kurdid õpilased sooritavad hääleharjutusi silbimaterjali abil ning deklameerivad laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi.</i>
3-4	„Noodipõõsas“. Rütm. Helivältused ja pausid.	Kuulamine: eesti rahvatantsuviis „Marupolka“. Rütmiharjutused 2/4 taktimõõdus. Rütmiloto	Oskab mängida rütmi kehapiilil (käteplaks, jalamats), taktimõõdus 2/4. <i>Oskab hääldada laulusõnu selge diktsiooni ja vajaliku hääletugevusega, järgides visuaalseid märku tempo ja hääle kõrguse muutmiseks.</i>
5-6	„Noodipõõsas“. Meetrum.	Kuulamine: „Vanapoiisi valss“. Rütmiharjutused 3/4 taktimõõdus. Rütmiloto.	Oskab kuulata ja mängida kaasa rütmi kehapiilil (sõrmenips, käteplaks, jalamats), taktimõõdus 3/4. <i>Oskab hääldada laulusõnu selge diktsiooni ja vajaliku hääletugevusega, järgides visuaalseid märku tempo ja hääle kõrguse muutmiseks.</i>
7-8	Kaheksandiktaktimõõt. Plokkflöödi kaasmäng	Ühislaulmine: „Kiigelaul“. Meetrumi ja rütmide lugemine 3/8 taktimõõdus. Plokkflöödi mänguvõtete meenutamine.	On tutvunud rütmifiguuride lugemisega 3/8 taktimõõdus. Oskab plaksutada „Kiigelaulu“ rütmi, lugedes kaasa rütmisilpe. Saab hakkama laulule saate mängimisega plokkflöödil.
9-10	Paralleelhelistikud. C-duur	Ühislaulmine: Eesti rahvalaul „Viire takka“. Kaasmängu mängimine kehapiilil. Plaatpillil C-duur helistiku mängimine.	On tutvunud C-duur helistiku laulmisega astmenimedega ja tähtnimedega. Suudab lugeda laulu „Viire takka“ rütmi rütmisilpidega. Oskab mängida kehapiilil laulule „Viire takka“ saadet ja laulda /deklameerida esimest salmi.

11-12	Jõuluaeg muusikas. Erinevate põlvkondade heliloojate loominguga tutvumine.	Ühislaulmine: R. Pajusaar „Mulle ütle, miks? Kuulamine: Priit Pajusaar „Jõululaul“	On tutvunud laulu sisu ja muusikalise ülesehitusega. Laulab koos teistega (<i>retsitatiivselt, õpetaja dirigeerimisel; kurdid õpilased deklameerivad või viipleavad sõnu</i>), saab aru laulu sõnumist. Proovib võrrelda kahte jõululaulu, kasutades muusikalisi oskussõnu.
13-14	Märt Hunt „Talveilma rõõmulaul“	Kuulamine ja õppimine karaokena. Ühislaulmine: M. Hunt „Talveilma rõõmulaul“, „Püha öö“	On tutvunud laulu õppimise võimalustega interneti teel. On tuttav helilooja Märta Hundi loominguga.
15-16	Alo Mattiisen „Õhtul pimedal ja valgel“	Kuulamine: „Õhtul, pimedal ja valgel“, „Püha öö“. Õppimine fonogrammi abil. Laulule saate ostinato mängimine kehapillil.	On tutvunud helilooja Alo Mattiiseni loominguga, teab tema nimelistest noortebändide konkurssidest, laulab koos teistega „Õhtul pimedal ja valgel“ / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi</i> . Vastavalt võimetele mängib ostinatot kehapillil. Omab arvamust ja oskab võrrelda erinevaid jõululaule, erinevaid heliloojaid. Tunneb ära kuuldeliselt (<i>saavutatav kergema kuulmispuude korral</i>) ja teeb vahet õpitud jõululauludel.
17-18	Rene Eespere „Siis kui minu vanaema“	Kuulamine: „Siis kui minu vanaema“ Ühislaulmine klaveri saatel.	Oskab laulda koos teistega „Siis kui minu vanaema“ / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi või edastavad sisu ja meeoleu viipelaulise teel</i> . Teab ja tunneb helilooja Rene Eespere loomingut.
19-20	Paralleelhelistikud. a-moll	Ühislaulmine: eesti rahvalaul „Kalevipoja laul“. Pillimäng: Plaatpillil a-moll helistiku mängimine.	Oskab laulda astme ja tähtnimedega astmetabelil a-moll helistikku. Oskab selgitada mõistet <i>paralleelhelistik</i> .
21-22	Paralleelhelistikud. D-duur	Kuulamine: on tutvunud paralleelhelistiku mõistega. Ühislaul: „Üks väike rõõm“- esimene salm + refrään laulmine.	On tutvunud kahe võtmemärgiga paralleelhelistikuga. On proovinud mängida klaveril D-duur helistikku. Oskab kirjeldada meloodia liikumist, valida tempot, põhjendada.
23-24	Paralleelhelistikud. h-moll	Kuulamine: h-moll helistik klaveril, V. Tormis „Kiigelaulud“. Ühislaulmine: regilaulu „Kiige katsumine“ õppimine astmenimedega, viisi mängimine klaveril. Kaasmäng.	On proovinud laulda ja mängida h-moll helistikku. On tutvunud regilaulu laulmise ja meloodia mängimisega klaveril. Oskab laulda toonikakolmkõla. Tuletab meelde õpetaja küsimuste abil regilaulu tunnused. On proovinud mängida regilaulule „Kiige katsumine“ ostinatot / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu</i> ,

			<i>arvestades omandatud hääldusoskusi või edastavad sisu ja meeoleolu viipelaulise teel.</i>
25	Orkester. Orkestriliigid Tuntumad orkestrid Eestis	Ühislaul „Pillimehed“ Kuulamine: puhkpilliorkester „Noorte vilemarss“. Eesti hümn ja laulu „Mu isamaa, armas“ laulmine.	Teab, mis on orkester. On tutvunud lauluga „Pillimehed“, oskab laulda koos teistega ja üksi hümn ja laulu „Mu isamaa armas“ (õpetaja toetusel) / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi või edastavad sisu ja meeoleolu viipelaulise teel.</i>
26	Dirigent. Eesti tuntumaid dirigente.	Ühislaul: „Muusikamaias“ Interneti vahendusel tutvumine dirigendi tööga.	On video vahendusel tutvunud dirigendi tööga. Teab eesti tuntumaid dirigente (Neeme Järvi, Eri Klas, Tõnu Kaljuste). Oskab laulda laulu „Muusikamaias“ / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi või edastavad sisu ja meeoleolu viipelaulise teel.</i>
27	Eesti rahvamuusika a) Vanem rahvalaul	Video eesti rahvalaulust ja laulikute. regilaul „Loomine“, regilaulu rütmi plaksutamine, lugedes kaasa rütmisilpe, meloodia omandamine astmenimedega.	On tutvunud video vahendusel eesti rahvalaulu ja –laulikutega, oskab (<i>õpetaja abiga</i>) tuua välja regilaulu tunnuseid. Loob rütmilise kaasmängu regilaulule „Loomine“, kasutades kehapilli. On teadlik häälehoiu vajadusest.
28	b) Regilaul; c) Regilaulu liigid	Video vaatamine: Regilaulu sünd. Regilaulu „Roti pulmad“ meloodia õppimine astmenimede ja sõnadega.	On tutvunud iidsete nutulaulude ja loitsudega. Oskab nimetada regilaulu liike (töölaulud, tavandilaulud, kiigelaulud, hällilaulud, naljalaulud) ja koostgevuses laulda regilaulu „Roti pulmad“ / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu, arvestades omandatud hääldusoskusi või edastavad sisu ja meeoleolu viipelaulise teel.</i>
29	d) Uuem rahvalaul, Rahvalaulik. Folkloorifestivalid.	Eesti rahvaviisi „Laulge poisid“ õppimine rütmipildist lähtudes. Kuulamine: Kihnu Virve „Merepidu“.	On tutvunud uuema rahvalauluga. Oskab teha vahet salmil ja refräänil. On teadlik üritustest Eestis: Viljandi Folk, Viru Folk. Oskab nimetada vähemalt ühte rahvalaulikut ja pereansamblit.
30	e) Rahvapillid	Kuulamine ja vaatamine: õppevideo rahvapillide saamisloost.	On tutvunud video vahendusel erinevate rahvapillidega (pajupill, parmupill, vilepill, torupill, pingipill, jauram, väikekannel, hiiu kannel, viiul, lõõtspill). Oskab nimetada rahvapille või viia kokku vastava pildi ja sõnasedeli.
31-32	f) Rahvatantsud- rahvatantsupeod Eestis	Õppevideo vaatamine rahvatantsupeost, tutvumine rahvatantsudega: Labajalavalss; Kaera-Jaan; Reinlender.	On tutvunud eesti rahvatantsudega: polka- ja valsisammuga, sõõr- ja voortantsu eripäraga. Kasutades muusika oskussõnavara iseloomustab tantsude tempot ja dünaamikat. Tunneb

			(rahva)pille, millel mängitakse rahvatantsude saadet.
33	Õppekäik Tartu laulupeo muuseumi.	Kordav tund Tartu laulupeo muuseumis (rahvamuusika-, pillid, -tantsud; koorimuusika- kooriliigid; vokaal ja instrumentaalmuusika).	Oskab omandatud teadmisi rakendada, küsida lisateavet ja käituda muuseumis.
34	Õppekäik Tartu Tähtvere Laululavale ja parki.	Ühislaulmine laululaval. Rollimängud.	Oskab rollimängude käigus käituda koorilauljana, dirigendina ja pealtvaatajana. Esitab õpitud laule laululaval.
35	Kordamine.		

6. klassi lõpetamisel õpilane

1. Laulmine

1. laulab oma hääle omapära ja kuulmiskahjustuse ulatust arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga; on teadlik häälehoiu vajadusest (*kurdid lapsed meloodiat järgida ei suuda, laulude puhul deklameeritakse sõnu, järgides omandatud hääldusoskusi ja vajalikku tempot /edastatakse laulude sisu ja meeoleolu viipelaulmisel*);
2. rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas laudes (*enamasti ei suuda üksi laulmisel meloodilisi nüansse ja muusikalist kirjakeelt järgida ka kergema kuulmiskahjustusega õpilased, mistõttu toimub laulmine valdavalt grupis ja õpetaja dirigeerimisel; kurdid lapsed omandavad üksikujuhtudel – lihtsama verbaalse sisu ja aeglasema tempo korral - retsitatiivse laulmise, enamasti aga piirduakse viipelaulmise või laulusõnade deklameerimisega*);
3. laulab vastavalt võimetele eakohaseid ühehääelseid laule ja kaanoneid õpetaja juhendamisel ning eesti ja teiste rahvaste laule (*kurdid lapsed deklameerivad või viiPLEvad sõnu*);
4. laulab kirjapildile toetudes ja õpetaja juhendamisel kooliastme ühislauke (*kurdid lapsed deklameerivad või viiPLEvad sõnu*);

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato' des (*kurtide õpilaste puhul on auditiivse taju puudulikkuse tõttu rütmis ja tempos püsimine, seega kaasmängu omandamine raskendatud, mistõttu piirdub musitseerimine enamasti vaba improvisatsiooniga ning mängutehniliste võtete omandamisega*);
2. rakendab musitseerides plokkflöödi mänguvõtteid; seostab helikõrgusi pillimänguga (*õpetaja juhendamisel, visuaalsele abile toetudes*);
3. kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

3. Muusikaline liikumine

1. tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi (*kurdid õpilased sooritavad ülesande visuaalsele tajule ning analoogiatele toetudes*);
2. tantsib õpitud eesti laulu- ja ringmänge (*õpetaja juhendamisel*);

7.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
1-2	Sissejuhatus ainesse Mõistete kordamine	Läbi aasta: ühe- ja kahehäälsuse rakendamine laulmisel; kahe- või kolme häälsuse laulmine kooris; relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine laulude õppimisel; pillimänguoskuste arendamine ja rakendamine erinevates pillikoosseisudes; kuulatud muusikapalade iseloomustamine, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; eri rahvaste tantsude karakteri väljendamine liikumises; muusika väljendus-vahendite kasutamine erinevates muusikalistes tegevustes; esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine; teatris, kontserdil ja muuseumis käimine ning õppekäigud (helistuudiod, raamatukogud, muusikakoolid jne).	Mõistete kordamine: rütm, harmoonia, meloodia; bass, tenor, alt, sopran; toonika, subdominant, dominant, tempo, dünaamika, tämber. Mõistete sisu iseloomustamine omadussõnadega.
3	D- duur	Ühislaulmine ja erinevas helilaadis laulude ning muusikapalade kuulamine; astme- ja tähenimedega õppimine.	Oskab laulda helilaadi astme- ja tähtnimedega, samuti toonikakolmkõla. <i>Õpitulemus oleneb kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulmistehniliste vahendite olemasolust või kasutegurist. Kurdid õpilased sooritavad vastavalt õpetaja käemärkidele erinevale silbimaterjalile toetudes hääle kõrguse ja tugevuse muutmise harjutusi; laulmise asemel deklameerivad laulude sõnu või esitavad neid viipekeeles.</i>
4	h- moll		
5-6	Rahvuslik ärkamisaeg Karl August Hermann	Kuulamine: „Munamäe otsas“ K.A. Hermann. Ühislaulmine: „Kungla rahvas“ - K.A. Hermann Omalooming rütmipillidel laulule. Ühislaulmine: „Mu isamaa armas“ - rahvalik viis. Rütmisaate õppimine plaatpillidel. Kuulamine:	On tutvunud rahvusliku ärkamisajaga eesti muusikas, teab Karl August Hermannit tähtsusest. Laulab oma hääle omapära arvestades võimalikult hea diktsiooniga koos teistega (<i>enamasti retsitatiivne laulmine, kurtide õpilaste puhul laulusõnade</i>

		„Isamaa mälestus“, K.A. Hermann	<i>deklameerimine või viiplemine</i>). Oskab teha rütmipillidel kaasmängu, õpetaja abiga. Oskab laulda peast laulu „Kungla rahvas“. On omandanud laulu „Mu isamaa armas“ sõnad, püüab järgida melodit ja rütmi.
7-8	Esimesed eesti heliloojad Miina Härma	Kuulamine: „Sind surmani“; „Meeste laul“ Vestlus Miina Härmast, Ühislaul: „Ei saa mitte vaiki olla“	Oskab nimetada heliloojaid ja nende laule. A. Kunileid; Fr. Saebelmann; Miina Härma. On tutvunud M. Härma erinevate lauludega „Tuljak“ ja „Ei saa mitte vaiki olla“.
9-11	Eesti muusikaelu areng 19.saj: M. Härma, A. Kapp, C. Kreek, M. Lüdig, M. Saar, R. Tobias, K. Tärnpu	Erinevate heliloojate elu ja loominguga tutvumine, muusikasalvestiste kuulamine, ühislaulmine.	Omab ülevaadet laulu- ja mänguseltsidest; eesti esimesest sümfooniaorkestrist, esimesest ooperist, esimesest balletist ja heliloojatest:
12-13	Jõuluaeg/advent.	Advendi tähenduse selgitamine, jõulukommete tutvustamine, jõululaulude laulmine.	Teab eestlaste jõulukommetest, kuidas käituda kirikus, kodus; lähedastele rõõmu valmistada. Laulab peast ja /või kirjapildile toetudes õpitud jõululaule <i>/kurdid õpilased deklameerivad laulu sõnu või edastavad sisu ja meeleolu viipekeeles</i> .
14	Kirikumuusika	Kirikumuusika kuulamine	On kuulanud kaasaegset ja vanemat jõulumuusikat, on vaadanud /külastanud muusikasündmusi /kontserte jõulude ja aastavahetuse ajal, oskab neid kaaslastele lühidalt tutvustada (<i>kurdid õpilased toetuvad visuaalsele tajule, mistõttu on kujutlused ühekiilgsed</i>).
15	Jõulumuusika	Eesti kaasaegse jõulumuusika kuulamine	
16	Uus aasta muusikas.	vestlus aastavahetuse muusikasaadetest TV-s, kontsertidest	
17	Esimene üldlaulupidu 1869.a.Tartus. Aleksander Kunileid	Kuulamine: A. Kunileid. „Mu isamaa on minu arm“. Laulupeo video vaatamine arutelu.	On tutvunud laulupeo korraldusega algselt ja tänapäeval. Oskab tuua välja erinevusi (<i>tugimaterjalile toetudes ja õpetaja suunavate küsimuste abil</i>).
19-21	Gustav Ernesaks, tema koorilooming Laulutaat ja RAM.	Gustav Ernesaksa laulude kuulamine ja laulmine, tema eluloo ja loominguga tutvumine. Kuulamine: „Hakkame mehed minema“; „Mu isamaa on minu arm“. Ühislaulmine: „Vanasti kui maailm loodi“.	On tutvunud eesti muusika suurkuju eluloo ja muusikaga. Teab eluloost, loomingust, tähtsusest eesti muusikas. Oskab võrrelda G. Ernesaksa ja A. Kunileidi „Mu isamaa on minu arm“, teab

		Kehapillil saate ostinato mängimine „Kalamees naerab“, „Laine tõuseb“.	laulupidude traditsiooni. Oskab laulda õpetaja dirigeerimisel „Vanasti kui maailm loodi“ ja mängida kehapilli või ostinatot koos laulmisega (<i>kurdid õpilased sooritavad kehapillil vaba improvisatsiooni, deklameerivad laulusõnu või edastava sisu ja meeleolu viibete vahendusel</i>)
22-23	Eesti heliloojad Arvo Pärt, Veljo Tormis, Erkki- Sven Tüür Tõnu Kõrvits, Helena Tulve, Toomas Voll, Riine Pajusaar	Erinevate heliloojate ja ansamblite loomingu tutvumine, ühislaulmine õpetaja juhendamisel, muusikavideote vaatamine.	Teab loomingu, tähtsusest eesti muusikaelus. Laulab õpetaja dirigeerimisel õpitud laule, saadab tuttavaid rütme erinevate vahenditega, väljendab end muusikarütmile vastavas liikumises. (<i>kurdid õpilased sooritavad kehapillil vaba improvisatsiooni, deklameerivad laulusõnu või edastava sisu ja meeleolu viibete vahendusel</i>)
24	20. saj Eesti levimuusika loojad R. Valgre, K. Kikerpuu, V. Ojakäär		Teab ansambleid ja lauljaid, on tutvunud erinevate heliloojate lauludega. Oskab etteantud sõnade järgi õpetaja dirigeerimisel ja koos teistega laulda. (<i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu või edastava sisu ja meeleolu viibete vahendusel</i>)
25-27	Rock-muusika, Tartu levimuusika päevad. Öölaulupeod 1987-1988	Ühislaulmine. Videote vaatamine, isamaaliste laulude kuulamine.	Teab öölaulupidudest, selle tähtsusest. Teab isamaalisi laule. Heliloojad: Tõnis Mägi ja Alo Mattiisen „Viis isamaalist laulu“. Püüab etteantud sõnade järgi videos nähtule kaasa laulda (<i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu või edastava sisu ja meeleolu viibete vahendusel</i>)
28-30	Hääle liigid. Kodukoha tuntumad mees- ja naislauljad, ansamblid.	Muusikavideote ja helisalvestiste kuulamine, erinevate hääle- ja kooriliikide eristamine. Ühislaulmine.	Teab ja oskab eristada meeshääleliike: tenor, bass, bariton ja naishääleliike: sopran, alt (<i>õpitud saavutamise ei ole jõukohane raske kuulmiskahjustuse korral</i>)

31-33	Koor 1. Kooriliigid lastel 2. Kooriliigid täiskasvanutel 3. Koorimuusika	Vestlus tänapäeva mees- ja naislauljatest, ansamblitest, nende loomingust.	Oskab nimetada ja teeb vahet kooriliikidel: mudilaskoor, lastekoor, poistekoor, meeskoor, naiskoor, segakoor. Teab Tartu koore ja dirigente. Oskab etteantud sõnade järgi õpetaja dirigeerimisel ja koos teistega laulda mõnda tuntud koorilaulu. (<i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu või edastava sisu ja meeleolu viibete vahendusel</i>)
34	Õppekäik Tartu laulupeo muuseumi	Aasta jooksul õpitud teadmiste kinnistamine.	Tunneb pildi või video põhjal ära aasta jooksul õpitud muusikategelasi, kinnistab ja kasutab küsimustele vastamisel ja rakendusharjutuste sooritamisel muusikatermineid.
35	Kordamine	Aasta jooksul õpitud laulude, muusikasaadete ja muusikaterminite kordamine.	Tahab ja julgeb esineda õppeaasta lõpuaktusel.

Õpitulemused 7. klassi lõpetamisel: õpilane

1. Laulmine

1. laulab oma hääle omapära ja kuulmiskahjustuse ulatust arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga; on teadlik häälehoiu vajadusest (*kurdid lapsed meloodiat järgida ei suuda, laulude puhul deklameeritakse sõnu, järgides omandatud hääldusoskusi ja vajalikku tempot /edastatakse laulude sisu ja meeleolu viipelaulmisel*);
2. rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes (*enamasti ei suuda üksi laulmisel meloodilisi nüansse ja muusikalist kirjakeelt järgida ka kergema kuulmiskahjustusega õpilased, mistõttu toimub laulmine valdavalt grupis ja õpetaja dirigeerimisel; kurdid lapsed omandavad üksikjuhtudel – lihtsama verbaalse sisu ja aeglasema tempo korral - retsitatiivse laulmise, enamasti aga piirduakse viipelaulmise või laulusõnade deklameerimisega*)
3. laulab vastavalt võimetele eakohaseid ühehäälseid laule ja kaanoneid õpetaja juhendamisel ning eesti ja teiste rahvaste laule /*kurdid lapsed deklameerivad või viiPLEvad sõnu*;
4. laulab kirjapildile toetudes ja õpetaja juhendamisel kooliastme ühislaule /*kurdid lapsed deklameerivad või viiPLEvad sõnu*;

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des (*kurtide õpilaste puhul on auditiivse taju puudulikkuse tõttu rütmis ja tempos püsimine, seega kaasmängu omandamine raskendatud, mistõttu piirdub musitseerimine enamasti vaba improvisatsiooniga ning mängutehniliste võtete omandamisega*);

c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);

7. Õppekäigud

1. arutleb ja avaldab *õpetaja abiga* oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;
2. kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

8.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevus	Õpitulemused
1	Sissejuhatus ainesse. Suvised muusikasündmused Eestis.	Läbi aasta: <ol style="list-style-type: none"> 1. laulmine; 2. relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine; 3. pillimänguoskuste arendamine; 4. kuulatud muusikapalade iseloomustamine, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; 5. eri rahvaste tantsude karakteri väljendamine liikumises; 6. muusika väljendusvahendite kasutamine erinevates muusikalistes tegevustes; 7. esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine; 8. õppekäigud 	Oskab kirjeldada, iseloomustada muusikaelamusi. Teab F-duur ja C-duur helistikku, laulab astme- ja tähtnimedega. Tunneb rütme ja pause. Teab G-duur helistikku, laulab astme- ja tähtnimedega. Oskab rütmilotot.
2 - 4	Helistikud „Noodipõõsas“ Laulukarussell		Püüab kirjutada ja laulda C-, G- ja F-duuri helirida, toonikakolmkõla. <i>Õpitulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste vahendite olemasolust. Nimetatud õpitulemused on osaliselt saavutatavad kergema kuulmispuude korral; kurdid õpilased toetuvad tegevustes visuaalsele tajule ega erista helikõrgusi.</i>
5 -7	Helide maailm: kuulmine <ol style="list-style-type: none"> 1. heli omadused 2. kaja 		Oskab selgitada, kuidas me kuuleme. Teab mõisteid: heliallikas, hääleulatus, kuulumislävi, tämber, kõrgus, kestvus, tugevus, akustika ja kaja, herts; ultraheli; infraheli, absoluutne kuulmine; kammerton, valulävi. müra. Oskab (<i>abimaterjalile või õpetaja küsimustele toetudes</i>) selgitada, põhjendada, kuidas hoida oma kuulumist.
8	Tempo. Tempo terminid. Dünaamika.		Oskab itaaliakeelsetele terminitele leida eestikeelse vaste. Leiab ise sobiva tempo rahvalikule laulule. Teab mõiste „dünaamika“ tähendust, tunneb dünaamika märke.
7 - 8	Keelpillid.		Teab viulihääle tekitamisest, viiuli ehitusest.

	1. Poogenkeelpillid		Suudab nimetada poogenpille (<i>viul, altviul, tsello, kontrabass</i>) ja ära tunda pildi järgi. Oskab nimetada kuulsaid viulimeistreid: Amati, Guarneri, Stradivari.
9	2. Näppekeelpillid		Tunneb näppekeelpille: harf ja kitarr, oskab kirjeldada, tunneb ära nii pildi kui kuulmise teel (<i>va kurdid õpilased</i>).
10	Löökpillid. 1. Määratlemata helikõrgusega löökpillid		Oskab kirjeldada heli tekitamist ja teha vahet määratlemata ja kindla helikõrgusega löökpillidel: suur trumm; väike trumm; taldrikud.
11	2. Kindla helikõrgusega löökpillid Kehapill		Teeb vahet kindla helikõrgusega löökpillidel: timpan; ksülofon; kellamäng; vibrafon; torukellad; gong pildi järgi. Oskab mängida kehapilli: sõrmenipsu, käteplaksu, puusapatsu, rinnapatsu, jalamatsu, põlvepatsu rütmi saateks.
12-15	Advent. Jõuluaeg.		Oskab (vajadusel abiga) kirjeldada jõuluaega kirikus ja kodus. Teeb vahet kiriku- ja ilmalikul jõulumuusikal.
16-17	Puhkpillid 1. Puupuhkpillid		Tunneb ja teeb vahet puu- ja vaskpuhkpillidel, nii pildi kui hääle järgi. Oskab nimetada puupuhkpille: flööt; klarnet; fagott; oboe; saksofon.
18	2. Vaskpuhkpillid		Oskab kirjeldada heli tekitamist vaskpuhkpillidel. Oskab kirjeldada trompetit, metsasarve; trombooni; tuubat.
19-23	Eesti rahvamuusika: <ul style="list-style-type: none"> • Eesti rahvapillid • Eesti rahvatantsud • Eesti rahvapilliorkestrid • Eesti rahvapilliansamblid • Eesti rahvalaulud, rahvalaulikud 	Loto rahvapillidest.	Tunneb rahvapille: kannel, torupill, lõõts, akordion, pingipill, jauram jne. Teab rahvatantse Kaera-Jaan ja Labajalg. Teab eesti rahvamuusikuid ja rahvapilliorkestreid. Teadvustab folkloori tähtsust. Teab eesti rahvalaule ja rahvamuusikuid. Oskab laulda / <i>kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu või edastavad sisu ja meeleolu viipekeeles „Tiiu talutütrenene“ „Kus sa käisid sokukene?“ Kihnu Virve „Mere pidu“.</i>
24	Euroopa rahvaste muusika (kaart-riigilipud; rahvalaul-rahvatants-rahvapillid): SOOME.	Erinevate maade ja rahvaste muusikaga tutvumine. Kuulamine, tuntumate laulude kaasaulmine,	Oskab võrrelda Eesti ja Soome hümne, rahvalaulu ja rahvapille. Toob välja erinevused ja sarnasused.

25	SAAMI.	videote vaatamine, võrdlemine, arutlemine. pillimänguuskuste arendamine ja rakendamine erinevates pillikoosseisudes; kuulatud muusikapalade iseloomustamine, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; eri rahvaste tantsude karakteri väljendamine liikumises; muusika väljendusvahendite kasutamine erinevates muusikalistes tegevustes; esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine.	Teab, mis on Saami joig, võrutrumm, šamaan.
26	LÄTI.		Võrdleb Eesti ja Läti rahvalaule ja pille. Teab Raimonds Paulsi kui läti heliloojat.
27	LEEDU.		On tutvunud rahvamuusikaga, võrdleb Eestiga.
28	VENEMAA.		Teab asukohta, naabreid. On tutvunud mitmehäälsel rahvalauluga ja rahvapillidega - böliinad, tsastuskad. Gusli; balalaika.
29	AUSTRIA.		Teab, et Viinis on Viini Riigiooper, Viini Rahvaooper, teab Annely Peebot. Oskab nimetada Viini klassikuid. Teab, mis on joodeldamine, karjaselaulud ja pikk alpisarv
30	SAKSAMAA.		Teab asukohta kaardil ja naabreid. On kuulnud /vaadanud muusikavideoid rahvamuusikat ja saksa klassikalist muusikat. Seostab pillidega suupill, lõõtspill, viiul, akordion. Teab ansamblit Rammstein.
31	UNGARI.		Teab asukohta, naabreid. On tutvunud rahvalauludega, - tantsudega, rahvapillidega. Oskab võrrelda eesti rahvamuusikaga.
32	POOLA.		Teab asukohta, naabreid, on video vahendusel tutvunud tantsudega. Teab, mis on nüüdismuusika festival „Varssavi sügis“
33	SUURBRITANNIA	Teab Inglismaa geograafilist asendit kaardil, rahvatantse džiiig ja reel, ballaadilikku rahvalaulu, tunneb pille: soti torupill, lauto ja harf. Teab heliloojaid ja oskab tuua nende loomingust mõne näite Andrew Lloyd Webber - muusikalid; John Lennon-Paul, McCartney popmuusika.	
34	IIRIMAA	Teab geograafilist asendit kaardil. Oskab võrrelda ühehäälsel rahvalaulu ja ballaadi. Tunneb rahvapille ja teab rahvatantse: jig, reel, polka, masurka, valss. On tutvunud tantsuansambliga Riverdance loominguga. Teab Iiri pop- ja rock muusikud: Sinead O'Connor ja Enya.	

		esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine	Rock-ansambel U2 laulja Bono.
35	Kordamine		

Õpitulemused 8. klassi lõpetamisel: õpilane

1. Laulmine

1. laulab oma hääle omapära ja kuulmiskahjustuse ulatust arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga; on teadlik häälehoiu vajadusest (*kurdid lapsed meloodiat järgida ei suuda, laulude puhul deklameeritakse sõnu, järgides omandatud hääldusoskusi ja vajalikku tempot /edastatakse laulude sisu ja meeoleolu viipelaulmisel*);
2. rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes (*enamasti ei suuda üksi laulmisel meloodilisi nüansse ja muusikalist kirjakeelt järgida ka kergema kuulmiskahjustusega õpilased, mistõttu toimub laulmine valdavalt grupis ja õpetaja dirigeerimisel; kurdid lapsed omandavad üksikjuhtudel – lihtsama verbaalse sisu ja aeglasema tempo korral - retsitatiivse laulmise, enamasti aga piirduakse viipelaulmise või laulusõnade deklameerimisega*);
3. laulab vastavalt võimetele eakohaseid ühehäälseid laule ja kaanoneid õpetaja juhendamisel ning eesti ja teiste rahvaste laule (*kurdid lapsed deklameerivad või viipelevad sõnu*);
4. laulab kirja- ja pildile toetudes ja õpetaja juhendamisel kooliastme ühislaule (*kurdid lapsed deklameerivad või viipelevad sõnu*);

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato' des (*kurtide õpilaste puhul on auditiivse taju puudulikkuse tõttu rütmis ja tempos püsimine, seega kaasmängu omandamine raskendatud, mistõttu piirdub musitseerimine enamasti vaba improvisatsiooniga ning mängutehniliste võtete omandamisega*);
2. rakendab musitseerides plokkflöödi mänguvõtteid; seostab helikõrgusi pillimänguga (*õpetaja juhendamisel, visuaalsele abile toetudes*);
3. kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

3. Muusikaline liikumine

1. tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi (*kurdid õpilased sooritavad ülesande visuaalsele tajule ning analoogiatele toetudes*);
2. tantsib õpitud eesti laulu- ja ringmänge (*õpetaja juhendamisel*);
3. väljendab liikumise kaudu rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.

4. Omalooming

1. loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;

2. kasutab improvisatsioonides astmemudeleid;
3. kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

1. Muusika kuulamine ja muusikalugu (*nimetatud alapunkti õpitulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulmistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist – kergema kuulmispuude korral on enamasti õpetaja juhendamisel jm abivahenditele toetumisel osaliselt saavutatavad; kurdid õpilased toetuvad valdavalt visuaalsele tajule, mistõttu jäävad kujutlused muusikalistest väljendusvahenditest, stiilidest, liikidest jm puudulikeks ja õpitulemuste saavutamine on problemaatiline*).
2. kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi;
3. kuulab (ning võrdleb) vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); teab Eesti laulupidude traditsiooni;
4. tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;
5. iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;

6. Muusikaline kirjaoskus (*tulemused sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulmistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist ja on osaliselt saavutatavad kergema kuulmispuude ja heade kuulmistehniliste abivahendite korral; kurtide laste puhul ei ole muusikalise kirjaoskuse, sh noodilugemise oskuse saavutamine taju puudulikkuse tõttu võimalik ega vajalik – piirduakse teoreetiliste teadmiste, mõistete omandamisega*).

1. mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust:

- b. mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust;
2. mõistab allolevate oskussõnade tähendust:
 - a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud;
 - b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika;
 - c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);

7. Õppekäigud

1. arutleb ja avaldab *õpetaja abiga* oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;
2. kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

Õpitulemused *

**Hiie kooli muusikaõpetuse ainekava koostamisel on lähtunud implanteeritud või kergema kuulmispuudega kuuldeaparaate kasutatavate laste auditivsetest võimalustest - kuulmiskahjustuse sügavusest, kuulmisabivahendite olemasolust ja /või nende kasutegurist. Ka kergema kuulmispuudega laste puhul ei ole enamasti meloodiate tajumine ja järgimine, kaasa arvatud a capella või mitmehäälne laulmine võimalik. Raske /väga raske kuulmispuude (kurtuse) korral on üldjuhul võimalik tajuda vaid selgeid ning tugevaid rütme, meloodiate tajumine ja eristamine, sh laulmisoskuse omandamine ei ole saavutatav (mõnel juhul – lihtsamate tekstide ning aeglasema tempoga palade puhul - on saavutatav retsitatiivne laulmine). Lisaks on kuulmiskahjustusest tuleneva mahajäämuse tõttu kõne arengus (kõrvalekalded häälduses, kõnehingamises, kõne tempos ja prosoodias) õpilastel üldjuhul raske püsida laulmisel tempos ning olla verbaalselt täpne. Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul on võimalik rakendada viipelaulmist - laulusõnade viiplitmist ja emotsioonide edasiandmist viipekeeles ning laulusõnade deklameerimist.*

Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul piirdub muusika-alane tegevus erinevate rütmide tajumise (paremini tunnetatakse madalaid helisid) ja nende jäljendamisega, kõne korrigeerimisega rütmiskeemidele ja foneetilisele rütmikale toetudes ning muusikalise eneseväljendusega erinevate rütmide järgi liikudes; arendatakse ning hinnanguid antakse loovuse ja improvisatsioonivõime väljendumisele rütmilis-meloodilistes improvisatsioonides.

Sõltuvalt kuulmiskahjustuse sügavusest ja laste kõnelistest oskustest võib olla raske omandada ka muusikalist oskussõnastikku (kuulmispuudega laste jaoks abstraktsed tähendused) ning kasutada seda vestluses, kirjeldamisel, analüüsimisel. Nimetatud tegevus toimub õpetaja juhendamisel, küsimustele, tugisõnadele ning omandatud lauseskeemidele toetudes. Väga raske kuulmiskahjustusega /kurtide või õpilaste puhul, kes ei kasuta kuulmisabivahendeid, tehakse mõõndusi nii laulmise kui kuulamisega seotud ülesannete juures ning asendatakse nimetatud tegevused muusikavideote jm visuaalse materjali põhjal koostatud kirjalike ülesannetega.

Kuna kuulmispuude tõttu on õpilaste iseseisev muusika kuulamine vabal ajal, kontsertide, teatrietenduste (sh muusikaliste lavastuste) jms kultuuriürituste külastamine enamasti vähene või puudub täiesti, jäävad kujutlused õppekavas käsitletud teemadest enamasti ühekülgseks. Lisaks piirdub väga raske kuulmispuudega õpilastel žanriliste erinevuste tajumine enamasti vaid visuaalse küljega, mistõttu on erinevate muusikateoreetiliste ülesannete sooritamine ning kirjeldamine, võrdlemine, üldistamine, oma arvamuse avaldamine jms raskendatud.

Eelnevast tulenevalt on kuulmispuudega laste muusikaõpetus ja õpitulemused praktilise suunilusega: rütmiline tegevus, (koos)laulmine, liikumine, tants jne; tutvutakse ka olulisemate mõistete, terminitega.

Õpitulemused II kooliastmes:

Õpilane:

1. osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust;
2. laulab oma hääle omapära ja kuulmispuude raskusastet arvestades (*enamasti retsitatiivselt, õpetaja dirigeerimisel; kurdid õpilased deklameerivad laulu sõnu või vahendavad neid viibete abil*);
3. mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust;
4. oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslast (õpitulemus on saavutatav kergema kuulmispuude ja heade kuulmistehniliste abivahendite korral);
5. oskab õpetaja juhendamisel laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaulu (*kurdid õpilased deklameerivad laulu sõnu, püüdes järgida õpitud hääldusnorme või vahendavad laulu sisu ja meeleolu viibete abil*);
6. kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) (*saavutatav üksikute juhtudel, kergema kuulmispuude ja heade kuulmistehniliste abivahendite korral*);
7. kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;
8. julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;
9. kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust (*kirjeldavate ülesannet puhul arvestatakse eesti keele tundides omandatud kõnelisi oskusi ning kurtide õpilaste vähest isiklikku kogemust muusikasündmuste külastamisel, taju puudulikkusest tingitud piiratud kujutlusi – orienteerumine valdavalt esitajate visuaalsele küljele*);
10. eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat (*saavutatav heade kuulmistehniliste abivahendite ja kergema kuulumislanguse korral*);
11. leiab iseloomulikke jooni eesti ja teiste maade rahvamuusikas (*toetudes suunavatele küsimustele jm abimaterjalile*).

Muusika III kooliastmes

III kooliastmes on tähelepanu keskmes iseseisva muusikalise mõtlemise süvendamine ning õpilaste muusikaliste võimete edasiarendamine ja rakendamine muusikalistes tegevustes, kasutades erinevaid õppevorme ning -meetodeid. Klassitunnis lauldakse nii ühe- kui ka mitmehäälselt, kooris kahe- või kolmehäälselt; süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarriga akordmänguvõtmed. Laulmine ja pillimäng pakuvad muusikalise omaloomingu ning loominguliste ideede elluviimise võimalusi nii

üksi kui ka rühmatööna. Muusikat kuulates tähtsustub kuulnud muusika põhjal oma arvamuse kujundamine ning selle argumenteeritud põhjendamine nii suuliselt kui ka kirjalikult, toetudes muusika oskussõnavarale. Kõigis muusikalistes tegevustes rakendatakse õpitud teadmisi ja oskusi, s.o muusikalist kirjaoskust, mida omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu. Nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses toetatakse õpilaste isikupärase esinemisoskust. Et omandada kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, käiakse kontsertidel ja muusikaetendustel ning osaletakse erinevatel õppekäikudel. Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma ja austama üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

Eespool kirjeldatud tegevused (laulmine, pillimäng, muusika kuulamine jms) on osaliselt võimalikud implanteeritud või nende kergema kuulmispuudega laste puhul, kes kasutavad kuuldeaparaate; raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul piirduakse erinevate rütmide tajumise /jälgendamise ning rütmilise liikumisega, osaliselt ka retsitatiivse laulmisega õpetaja poolt tempo dirigeerimisel; õpilaste soovi korral arendatakse ka nn viipelaulmise (laulusõnade viiplemine ning emotsioonide edastamine vastavalt rütmile) oskust. Arvestatakse, et kuulmispuude tõttu on õpilaste iseseisev muusika kuulamine vabal ajal, kontsertide, teatrietenduste (sh muusikaliste lavastuste) jms kultuuriürituste külastamine enamasti väga vähene. Seetõttu võivad õpilaste taustateadmised ning väljaspool kooli kogetud muusikaelamused võrreldes kuuljate lastega olla oluliselt väiksemad või puududa täiesti. Muusikatundides tegeldakse tavapärasest rohkem vajalike taustateadmiste andmisega nii kultuuriloost kui tänapäevasest muusikast ning suunatakse ja julgustatakse õpilasi vastavalt võimetele ja võimalustele muusikaliste tegevuste juurde.

Kuulmispuudega laste osakonna III kooliastmes on muusikatunnid 9. ja 10. klassis; tähelepanu keskpunktis on õpilaste muusikaliste väärtushinnangute kujundamine.

Muusikatunnis läbiviidavad õpitegevused ja –tulemused sõltuvad väga suures osas õpilase kuulmiskahjustuse sügavusest, kuulmisabivahendite olemasolust ja /või nende kasutegurist. Raske /väga raske kuulmispuude (kurtuse) korral ei ole meloodiate tajumine ja eristamine, võimalik sh laulmine. Ka keskmise kuulmislanguse puhul ja isegi kuuldeaparaate kasutades on raskendatud meloodiliste nüansside tajumine ja järgimine. Lisaks on kuulmiskahjustusest tuleneva mahajäämuse tõttu kõne arengus (kõrvalekalded häälduses, kõnehingamises, kõne tempos ja prosoodias) õpilastel üldjuhul raske püsida laulmisel tempos ning olla verbaalselt täpne. Seetõttu pööratakse suuremat tähelepanu hääle individuaalsete omaduste ning kõneprosoodia arendamisele. Rakendatakse rütmilis-meloodilisi improvisatsioone ning innustatakse õpilasi liikuma erinevate rütmide saatel. Vastavalt kuulmiskahjustuse ulatusele ja kuulmistehnilistele võimalustele arendatakse teadlikku muusika kuulamise oskust ning tutvutakse erinevate žanrite ja maailma rahvaste muusikaga (kurtide laste puhul piirdub tegevus visuaalse tajuga – etenduste, kontsertide puhul lavalise liikumise jälgimine /jälgendamine, vaba improvisatsioon jms).

Õpilaste hindamisel arvestatakse kuulmispuudest tulenevaid raskusi muusikaliste tegevuste (laulmine, pillimäng, rütmide jälgimine, kaaslaste sooritustele hinnangute andmine jms) sooritamise osas.

9.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused (aastaringset)	Õpitulemused
1	Õpitud oskuste ja mõistete kordamine	Hääleharjutused ja laulmine; pillimänguoskuse rakendamine üksi ja koos musitseerides; isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale;	Tunneb õpitud muusikalist oskussõnavara ning kasutab seda muusikapalade iseloomustamisel. Laulab /deklameerib laulu sõnu oma võimeid arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga, püüdes püsida tempos (<i>õpetaja dirigeerimisel</i>)
2	Suvised muusikaüritused.	muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest;	Oskab iseloomustada külastatud / vaadatud kontserte, nimetab ansambleid ja soliste. Arutleb laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal (<i>abiga, suunavatele küsimustele toetudes</i>).
3-5	Klahvpillid	loominguliste ideede teostamiseks sobivate muusika väljendusvahendite leidmine; loomingulise eneseväljenduse toetamine; õppekäigud.	Omab ülevaadet klahvpillide jaotusest helitekitamise alusel: a) keelte võnkumisel (klaver/ klavessiin) b) õhusamba võnkumisel (orel/ akordion) Teeb vahet tiibklaveril ja pianiinol. On üldjoontes tutvunud klaveri, klavessiini, oreli ja akordioni ehitusega. Eristab õpitud pille kuulmise teel (<i>vastavalt kuulmise seisundile</i>) või tunneb ära pildil.
6-7	Elektrofonid: SÜNTESAATOR DIGITAALKLAVER	loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogrammid, äpid) kasutades.	Teab mõistet <i>elektrofonid</i> ning heli tekitamise protsessi elektroonilistel instrumentidel –SÜNTESAATOR ja DIGITAALKLAVER (ehitus, häälestus, salvestamine, arvutiga ühendamine).
8-9	RÜTMIMASIN ARVUTIMUUSIKA		Teab rütmimasinat kui süntesaatori alaliiki. On kursis arvutimuusika loomise protsessi ja muusikastudio tööga. Loob improvisatsioone ja kaasmänge erinevatel pillidel.
10-11	Eesti rahvalikud laulud Eesti rahvuslikud laulud	muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest	Teab ja tunneb eesti rahvapilli – KANNEL. tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid. Laulab /deklameerib etteantud sõnadele toetudes või peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V.

			Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen).
12-15	Advendiaeg. Jõulud.	ühe- ja kahehäälsuse rakendamine laulmisel; relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine, lauldes noodist lihtsamaid meloodiaid; vestlused laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal	Laulab erinevaid jõululaule peast ja /või etteantud sõnadega karaoke variandis. Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu, saadab laulude rütmi erinevate pillidega. Laulab oma võimeid arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga (retsitatiivselt) /või deklameerib ja viipleb laulude sõnu.
16-17	Maailma rahvaste muusika. a) Hispaania	erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine. muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest,	Leiab kaardil: Põhja-Ameerika; Kesk-Ameerika; Lõuna-Ameerika. Oskab iseloomustada hispaania rahvamuusikat ja teab rahvatantse (flamenko, fandago, bolero) ning rahvapille (vihuela; kitarr; kastanjetid; tamburiin).
18-19	b) Ladina-Ameerika	pillimänguuskuse rakendamine üksi ja koos musitseerides (kaasmängud, improvisatsioonid, rütmimängud);	Leiab kaardil, omab ülevaadet erinevatest rahvustest. Tunneb tantsutraditsioone (samba karneval), teab instrumente <i>kitarr ja kastanjetid</i> . Teab härjavõitluse tantsu-pasodoble, ja meremeeste tantsu -habaneera.
20	c) Põhja-Ameerika	isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale;	Teab, et Põhja–Ameerika muusikakultuur on eri rahvaste traditsioonide kogum. Oskab õpetaja suunavate küsimuste toel võrrelda indiaani ja eestlaste rahvamuusikat, tuues välja sarnased ja erinevad jooned.
21-22	d) Indiaanlased		Oskab iseloomustada indiaanlaste muusikat. Teab, et laul ja tants on ajalooliselt suhtlemisvahendiks loodusjõududega (kostüümid, kehamaalingud). Suudab valida sobivaid pille loodushäälte matkimiseks.
23-24	e) Eskimod		Oskab abiga kirjeldada eskimote muusikat, teab eskimote rahvapille (raamtrumm, suupill, lõõts, viiul, parmupill). On helikandjalt kuulanud eskimote laulu.
25-26	f) Euroameerika muusika		Teab, millised vormid iseloomustavad Euroameerika muusikat (ballaadid, mereteemalised laulud ning kauboilaulud). Oskab nimetada pille, mida kasutati anglo-ameerika laulude ja tantsude saateks (viiul, kitarr, akordion,

			hiljem ka suupill ja bandžo).
27-28	g) Afroameerika muusika	erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine.	Omab lühiülevaadet afroameerika muusika kujunemise ajaloost. On tutvunud afroameerika laulustiilidega.
29	Araabia	Muusikavideote vaatamine nii salvestatud helikandjatelt kui vastava teabe otsimine internetist	Oskab leida kaardil, on kuulanud vähemalt üht araabia laulu. Teab üldjoontes Araabia muusika helikeelest, pillidest ja rahvalaulust.
30-31	Austraalia	muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest	Oskab leida kaardil, on kuulanud vähemalt ühte austraalia laulu. Teab austraalia aborigeenidest ja on tutvunud rituaalsete tantsudega. Tunneb pildi järgi rahvapille: didgeridoo; tšuringa ehk tuulepill.
32	Hiina	pillimängu oskuse rakendamine üksi ja koos muusitseerides (kaasmängud, improvisatsioonid, rütmimängud);	Oskab leida kaardil, on kuulanud vähemalt ühte hiina rahvalaulu. Teab tuntumaid rahvapille. Oskab õpetaja abiga iseloomustada Pekingi ooperit.
33	Jaapan		Oskab leida kaardil. On tutvunud jaapani pillide ja rahvalauluga. On tutvunud Jaapani teatritüüpidega.
34	India		Teab asukohta kaardil. On tutvunud india rahvalaulu ja pillidega ning India tantsukunstiga.
35	Õpitud oskuste kordamine Kooliastme ühislaulude meelde tuletamine.	isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; ühe- ja kahehäälsuse rakendamine laulmisel; relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine, lauldes noodist lihtsamaid meloodiaid;	Oskab suunavatele küsimustele toetudes võrrelda erinevate rahvaste muusikat, laule, saatepille, tuues välja sarnaseid ja erinevaid jooni. Laulab /deklameerib /viipleb etteantud sõnadele toetudes (õpetaja dirigeerimisel) kooliastme ühislaulu: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen).

Õpitulemused *

*kirjeldatud õpitulemused on saavutatavad kergema kuulmispuudega ja /või implanteeritud õpilastele. Raske kuulmiskahjustusega õpilased meloodiaid tajuda ei suuda, samuti pole võimalik kuulmise teel mõista laulusõnu, eristada ja võrrelda muusikastiile jms, mistõttu toetatakse muusikastiilide ning eri maade rahvaste muusika võrdlemisel ja kirjeldamisel pigem visuaalsele poolele. Õppekavas kirjeldatud kooliastme ühislaulude sõnu suudetakse küll pähe õppida, kuid ei suudeta järgida meloodiat; häälusraskuste tõttu ei ole võimalik püsida tempos. Raske

kuulmiskahjustusega õpilased viihevad või deklameerivad laulusõnu; rütmipillide käsitlemisel pigem väljenduvad vabas improvisatsioonis kui saadavad konkreetset muusikapala. Piiratud isiklike kogemuste tõttu (vähene kokkupuude muusikasündmustega, raskused muusikaliste nüansside, erinevate kõrguste, meloodiate jm tajumisel, aga ka laulusõnadest arusaamisel) on kurtidel õpilastel on raske aru saada ja omandada muusikateoreetilisi mõisteid, võrrelda stiile, analüüsida muusikalisi ilminguid jms. Eelnevast tulenevalt on kuulmispuudega laste muusikaõpetus ja õpitulemused praktilise suunitlusega: rütmiline tegevus, (koos)laulmine, liikumine, tants jne; tutvutakse ka olulisemate mõistete, terminitega.

9. klassi lõpul õpilane

1. Laulmine

1. laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili (*sõltuvalt kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulmistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist – kurdid õpilased deklameerivad laulusõnu, püüdes järgida üldisi hääldusnorme või viihevad*); järgib häälehoitu häälemurdeperioodil;
2. mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides (*kergema kuulmispuudega lapsed sooritavad tegevusi õpetaja abiga; enamasti noodi järgi laulda ei suudeta; kurtide õpilaste puhul piirdub taju astme- (käe)märkide visuaalse jälgimise /jäljendamisega*);
3. kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes (*laulab õpetaja dirigeerimisel, püüdes säilitada vajalikku tempot, meloodia järgimisel tehakse mõõndusi arvestades kuulmiskahjustuse ulatust; kurdid lapsed püüavad õpetaja dirigeerimisele toetudes püsida laulusõnade esitamisel vajalikus tempos, sisu mõistmiseks viibelda laulusõnu ning edastada meeleolu*);
4. osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti (*kurtidel lastel puudub valikute tegemiseks vajalik kogemus, mistõttu lähtutakse õpetaja valitud repertuaarist, püüdes sõnu võimalikult täpselt hääldama õppida; võimalusel rakendatakse viipelaulmist – laulusõnade ning meeleolu edastamist viipemärkidega muusikarütmi saatel*);
5. laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule (*mitmehäälsus ning kaanonite laulmine ei ole kuulmispuudega laste puhul enamasti võimalik, valdavalt toimub retsitatiivne kooslaulmine; isegi kergema kuulmispuudega lastel on raskusi meloodia järgimisel üksi laulmisel*);
6. laulab kooliastme ühislaulu: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen) (*kergema kuulmispuudega lapsed esitavad nimetatud laule kooslaulmisel ja õpetaja poolt tempo dirigeerimisel; kurdid õpilased esitavad laulude sõnu peast deklameerides või viipelaulmisel, püüdes järgida hääldusnorme ning püsida tempos*).

2. Pillimäng

1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des (*kurdid lapsed sooritavad tegevusi õpetaja juhendamisel, liikumist jäljendades või visuaalsetele märkidele toetudes*);

2. lähtub musitseerides absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) (*helikõrguste järgimisel tehakse mööndusi sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest ja kuulmistehniliste abivahendite olemasolust ning nende kasuteguris; kurtide õpilaste puhul ei ole õpitulemus taju puudulikkuse tõttu saavutatav*);
3. kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi (*raske kuulmiskahjustuse korral väljenduvad muusikalised tegevused eeskätt vabas improvisatsioonis ja /või rütmiskeemide jäljendamisel näidise järgi erinevatel rütmipillidel*)

3. Muusikaline liikumine

1. tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid (*väga raske kuulmiskahjustuse korral arvestatakse muusikastiili valikul, et paremini tajutavad on madalamad helid, tunnetatavad ja järgitavamad on lihtsad, selged rütmid*)
2. väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid (*kurdid lapsed sooritavad liikumisi eeskujul /näidise järgi*).

4. Omalooming

1. loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
2. loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel (*tegevusi sooritatakse õpetaja juhendamisel /dirigeerimisel*);
3. kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid) (*kergema kuulmispuudega lapsed sooritavad ülesande õpetaja abiga, raske kuulmiskahjustusega õpilased sooritavad muusikalisi tegevusi vabas vormis, kuna helikõrguste /astmete tajumine ja jäljendamine ei ole taju puudulikkuse tõttu võimalik*);
4. väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu (*raske kuulmiskahjustusega lapsed sooritavad ülesande õpetaja abiga, eeskujul järgides, kuna iseseisvalt muusika meeleolu ja karakterit tajuma pole võimalised*).

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

1. kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (*õpitulemused saavutatakse olenevalt kuulmiskahjustuse sügavusest, meloodia ning tämbri eristamisel tehakse mööndusi sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest*);
2. eristab kõla (*saavutatav üksikutel juhtudel, kergema kuulmispuudega ning kuulmistehnilisi abivahendeid kasutatavate laste puhul; raske kuulmispuudega õpilased toetuvad visuaalsele tajule*) ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise; teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi;
3. on tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika ja /või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;
4. arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult (*raske kuulmispuudega lapsed toetuvad iseseisvat kõnekasutatust nõudvate ülesannete puhul, nagu arutlemine, võrdlemine, põhjendamine, analüüsimine jms märksõnadele, suunavatele küsimustele, skeemidele, pildimaterjalile jms. Hindamisel arvestatakse, et valdaval osal õpilastest puudub isiklik kogemus muusikasündmuste külastamise näol ning ka helikandjatelt muusika*

kuulamise võimalused on väga piiratud, mistõttu on kujutlused lünklikud ning ei kujune võrdlemiseks, analüüsimiseks jms tegevuseks vajalikku tervikpilti);

6. Muusikaline kirjaoskus (*kergema kuulmispuudega lapsed sooritavad allpool nimetatud tegevusi õpetaja abiga; kurtide ning väga raske kuulmiskahjustusega lastele ei ole nimetatud õpitulemuste saavutamine jõukohane*)

1. mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust:

- mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 tähendust;
- mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust;
- teab bassivõtme tähendust;

2. tunneb kordavalt I ja II kooliastme oskussõnavara.

7. Õppekäigud

- arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil (*kergema kuulmispuudega lapsed toetuvad iseseisvat kõnekasutust nõudvate ülesannete puhul, nagu arutlemine, võrdlemine, põhjendamine, analüüsimine jms vajadusel märksõnadele, suunavatele küsimustele, skeemidele, pildimaterjalile jms; kurtide õpilaste puhul arvestatakse isikliku kogemuse piiratust – muusikavideote, teatrietenduste salvestuste jm vaatamine /visuaalne tajumine ei taga vajalike kujutluste teket muusikast);*
- kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.

10.klass

1 tund nädalas

Nädal	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused (sõltuvad kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist)
1	Sissejuhatus ainesse. Suvised muusikaüritused.	Läbi aasta: 1. laulmine ja hääleharjutused	Oskab (<i>küsimustele toetudes</i>) kirjeldada oma suve põnevamat muusikaelamust.
2-3	Kordamine: Taktimõõt Muusika esitamise koosseisud: 1. ansambel 2. orkester	2. pillimänguoskuse rakendamine üksi ja koos musitseerides; 3. isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale;	On tutvunud koosseisude liigitamise tunnustega: muusikute arv ja pillikoosseis. Püüab kuulmise abil või visuaalsel teel võrrelda erinevaid ansambleid. Teab mõisteid: orkester, sümfooniaorkester, dirigent, partituur.

		<ol style="list-style-type: none"> 4. muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest; 5. loominguliste ideede teostamiseks sobivate muusika väljendusvahendite leidmine ja kasutamine; 6. loomingulise eneseväljenduse toetamine; 7. õppekäigud 	Teab mõisteid ja teeb kuulmise järgi /visuaalsel teel vahet kammerorkestril, puhkpilliorkestril, rahvapilliorkestril, jazzorkestril.
4-5	Hääl. Hääle liigid.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Erinevate hääleliikidega tutvumine muusikavideote ja helisalvestiste vahendusel. 2. Relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine, lauldes noodist lihtsamaid meloodiaid. 	Oskab kirjeldada hääleorganeid, hääle tekkimist ja häälemurret. teab kuidas häält hoida, jälgib häälehoidu häälemurde perioodil. Teeb vahet nais- ja meeshäälel. Teab, mille alusel jaotatakse häält liikidesse (kõrgus ja ulatus). Oskab nimetada erinevaid hääleliike: <i>sopran, metsosopran, kontraalt, tenor, bariton, bass</i> .
6	Kaanon.	<ol style="list-style-type: none"> 3. Kaasmängude, tekstide, muusikalise liikumise, improvisatsioonide loomine. 	Teab kaanoni mõistet ja püüab õpetaja juhendamisel laulda rütmisilpide, tähtnimede ja sõnadega õpitud kaanonit. Oskab saata kaanoni esitust, kasutades kehapilli või rütmipille.
7	Maailma rahvaste muusika: Itaalia	<ol style="list-style-type: none"> 1. erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine; 2. isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; 	Oskab nimetada Itaalia rahvamuusika olulisemaid laululiike (<i>ballaadid, lüürilised laulud, Napoli laul</i>). Teab itaalia rahvapäraseid <i>akordion, torupill, flööti, triangel, tamburiini ja kastanjetid</i> . Teab, et ooper sündis Itaalias. Oskab nimetada itaalia kuulsaid viulimeistreid. Püüab koos teistega (retsitatiivselt) laulda ühte itaalia rahvaviisi, saata erinevate rütmipillidega.
8	Muusikateater. Ooper.	<ol style="list-style-type: none"> 3. muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest; 	Oskab nimetada elukutseid, kelle tööna valmib ooper (<i>helilooja, libretist, lavastaja, kunstnik</i>). Kirjeldab küsimuste või tugisõnade abil ooperi ülesehitust. On kuulanud ooperimuusikat /vaadanud videositust.
7	Muusikateater. Operett.	<ol style="list-style-type: none"> 4. teatris, kontserdil ja muuseumis käimine 	Oskab tugisõnadele või küsimustele toetudes võrrelda ooperit ja operetti. Oskab nimetada kunstiliike, mida operett ühendab. On kuulanud operetimuusikat /vaadanud

		ning õppekäigud /videote vaatamine	videoesitust.
8	Muusikateater. Muusikal.		Oskab tugisõnadele või suunavatele küsimustele toetudes kirjeldada muusikali, nimetada tuntumaid muusikale. Laulab õpetaja juhendamisel (retsitatiivselt /deklameerib /viipleb sõnu) koos teistega ühte laulu mõnest tuntud muusikalist.
9	Muusikateater. Ballett.		On tutvunud balleti kui muusikalise lavateosega (nt P. Tšaikovski „Luikede järv“). Teab eesti tuntumaid balletitantsijaid (Kaie Kõrb, Age Oks).
10	Prantsusmaa.	<ol style="list-style-type: none"> erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine. isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; muusika meeoleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest ühislaulmine ja rütmisaate õppimine. 	On tutvunud prantsuse tuntuima lauluvormi- šansooniga ja prantsuse rahvatantsuga. Teab prantsuse rahvamuusikas kasutatavaid pille. On proovinud ühte Prantsuse rahvalaulu laulda ja saata vabalt valitud rütmipillil.
11-15	Jõulud muusikas.	<ol style="list-style-type: none"> Erinevate jõululaulude laulmine, muusikavideote vaatamine. 	Teab peast vähemalt ühte jõululaulu. Oskab abiga kirjeldada /teeb referaadi ühe jõulukontserdi või etenduse kohta.
16-17	Eesti muusikateatri arengulugu.	<ol style="list-style-type: none"> erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine. isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; muusika meeoleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt 	On üldjoontes kursis Eesti muusikakultuuri tähtsamate sündmustega. Teab muusikateatreid „Vanemuine“ ja „Estonia“ ja oskab nimetada mõnda hooajalist etendust.

		kujutlusvõimest 4. ühislaulmine ja rütmisaate õppimine.	
17-18	Akordsaade kitarril. Eesti rahvuslikud laulud	1. muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest 2. ühislaulmine ja rütmisaate õppimine. 3. pillimänguuskuse rakendamine üksi ja koos musitseerides (kaasmängud, improvisatsioonid, rütmimängud);	Teab ja saab aru mõistetest <i>helistik, akord</i> . Püüab kitarril mängida lihtsamaid akorde. Oskab peast laulda /deklameerida /viibelda „Eesti lipp“ ja „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. Laulab oma hääle omapära ja võimeid arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooniga /esitab laulu sõnu järgides hääldusnorme /annab viibeldes edasi laulu sisu ja meeleolu.
19-20	Aafrika.	1. Erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine. 2. Isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale.	On tutvunud Aafrika muusikakultuuriga, teab selle tähtsust maailma muusikas. Teab mõiste <i>polüüritmia</i> tähendust. Võrdleb aafrika rahvalaulu eesti regilauluga. Kirjeldab aafrika muusikat ja nimetab pille (<i>kõnelev trumm, kõristi, põidlaklaver, kõristi, ksülofon</i>). Vastavalt võimetele improviseerib rütmiostinatot. Suudab koostada lühisõnumi trummide abil ja edastada kaaslastele - loominguline improvisatsioon.
21	Erinevad muusikastiilid Jazz.	3. Muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest	On kuulanud (vastavalt võimetele) ning oskab (vajadusel abiga) eristada erinevaid muusikastiile, on tutvunud vastavate pillikoosseisudega.
22	jazzi eelkäijad <i>rägtime</i> ja <i>blues</i>	4. Ühislaulmine ja rütmisaate õppimine.	Loob improvisatsioone ja kaasmänge keha-, rütmi ja plaatpillidel.
23	dixieland ja sving	5. Loominguliste ideede teostamiseks sobivate muusika väljendusvahendite leidmine ja kasutamine.	
24	bebop ja cool jazz	6. Esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine.	Püüab rakendada lihtsamaid kitarril akordmänguvõtteid; kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.
25	hard bop jazz, free jazz		On kuulanud ning oskab (vajadusel abiga) eristada erinevaid muusikastiile, on tutvunud vastavate
26	jazz rock		
27-28	Kitarr ja akordsaade.		
29	Jazz- muusika 20.saj.lõpul ja tänapäeval.		

30	Jazz-muusika Eestis.	7. Kaasmängude, tekstide, muusikalise liikumise, improvisatsioonide loomine.	pillikoosseisudega. Loob improvisatsioone ja kaasmänge keha-, rütmi ja plaatpillidel. Kasutab muusikat esitades omandatud teadmisi ja oskusi. On tutvunud jazz-muusika ajaloo ja Eestis. Oskab nimetada mõnda eesti jazzmuusikut ja ansambleid.
31-32	Eesti filmimuusika. Autoriõigused.	1. isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale; 2. erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse analüüsimine.	On tutvunud filmimuusika loojate olulisemate teostega, arutleb õpetaja abiga muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma; eristab pop-, rock-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (toetudes videomaterjalile); teab autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).
34-34	Ansambelmäng.	3. pillimängu oskuse rakendamine üksi ja koos muusitseerides (kaasmängud, improvisatsioonid, rütmimängud); loominguliste ideede teostamiseks sobivate muusika väljendusvahendite leidmine ja kasutamine; muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest; kaasmängude, tekstide, muusikalise liikumise, improvisatsioonide loomine; 4. loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogrammid, appid) kasutades.	On tutvunud trummimängu tehnikatega. Oskab kasutada rütmipille. Vastavalt võimetele saadab kitarril akordidega lihtsat laulu, mõistab õppesisus esitatud helivõltsuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust; Teab kaheksandiktaktimõõdu tähendust; teab bassivõtme tähendust.
35	Kordamine.		

Õpitulemused*

Hiie kooli muusikaõpetuse ainekava koostamisel on lähtutud implanteeritud või kergema kuulmispuudega kuuldeaparaate kasutatavate laste auditiivsetest võimalustest - kuulmiskahjustuse sügavusest, kuulmisabivahendite olemasolust ja /või nende kasutegurist. Ka kergema kuulmispuudega

laste puhul ei ole enamasti meloodiate tajumine ja järgimine, kaasa arvatud a capella või mitmehäälne laulmine võimalik. Raske /väga raske kuulmispuude (kurtuse) korral on üldjuhul võimalik tajuda vaid selgeid ning tugevaid rütme, meloodiate tajumine ja eristamine, sh laulmisoskuse omandamine ei ole saavutatav (mõnel juhul – lihtsamate tekstide ning aeglasema tempoga palade puhul - on saavutatav retsitatiivne laulmine). Lisaks on kuulumiskahjustusest tuleneva mahajäämuse tõttu kõne arengus (kõrvalekalded häälduses, kõnehingamises, kõne tempos ja prosoodias) õpilastel üldjuhul raske püsida laulmisel tempos ning olla verbaalselt täpne. Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul on võimalik rakendada viipelaulmist - laulusõnade viiplemist ja emotsioonide edasiandmist viipekeeles ning laulusõnade deklameerimist.

Raske kuulmispuudega /kurtide laste puhul piirdub muusika-alane tegevus erinevate rütmide tajumise (paremini tunnetatakse madalaid helisid) ja nende jäljendamisega, kõne korrigeerimisega rütmiskeemidele ja foneetilisele rütmikale toetudes ning muusikalise eneseväljendusega erinevate rütmide järgi liikudes; arendatakse ning hinnanguid antakse loovuse ja improvisatsioonivõime väljendumisele rütmilis-meloodilistes improvisatsioonides.

Sõltuvalt kuulumiskahjustuse sügavusest ja laste kõnelistest oskustest võib olla raske omandada ka muusikalist oskussõnastikku (kuulmispuudega laste jaoks abstraktsed tähendused) ning kasutada seda vestluses, kirjeldamisel, analüüsimisel. Nimetatud tegevus toimub õpetaja juhendamisel, küsimustele, tugisõnadele ning omandatud lauseskeemidele toetudes. Väga raske kuulumiskahjustusega /kurtide või õpilaste puhul, kes ei kasuta kuulmisabivahendeid, tehakse mõõndusi nii laulmise kui kuulamisega seotud ülesannete juures ning asendatakse nimetatud tegevused muusikavideote jm visuaalse materjali põhjal koostatud kirjalike ülesannetega.

Kuna kuulmispuude tõttu on õpilaste iseseisev muusika kuulamine vabal ajal, kontsertide, teatrietenduste (sh muusikaliste lavastuste) jms kultuuriürituste külastamine enamasti vähene või puudub täiesti, jäävad kujutlused õppekavas käsitletud teemadest enamasti ühe küljeks. Lisaks piirdub väga raske kuulmispuudega õpilastel žanriliste erinevuste tajumine enamasti vaid visuaalse küljega, mistõttu on erinevate muusikateoreetiliste ülesannete sooritamine ning kirjeldamine, võrdlemine, üldistamine, oma arvamuse avaldamine jms raskendatud.

Eelnevast tulenevalt on kuulmispuudega laste muusikaõpetus ja õpitulemused praktilise suunitlusega: rütmiline tegevus, (koos)laulmine, liikumine, tants jne; tutvutakse ka olulisemate mõistete, terminitega.

Õpitulemused 10. klassi lõpus

Õpilane:

1. Laulmine

1. laulab (sõltuvalt kuulumiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust /kasutegurist – kergema kuulmispuudega lapsed laulavad koos kaaslastega, õpetaja dirigeerimisel vm abile toetudes; raske kuulumiskahjustusega lapsed deklameerivad laulusõnu, püüdes

järgida õpitud hääldusnorme ja vajalikku tempot /viiplemise abil edastavad laulude sisu ja meeleolu) oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja intonatsiooniga ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoiu häälemurdeperioodil;

- 2. mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides (kergema kuulmispuudega lapsed sooritavad tegevusi õpetaja abiga, kuid enamasti noodi järgi laulda ei suuda; raske kuulmispuudega lapsed helikõrgusi ei taju);*
- 3. kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii ükski kui ka rühmas lauldes (kergema kuulumiskahjustusega õpilane laulab enamasti koos teistega õpetaja dirigeerimisel või retsitatiivselt, püüdes säilitada vajalikku tempot - meloodia järgimisel tehakse mööndusi arvestades kuulumiskahjustuse ulatusest; raske kuulmispuudega laste puhul rakendatakse viipelaulmist – laulu sisu ja meeleolu edastamist rütmilisel viiplemisel või laulusõnade deklameerimist hääldusnorme järgides);*
- 4. osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti (kuna raske kuulmispuudega lapsed toetuvad laulurepertuaari valimisel visuaalsele poolele – muusikavideod, liikumine, atraktiivsed esinejad jms, valitakse jõukohane repertuaar õpetaja abiga);*
- 5. laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid (mitmehäälsus ning kaanonite laulmine ei ole kuulmispuudega laste puhul enamasti võimalik – piirdatakse ühehäälse, enamasti retsitatiivse laulmisega, kurtide puhul deklameerimise või viiplemisega) ning eesti ja teiste rahvaste laule;*
- 6. laulab peast (sõltuvalt kõnelistest oskustest ja kuulumiskahjustuse sügavusest laulab õpetaja dirigeerimisel ja /või etteantud sõnadele toetudes; kurdid lapsed kasutavad laulmise asemel laulusõnade deklameerimist/ viiplemist) kooliastme ühislaule*

2. Pillimäng

- 1. kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des (õpetaja juhendamisel);*
- 2. rakendab musitseerides kitarril lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus (helikõrguste järgimisel tehakse mööndusi sõltuvalt kuulumiskahjustuse ulatusest ja kuulumistehniliste abivahendite olemasolust ning nende kasutegurist – kurdid õpilased ei ole võimelised õpitulemust saavutama, selle asemel sooritavad vaba improvisatsiooni);*
- 3. kasutab muusikat esitades (peamiselt vabas improvisatsioonis rütmi-/kehapillil) muusikalisi teadmisi ja oskusi.*

3. Muusikaline liikumine

- 1. tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid (kurdid lapsed orienteeruvad põhiliselt tugevatele, selgetele rütmidele, meeleolu ning muusika täpsema sisu, sh laulusõnade tajumine ei ole saavutatav);*
- 2. väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid (toetudes visuaalsele näitmaterjalile – erinevatele muusikavideotele).*

4. Omalooming

- 1. loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;*
- 2. loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel (vajadusel õpetaja juhendamisel /dirigeerimisel);*

3. kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi – astmeid (*kuulmispuudega lapsed ei taju helikõrgusi, mistõttu tehakse nimetatud õpitulemuste saavutamisel mööndusi – meloodiate loomine toimub vabas improvisatsioonis*);
4. loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne (*vastavalt eesti keele tunnis omandatud keeleteadmistele ja oskustele ning sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest, vajadusel õpetaja suunavatele küsimustele vm abile toetudes*);
5. väljendab muusika karakterit ja meeoleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

1. kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) (*meloodia ning tämbri eristamisel tehakse mööndusi sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest – kurtide õpilaste puhul ei ole õpitulemus jõukohane, muusikapalade eristamisel toetutakse vaid esitajate visuaalsele poolele*) ning muusikateose ülesehitust;
2. eristab (*videomaterjalile ja õpetaja suunavatele küsimustele, kirjalikule kõnele vm abimaterjalile toetudes*) pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat;
3. eristab kõla (*saavutatav üksikutel juhtudel, kergema kuulmispuudega ning kuulumistehnilisi abivahendeid kasutatavate laste puhul, kurtide õpilaste puhul piirduakse pillide äratundmise ja nimetamisega pildi järgi*) ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise; teab tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi;
4. tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi (*videomaterjalile toetudes*);
5. on tutvunud (*nii auditiivsele kui visuaalsele materjalile toetudes*) Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;
6. arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult (*iseseisvat kõnekasutust nõudvate ülesannete puhul, nagu arutlemine, võrdlemine, põhjendamine, analüüsimine jms toetub vajadusel märksõnadele, suunavatele küsimustele, skeemidele, pildimaterjalile; hindamisel arvestatakse, et piiratud võimaluste tõttu tajuda nii laulusõnu kui muusikalisi nüansse, jäävad õpilaste kujutlused muusikast piiratuks*);
7. tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).

6. Muusikaline kirjaoskus (*õpitulemus ei ole kuulmispuudega lastel enamasti saavutatav – muusikalised tegevused piirduvad enamasti vaba improvisatsiooniga erinevatel pillidel või rütmilises liikumises; teadlik muusika loomine /musitseerimine noodi järgi ei ole võimalik*).

1. mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust

- a) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust;
- b) mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust;
- c) teab bassivõtme tähendust

2. mõistab all olevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas (*sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest, hääldeoskustest ja verbaalsest mälestusest nimetatud mõisted aktiivses kõnes ei kinnistu – õpilane toetub vajadusel õpetaja suunavatele küsimustele, kirjalikule kõnele või visuaalsele materjalile*):
 - a) elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused;
 - b) ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel;
 - c) rondo, variatsioon;
 - d) pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika;
 - e) kordavalt I ja II kooliastme muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara.

7. Õppekäigud

1. arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil (*iseseisvat kõnekasutust nõudvate ülesannete puhul, nagu arutlemine, võrdlemine, põhjendamine, analüüsimine jms toetub vajadusel märksõnadele, suunavatele küsimustele, skeemidele, pildimaterjalile jms, arvestades, et iseseisev muusikaürituste külastamine ja seega kogemuste pagas on piiratud*);
2. kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.

Õpitulemused III kooliastme lõpus

Põhikooli lõpetaja:

1. osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes (*muusikatunnis, vabal ajal*) ning kohalikus kultuurielus (*õpitulemust enamasti ei saavutata*); aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;
2. laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt oma hääle omapärast (*enamasti väljendub õpitulemus retsitatiivses laulmises või etteantud sõnade järgi /karaokevariandis laulmisega õpetaja juhendamisel; üksinda või mitmehäälsel laulmist kooris ei saavutata; kurtide õpilaste puhul piirduakse laulsõnade deklameerimisega või sõnumi ja meeleolu edastamisega viipekeeles*);
3. laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja/või musitseerib erinevates vokaalinstrumentaalkoosseisudes (*kuulmispuudega õpilased koolikooris ei osale, kergema kuulmispuude korral on võimalik saavutada mõningane musitseerimisoskus individuaalselt: rütmipillidel, plokkflöödil, kitarril*); mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;
4. oskab kuulata iseennast ja kaaslast ning hindab enda ja teiste panust koos musitseerides (*õpitulemus ei ole enamasti saavutatav – meloodiliste nüansside tajumine on raske ka kergema kuulmispuude korral, samuti enesekontrollioskuste rakendamine laulmisel*); suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;
5. oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule (*saavutatav õpetaja dirigeerimisel, enamasti etteantud sõnadega /karaoke- variandis ning ilma meloodilise täpsuseta*);

6. kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid) (*õpitulemus ei ole saavutatav ka kergema kuulmispuude korral, helikõrguste tajumine ja järgimine on kuulmispuude tõttu raskendatud, piirduakse retsitatiivse laulmise või vaba improvisatsiooniga*);
7. rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast (*osaliselt saavutatav kergema kuulmispuudega õpilaste puhul*) ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (*raske kuulmispuudega / kurtide õpilaste puhul väljendub õpitulemus eeskätt rütmilises liikumises*);
8. väljendab oma arvamust kuuldud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult (*õpitulemus on osaliselt saavutatav kergema kuulmispuudega laste puhul, kui lisandub võimalus toetuda muusika tajumisel ka visuaalsele abile – muusikavideod jms; kurtide õpilaste puhul on kujutlused ühekülgsed – toetatakse vaid visuaalsele tajule, mistõttu on sisuliseks analüüsiks ja arvamuse avaldamiseks materjali vähe; analüüsimisel, kirjeldamisel toetatakse vaid teoreetilistele teadmistele*);
9. leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused (*saavutatav kergema kuulmispuudega lastele õpetaja suunavate küsimuste või visuaalse näitmaterjali toel; kurtid õpilased toetuvad vaid visuaalsele poolele ja teoreetilistele teadmistele*);
10. väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes (*saavutatav sõltuvalt kuulmiskahjustuse sügavusest ja kuulumistehniliste vahendite olemasolust*);
11. teab autoriõigusi ning sellega kaasnevat õigusi ja kohustusi; huvitub muusikaalasest tegevusest (*enamasti väljendub rütmilises liikumises ning vabas improvisatsioonis erinevatel (rütmi)pillidel*) ja väärtustab seda ning osaleb kohalikus kultuurielus (*kuulmispuude tõttu on aktiivne osalemine kohalikus kultuurielus problemaatiline, vastavalt võimalustele külastab kontserte ja kultuuriüritusi*);
12. valdab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest ja võimalustest muusikat õppida (*on kursis, et võimalused muusika õppimiseks ja muusikaga seotud elukutsete omandamiseks kuulmispuude tõttu puuduvad*);
13. kasutab infotehnoloogiat vahendite muusikalistes tegevustes (*sõltuvalt kuulmiskahjustuse ulatusest*).

Kunst

Sissejuhatus

Kunstiõpetuses omandatakse põhikooli lõpuks visuaalse hariduse algtõed ning arendatakse mõtlemis-, koostöö- ja eneseväljendusoskusi ning kunstioskusi, et toetada isiksuslikku arengut ning toimetulekut tänapäevases mitmekultuurilises maailmas. Kunst võimaldab õpilastel tunnetada endas loojat ning toetab seeläbi aktiivse maailmavaate omaksvõttu ja ettevõtlikku ellusuhtumist.

I kooliastmes (1.- 4. klassis) kunstiõpetuses on oluline mänguline, eksperimenteeriv ja uuriv käsitlus, mis toetab laste spontaanset eneseväljendust ning julgustab märkama ja vaatlema erinevaid nähtusi. Loovtööde ainekst ammutatakse nii oma elust, lähiümbrusest kui ka kunstiloost. Teadmised ja

tehnilised oskused omandatakse loova tegevuse käigus. Kunstiteostest rääkimine toetab oma seisukoha, tolerantuse ning väärtushinnangute kujunemist. Koostöö- ja arutlusoskuste arendamiseks kasutatakse lisaks individuaalsetele töödele rühmatöid.

Esimese kooliastme (1.- 4. klass) kunsti õppe- ja kasvatuseesmärgid:

1. tunneb kunstiõppes rõõmu mängulisest ja loovast tegutsemisest;
2. julgeb katsetada oma ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
3. oskab töötada iseseisvalt ja teha koostööd, väärtustab erinevaid lahendusi;
4. tunneb huvi lähikonna kultuuriobjektide vastu.

I kooliastmes tunneb rõõmu mängulisest ja loovast tegutsemisest kunstiõppes (*teab ja kasutab tunni teemale vastavat sõnavara (sh värvid, materjalid jms), vajadusel väljendab end õpitud mõistetele vastavate viibete või suulise kõne abil, toetudes sõrmendamisele*); julgeb katsetada oma ideede erinevaid visuaalseid väljendusi; oskab töötada iseseisvalt ja teha koostööd, väärtustab erinevaid lahendusi; rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid; arutleb (*õpetaja abiga, kasutades õpitud mõisteid, toetudes õpetaja suunavatele küsimustele, kasutades vajadusel sõrmendkõnet või vastavaid viipeid*) kaaslaste loovtööde üle; oskab nimetada mõnda Eesti kunstniku, teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt. *Kuulmispuudega õpilaste õpetamisel arvestatakse vajadusega toetuda tavapärasest rohkem visuaalsele tajule (selgituste jagamisel suultlugemise võimaluse tagamine ja toetumine kirjalikule kõnele, vajadusel kõne toetamine viibetega; tegevuste ettenäitamine jms). Tulenevalt kuulmislanguse raskusastmest on õpilaste sõnavara (esimestel kooliaastatel ka hääldusoskused), keeleteadmised ja kommunikatiivsed oskused piiratumad, mistõttu on vajalik (eriti suuliste ülesannete puhul, nagu kirjeldamine, hinnangute andmine, oma arvamuse väljendamine jms) õpetaja abi: suunavad küsimused, põhimõistete väljakirjutamine jms). Tavapärasest rohkem pööratakse tähelepanu sõnavara laiendamisele ja õpitud mõistete kinnistamisele kõnes; õpilasi julgustatakse suulist kõnet kasutama (vajadusel sõrmendamisele toetudes). Kuna kuulmispuudega õpilastel on raske tajuda meedia vahendusel auditiivset infot (raadio- ja tv-saated), on vajalik pühendada rohkem aega vajalike taustateadmiste andmisele, mis on seotud käsitletava teemaga.*

Tavakooli I kooliastme 3 õppeaasta materjal on jaotatud Tartu Hiie Koolis 4 õppeaastale.

Kunstiõpetuse tunnid toetavad emakeele oskuste õpetamist. Erilist rõhku pööratakse hääldusele, kõnearendusele, sõnavara laiendamisele ning aktiveerimisele, suulise ja kirjaliku teksti sisu mõistmisele.

Uusi sõnu selgitatakse esialgu vaid kontekstis, viies need aktiivsesse kõneste järk-järgult, arvestades õpilase kõne kogemusi, teadmisi ja oskusi.

Sõltuvalt kõnepuude ulatusest on õpilaste sõnavara ning kõnelised oskused piiratud, mistõttu on vajalik tekstide lihtsustamine ning õppesisu skemaatiline esitus. Õpetamisel kasutatakse visualiseeritud õppematerjale, erinevaid näitmaterjale ning IKT vahendeid.

Läbivalt kaasneb aine sisu edastamisega kõikides kooliastmetes kõnearendustöö, kõneaparaadi treenimine, kõnemõistmise korrigeerimine, aktiivse kõne täiustamine ja aktiveerimine, mõtlemise korrigeerimine, üld- ja peenmotoorika täiustamine.

1.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
15	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.	Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes. Lugude visuaalne jutustamine. Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine, loominguline rakendamine.	- tunneb erinevaid materjale (paber, kartong); - oskab käsitseda lihtsamaid tööriistu (pintslid); - kasutab erinevaid joonistamise, maalimise töövõtteid ja tehnikaid; - töötab õpetaja suulise juhendamise järgi; - arvestab ühiselt töötades kaaslastega;
6	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, vormimine jne).	Vabanemine stampkujunditest (päikeseneljandik, aknarist, kuusk ...) Mõisted kolmnurk, ruut, ring. Tuttavate asjade kujutamine mälu järgi	- oskab kasutada õigeid töövõtteid; - kavandab ja viib ellu oma mõtted; - hoiab korras oma töökoha ja töövahendid; - tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
5	Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon.	(lilled, mänguajad, kodu jne). Liiklusvahendite ja hoonete kujutamine.	-tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestab kaaslastega;
4	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides.	Rahvuspühade ja tähtpäevade teemalised illustratsioonid. Inimese uurimine, joonistamine mälu järgi. Põhivärvides pildi loomine. Plastiliinist ja savist lihtsamate loomade voolimise. Kraapimistehnikas tööd. Templitrukis kujundite tegemine.	- kirjeldab oma kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
5	Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.	Oma nime kujundamine. Ruudu saamine.	- on käinud kunstimuuseumides ja näitustel ning arutleb täiskasvanu abiga kunsti üle, kasutades õpituid ainemõisteid.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

1. tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
2. katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
3. tegutseb õpetaja abiga ja iseseisvalt ning teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
4. kirjeldab (*õpetaja abiga, tugisõnadele, lauseskeemidele toetudes, vajadusel sõrmendkõnet kasutades*) oma ja kaaslaste töid;
5. kasutab kunstitunnis õpituid töövõtteid ning tehnikaid, vajadusel õpetaja abiga;
6. on käinud lähiumbruse kunstimuuseumis või näitustel.

7. teab ja oskab oma töökoha korras hoida.

2.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
10	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.	Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes. Lugude visuaalne jutustamine. Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguiline rakendamine.	- tunneb ära erinevaid materjale (paber, kartong, plastiliin); - oskab käsitseda lihtsamaid tööriistu (pintslid); - oskab kasutada õigeid töövõtteid; - töötab õpetaja suulise juhendamise järgi; - kavandab abiga ja viib ellu oma mõtted; - hoiab korras oma töökoha ja töövahendid; - tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
10	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt maalimine, joonistamine, trükkimine, vormimine jne).	Visuaalse kultuuri näidete (reklaamide, filmide, arvutimängude jne) kriitiline vaatlemine, arutlemine ja oma arvamuste põhjendamine.	- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
5	Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon.	Oma tööde esitlemine, selgitamine; kaaslaste kuulamine ja nende tööde vaatlemine.	- suudab tegutseda iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestab kaaslastega; kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
3	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides.	Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.	- leiab abiga kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, paneb tähele värvide koostõu ja pildi kompositsiooni;
2	Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.	Loodusobjektide (puud, mäed, pilved jne) kujutamine mitut moodi.	- kasutab õpitud joonistamise, maalimise ja vormimise töövõtteid ning tehnikaid vähese abiga;
5	Disain igapäevaelus: trükkis, tarbevorm keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel. Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.	Geomeetristest kujunditest lihtsustatud pildi loomine). Eseme tähtsamad tunnused. Esimesed proportsioonireeglid. Külm ja soe värv, vastandvärvid. Seisva figuuri voolumine. Pintslilijäljemustrid. Karbi voltimine.	- väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid; - on käinud kunstimuuseumides ja näitustel ning arutleb täiskasvanu abiga kunsti üle,

			kasutades õpitud Ainemõisteid.
--	--	--	--------------------------------

Õpitulemused 2.klassis

Õpilane

1. tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemises;
2. katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
3. tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
4. kirjeldab lihtsalt, õpetaja abistavatele küsimustele toetudes õpitud mõisteid, kasutades oma ja kaaslaste töid;
5. kasutab õigesti kunstitunnis õpitud töövõtteid ning tehnikaid;
6. hoiab korras oma töökoha;
7. on tutvunud lähiümbruse oluliste kunsti- ja kultuuriobjektidega ja käinud kunstimuuseumis või näitustel.

3.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
10	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.	Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes. Lugude visuaalne jutustamine. Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguiline rakendamine.	- tunneb erinevaid materjale (paber, kartong, plastiliin); - oskab käsitseda lihtsamaid tööriistu (pintslid); - oskab kasutada õigeid töövõtteid; - töötab õpetaja suulise juhendamise järgi; - kavandab abiga ja viib ellu oma mõtted;
8	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, vormimine jne).	Visuaalse kultuuri näidete (reklaamide, filmide, arvutimängude jne) kriitiline vaatlemine, arutlemine	- hoiab korras oma töökoha ja töövahendid; - tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;

5	Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon.	ja oma arvamuste põhjendamine. Oma tööde esitlemine, selgitamine; kaaslaste kuulamine ja nende tööde vaatlemine.	- suudab tegutseda iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestab kaaslastega; kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi; - leiab abiga kujutatava kõige iseloomulikumat jooned, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni; - kasutab õpitud joonistamise, maalimise ja vormimise töövõtteid ning tehnikaid vähese abiga; - väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid; - on käinud kunstimuseumides ja näitustel ning arutleb täiskasvanu abiga kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid.
3	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides.	Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.	
2	Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.	Loodusobjektide (puud, mäed, pilved jne) kujutamine mitut moodi.	
5	Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel.	Geomeetristest kujunditest lihtsustatud pildi loomine.8) Esemel tähtsamad tunnused.	
2	Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.	Esimesed proportsioonireeglid. Külma ja soe värv, vastandvärvid. Seisva figuuri voolumine. Pintslijäljemustrid. Karbi voltimine.	

Õpitulemused 3.klassis

Õpilane

1. tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
2. tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
3. kirjeldab lihtsalt, vajadusel õpetaja abiga, õpitud mõisteid kasutades oma ja kaaslaste töid ;
4. kasutab kunstitunnis õpitud töövõtteid ning tehnikaid õigesti;
5. tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestab kaaslastega;
6. hoiab korras oma töökoha ja töövahendid;
7. on tutvunud lähiümbruse oluliste kunsti- ja kultuuriobjektidega ja käinud kunstimuseumis või näitustel.

4.klass

1 tund nädalas

Tundi de arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
8	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.	Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes, lugude visuaalne jutustamine. Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamine. Lähikäik keskkonna ehituskunsti ja disaini näidetega tutvumine. Makettide ja kujundustööde teostamine.	- tunneb erinevaid materjale (paber, kartong); - oskab käsitseda lihtsamaid tööriistu (pintslid); - oskab kasutada õigeid töövõtteid; - töötab õpetaja suulise ja kirjaliku juhendamise järgi;
8	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt maalimine, joonistamine, skulptuur, pildistamine, trükkimine, vormimine jne).	Visuaalse kultuuri näidete (reklaamide, filmide, arvutimängude jne) kriitiline vaatlemine, arutlemine ja oma arvamuste põhjendamine.	- kavandab ja viib ellu oma mõtted; - hoiab korras oma töökoha ja töövahendid; - tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
6	Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria.	Oma tööde esitlemine, selgitamine, kaaslaste kuulamine ja nende tööde vaatlemine;	- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi; - tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestab kaaslastega; kirjeldab oma ja kaaslaste
5	Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitus keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel.	Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.	- leiab kujutatava kõige iseloomulikumat ja jooned; - suudab valida sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
5	Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid.	Joogipakendi disainimine paksemast paberist. Maastiku kujutamine eri aastaaegadel. Torudest, karpidest elukate meisterdamine. Esimesed katsetused natuurist joonistamisel.	- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni; - kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja voolimise töövõtteid ning tehnikaid;
	Lähikäik loodus ja ehituskunst. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad. Kunstiteoste, visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus.	Dünaamiline (õlgade ja puusadega) kriipsujuku. Öö ja päeva kujutamine, heledus- ja tumedusastmed. Voolimine ühest tükist, juurde lisamata. Papitrukk. Koomiksi joonistamine.	- teab nimetada mõnda lähikäik olulist kunsti- või kultuuriobjekti; - on külastanud kunstimuuseumi ja näitusi;
3	Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine. Töötamine iseseisvalt ja grupis.		

		Suvmälestuste pildistamine. Makulatuurist kollaaž. Vigurpilt nagu sõnamäng.	- arutleb vähese abiga kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid; - seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid; - suudab kirjeldada visuaalse kultuuri näiteid; - tuleb toime tuttavates/õpitud reaal-/virtuaalkultuuri ja õpikeskkondades; - teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid
--	--	---	---

Õpitulemused I kooliastme lõpus

4. klassi lõpetaja:

1. tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
2. katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
3. tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, oskab kasutada abi ja arvestada kaaslastega;
4. kirjeldab lihtsal viisil ja õpitud väljendite abil (*tugisõnadele, lauseskeemidele toetudes, vajadusel sõrmendkõnet kasutades*) oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
5. leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
6. paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
7. kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
8. on tuttav lähiümbruse oluliste kunsti- ja kultuuriobjektidega, on käinud kunstimuuseumides ja näitustel ning oskab arutleda lihtsas keeles kogetu üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
9. suudab seostada vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
10. kirjeldab õpetaja abiga (*vajadusel tugisõnadele, lauseskeemidele toetudes, vajadusel sõrmendkõnet kasutades*) õpitud visuaalse kultuuri näiteid;
11. tuleb toime tutvatud reaalses ja virtuaalses kultuuri- ja õppekeskkondades;
12. on teadlik meedia erinevatest võimalustest ja ohtudest.

Kunst II kooliastmes

Sissejuhatus

II kooliastmes (5.-8. klass) tutvutakse teadlikumalt kunsti aluste ja kunstilooga ning luuakse sildu kunstiajaloo ja tänapäeva vahel. Pööratakse rohkem tähelepanu ümbritseva maailma edasiandmisele loomingulistes kunstitöodes. Õpilasi juhitakse ise valikuid tegema (tehnika, teemade valik jne) ning otsima pildimaterjali, et kasutada seda abivahendi või lähtekohana. Kunstiteoste ja visuaalse kultuuri näidete analüüsimine toetab kriitilise mõtlemise ja ainealase keeleoskuse arenemist.

Kunsti õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes:

1. tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve, hindab enda ja teiste isikupära;
2. eksperimenteerib mõtete, vahendite, materjalide ja kunstitehnikatega;
3. tegutseb loovates ja uurimuslikes rühmatöodes ühise tulemuse nimel;
4. rakendab oma loomingulisi võimeid ja oskusi ka väljaspool kunstitundi;
5. on avatud erinevate kunsti- ja kultuuriilmingute suhtes;
6. tunneb huvi kunstiloomingu ja paikkondliku kultuuri vastu;
7. mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;
8. näeb loodust ja keskkonda säästva tarbimise võimalusi.

II kooliastmes tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve, hindab enda ja teiste isikupära; eksperimenteerib mõtete, vahendite, materjalide ja kunstitehnikatega; tegutseb loovates ja uurimuslikes rühmatöodes ühise tulemuse nimel; rakendab oma loomingulisi võimeid ja oskusi ka väljaspool kunstitundi; on avatud erinevate kunsti- ja kultuuriilmingute suhtes; tunneb huvi kunstiloomingu ja paikkondliku kultuuri vastu; mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust; näeb loodust ja keskkonda säästva tarbimise võimalusi.

Kuulmispuudega õpilaste õpetamisel arvestatakse vajadusega toetuda tavapärasest rohkem visuaalsele tajule (selgituste jagamisel suultlugemise võimaluse tagamine ja toetumine kirjalikule kõnele, vajadusel kõne toetamine viibetega; tegevuste ettenäitamine jms). Tulenevalt kuulmislanguse raskusastmest on õpilaste sõnavara (esimestel kooliaastatel ka hääldusoskused), keeleteadmised ja kommunikatiivsed oskused piiratud, mistõttu on vajalik (eriti suuliste ülesannete puhul, nagu kirjeldamine, hinnangute andmine, oma arvamuse väljendamine jms) õpetaja abi: suunavad küsimused, põhimõistete väljakirjutamine jms). Tavapärasest rohkem pööratakse tähelepanu sõnavara laiendamisele ja õpitud mõistete kinnistamisele kõnes; õpilasi julgustatakse suulist kõnet kasutama (vajadusel sõrmendamisele toetudes). Kuna kuulmispuudega õpilastel on raske tajuda meedia vahendusel auditiivset infot (raadio- ja tv-saated), on vajalik pühendada rohkem aega vajalike taustateadmiste andmisele, mis on seotud käsitletava teemaga.

5.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
6	Erinevate objektide kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi.	Rahvuspühade teemalised illustratsioonid. Algvormide kujutamine (spiraal, ruut, ring). Esemete suurusuhted (laius, kõrgus). Esi aja kunstiga tutvumine.	- tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - väljendab visuaalsete vahenditega ümbritsevat keskkonda, ideid ja teadmisi.
3	Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.	Maastiku kujutamine.	- kujutab ja kujundab nii vaatluste kui oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
5	Liikumise kujutamine.	Mälu järgi erinevad majad, loomad, inimesed tegevuses.	- rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, kõrgtrükk, animatsioon);
4	Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.	Vikerkaarevärvid. Soojad ja külmad värvid. Pehmetest materjalidest voolimine (plastiliin). Materjalitrükk.	- oskab töötada üksi ja grupis;
3	Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid.	Pildi sisse minek ehk kunstiteoste mõtestamine, võrdlemine, nende üle arutlemine. Oma teoste esitlemine, valikute põhjendamine. Õpimapi koostamine ja kujundamine.	- kasutab loovalt probleemilahendusi, - eksperimenteerib kujutamise reeglitega, - julgeb oma teoseid esitleda ning valikuid põhjendada;
3	Piltide, teksti ja liikumise koosmõju		- julgeb katsetada erinevaid kunstitehnikaid ja digitaalsete tehnikaid;
8	Maali-, joonistuse, kollaaži-, kõrgtrüki- ning animatsioonitehnikad ja töövõtted		- käib muuseumides, kunstiüritustel ning külastab kunstinäituseid.
3	Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd	Erinevate maakondade rahvariietega tutvumine. Värviline ja monokroomne guaššvärvimaal. Must-valge pliiatsijoonistus. Värvipliiatsijoonistus. Viltpliiatsijoonistus. Kollaaž. Liikumisillusiooni rakendamine. Digitaalsete tehnikatega tutvumine ja katsetamine.	

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane

1. väljendab õpetaja abiga ja iseseisvalt õpitud visuaalsete vahenditega ümbritsevat keskkonda, ideid ja teadmisi.
2. kujutab ja kujundab vähese abiga vaatluste ja oma ideede põhjal ümbritsevat keskkonda,
3. oskab kasutada visuaalse kompositsiooni baasoskusi;

4. rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, materjalitrükk);
5. oskab töötada üksi ja grupis;
6. on loov, eksperimenteerib kujutamise reeglitega,
7. julgeb oma teoseid esitleda ning valikuid lihtsas keeles põhjendada;
8. julgeb katsetada erinevaid kunstitehnikaid ja digitaalseid tehnikaid;
9. käib muuseumides, kunstiüritustel ning külastab kunstinäitusi.

6.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
6	Erinevate objektide kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi.	Rahvuspühade teemalised illustratsioonid. Algvormide kujutamine (spiraal, ruut, ring). Esemete suurussuhted (laius, kõrgus).	- tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; - väljendab visuaalsete vahenditega ümbritsevat keskkonda, ideid ja teadmisi.
6	Kompositsiooni tasakaal, pingeline, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine.	Esiaja kunstiga tutvumine. Maastiku kujutamine. Mälu järgi erinevad majad, loomad, inimesed tegevuses. Vikerkaarevärvid. Soojad ja külmad värvid. Pehmetest materjalidest voolimine (plastiliin). Materjalitrükk.	- kujutab ja kujundab nii vaatluste kui oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
4	Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani	Pildi sisse minek ehk kunstiteoste mõtestamine, võrdlemine, nende üle arutlemine. Oma teoste esitlemine, valikute põhjendamine. Õpimapi koostamine ja kujundamine. Erinevate maakondade rahvariietega tutvumine.	- rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, kõrgtrükk, animatsioon);
3	Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid.	Värviline ja monokroomne guaššvärvimaal. Must-valge pliiatsijoonistus. Värvipliiatsijoonistus. Viltpliiatsijoonistus. Kollaaž. Liikumisillusiooni rakendamine. Digitaalsete tehnikatega tutvumine ja katsetamine.	- oskab töötada üksi ja grupis; - kasutab loovalt probleemilahendusi, - eksperimenteerib kujutamise reeglitega,
5	Piltide, teksti ja liikumise koosmõju		- julgeb oma teoseid esitleda ning valikuid põhjendada;
7	Maali-, joonistuse, kollaaži-, kõrgtrüki- ning animatsioonitehnikad ja töövõtted		- julgeb katsetada erinevaid kunstitehnikaid ja digitaalseid tehnikaid;
4	Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd		- käib muuseumides, kunstiüritustel

			ning külastab kunstinäituseid.
--	--	--	--------------------------------

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane

1. väljendab õpetaja abiga ja iseseisvalt õpitud visuaalsete vahenditega ümbritsevat keskkonda, ideid ja teadmisi.
2. kujutab ja kujundab vähese abiga vaatluste ja oma ideede põhjal ümbritsevat keskkonda,
3. oskab kasutada visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
4. rakendab ülesannete teostamisel erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, materjalitrükk);
5. oskab töötada üksi ja grupis;
6. läheneb ülesannetele loovalt, eksperimenteerib kujutamise reeglitega,
7. julgeb oma teoseid esitleda ning valikuid lihtsas keeles põhjendada;
8. julgeb katsetada erinevaid kunstitehnikaid ja digitaalseid tehnikaid;
9. on käinud ja tunneb huvi muuseumide, kunstiürituste ning kunstinäituste vastu.

7.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
5	Erinevate objektide kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi.	Hoonete vaatlemine ja kujutamine paberil. Hoonete erinevused ajastute ja funktsioonid järgi.	- tunnetab oma kunstivõimeid; - väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi;
5	Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine.	Taeva kujutamine. Kera, silinder, tahukas – joonistamise võtted; pöördkehad jt mahulised esemed. Inimene liikumises.	- loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab. - õpilane suudab kujutada ja kujundada nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
4	Erinevad mineviku- ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Eesti rahvakunst ja ehituskunst.	Pea profiilis. Valguse muutumine. Õhtu ja hommik. Vari. Värviperspektiiv,	- rakendab erinevaid kunstitehnikaid oma ideede väljendamiseks.
3	Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid.	õhuperspektiiv.	- märkab sõnumeid, meedias ja reklaamis;

4	Maali-, joonistuse, digitaalgraafika tehnikad ja töövõtted. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.	Märk kui stilisatsioon. Monogrammi kujundamine. Ruumiline ja varjuga täht.	<ul style="list-style-type: none"> - arutleb lihtsas keeles, õpitud termineid kasutades visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. - tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnades; - on tuttav sõnumite ja emotsioonide edastamise võtetega ning vahenditega muistsetest aegadest tänapäevani. - kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid konkreetse ja abstraktses kunstis; - on tuttav tehismaailma ja selle kasutaja suhtega; - arvestab eesmärgipärasust, esteetilisust uuenduslikkust ning ökoloogilisust. - mõistab kultuuriväärtuste ja keskkonna kaitse olulisust; - oskab meeskonnas töötada, - omab ettekujutust meeskonnatööst, - kasutab materjale säästlikult, korrastab töökoha.
3	Kollaaži-, kõrgtrüki- ning animatsioonitehnikad ja töövõtted.	Must-valge ja värviline guaššmaal. Grafiitpliatsijoonistus.	
2	Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd	Värvipliatsijoonistus. Arvutisjoonistamine.	
2	Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.	Kollaažtehnika pildi loomine. Reklaami kujundamine ja teostamine. Pildistamine. Info kasutamine.	
2	Märkide ja sümbolite kasutamine reklaamis.	Inspiratsiooniks rahvakunstimotiivid. Sõle kujundamine. Ribaornament.	
3	Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.	Egiptuse poos. Vana-Kreeka vaasimaal. Kiri. Monogrammi kujundamine. Vormi ja funktsiooni seos. Graafilise disaini (reklaami) võrdlemine veebikeskkonnas ja trükistes. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.	
2	Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.	Maketi valmistamine	

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

1. tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi;
2. loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab.
3. kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
4. rakendab erinevaid kunstitehnikaid oma ideede väljendamiseks. Märkab sõnumeid meedias ja reklaamis;
5. tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnades;
6. sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktnes kunstis;
7. mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust.
8. mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;

9. oskab meeskonnas töötada, omab ettekujutust meeskonnatööst;
10. koristab töökoha, kasutab materjale teadlikult säästlikult.

8.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
5	Erinevate objektide kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi.	Realistlik maastikumaal, veekogu. Portreekunsti näidetega tutvumine läbi aja.	- tunnetab oma kunstivõimeid; - väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi;
4	Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile.	Ulmefilmidest inspireeritud teoste loomine.	- loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab.
4	Erinevad mineviku- ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Eesti rahvakunst ja ehituskunst.	Kompositsiooni rajamine geomeetrilistele kujunditele. Natüürmordi koostamine, vaatluspunkti valik. Värvid kui meeoleolu väljendus.	- suudab kujutada ja kujundada nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; - rakendab erinevaid kunstitehnikaid oma ideede väljendamiseks.
3	Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid.	Märgi tähenduse muutus ajalooos.	- märkab sõnumeid, meedias ja reklaamis;
5	Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt paberskulptuur).	Hoonete vaatlemine ja kujutamine paberil.	- arutleb lihtsas keeles, õpitud termineid kasutades visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.
6	Maali-, joonistuse, digitaalgraafika tehnikad ja töövõtted.	Ruumi kujundamise võtteid.	- tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas;
4	Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine (nt animatsioon, digitaalgraafika).	Ruumiliste kompositsioonide ja makettide valmistamine. Must-valge kontrastil põhinevate tööde loomine.	- on tuttav sõnumite ja emotsioonide edastamise võtetega ning vahenditega muistsetest aegadest tänapäevani.
2	Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus.	Reklaami kujundamine. Eesti talurahvarhitektuuri uurimine. Loodusdetailid, maja siseruum. Pinnalaotuste joonestamine.	- on tuttav tehismaailma ja selle kasutaja suhtega; - arvestab eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ning ökoloogilisust.
2	Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.		- mõistab kultuuriväärtuste ja keskkonna kaitse olulisust; - oskab meeskonnas töötada,

			- omab ettekujutust meeskonnatööst, - kasutab materjale säästlikult, korrastab töökoha.
--	--	--	--

Õpitulemused II kooliastme lõpuks

Õpilane:

1. tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab;
2. kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
3. rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne);
4. analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes;
5. mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust;
6. mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;
7. leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid;
8. märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; arutleb lihtsas keeles (*vajadusel õpetaja abiga, tugisõnadele, näidistele toetudes ja sõrmendeid kasutades*) visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.

Kunst III kooliastmes

Sissejuhatus

III kooliastmes (9.-10.kl) omandatakse teoreetilisemal tasemel teadmisi kunsti nii märgilistest (sümbol, allegooria, tsitaat jne) kui ka vormilistest (värv, valgus ja vari, perspektiiv, kompositsioon jne) väljendusvahenditest. Loomingulistes töodes katsetatakse uusi meediume ning väljundeid; seatakse järjest rohkem endale ise ülesandeid; mängitakse vormielementide ja väljendusvahenditega teose isikupära ning sõnumi huvides. Teadlikumalt võetakse eeskujuks kunstiteoseid ja -stiile, analüüsitakse teoseid ning otsitakse visuaalset ja verbaalset infot. Kunsti käsitletakse visuaalse ning sotsiaalse keskkonna osana.

Kunsti õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes:

Õpilane:

1. oskab loomingulises tegevuses, loovtöö ning uurimise ja refleksiooni käigus kasutada loova ning kriitilise mõtlemise ja probleemilahenduse oskusi;
2. tunnetab ning arendab oma loomingulisi võimeid, väärtustab isikupära ja erinevaid lahendusi;
3. eksperimenteerib mõtete, mõistete, kunstitehnikate ja uute meediumidega;
4. rakendab omandatud oskusi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
5. õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;
6. seostab kunsti, kultuuri, teaduse ja tehnoloogia arengut;
7. mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja nüüdiskunsti rolli ühiskonnas;
8. väljendab oma arvamusi ja teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, kasutades kunsti oskussõnavara;
9. tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades;
10. mõtestab esemelise ja ruumilise keskkonna ning disaininäidete esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
11. omab ülevaadet kunsti, disaini ning arhitektuuriga seotud elukutsetest ja ametitest.

III kooliastmes oskab loomingulises tegevuses, loovtöö ning uurimise ja refleksiooni käigus kasutada loova ning kriitilise mõtlemise ja probleemilahenduse oskusi; tunnetab ning arendab oma loomingulisi võimeid, väärtustab isikupära ja erinevaid lahendusi; eksperimenteerib mõtete, mõistete, kunstitehnikate ja uute meediumidega; rakendab omandatud oskusi teistes õppeainetes ja igapäevaelus; õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti; suudab seostada kunsti, kultuuri, teaduse ja tehnoloogia arengut; mõistab kunsti kui kultuuride vahelist suhtluskeelt, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja nüüdiskunsti rolli ühiskonnas; suudab väljendada oma arvamusi ja teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, kasutades õpitud kunsti oskussõnavara; tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades; mõtestab esemelise ja ruumilise keskkonna ning disaininäidete esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte; omab ülevaadet kunsti, disaini ning arhitektuuriga seotud elukutsetest ja ametitest.

Kuulmispuudega õpilaste õpetamisel arvestatakse vajadusega toetuda tavapärasest rohkem visuaalsele tajule (selgituste jagamisel suultlugemise võimaluse tagamine ja toetumine kirjalikule kõnele, vajadusel kõne toetamine viibetega; tegevuste ettenäitamine jms). Tulenevalt kuulmislanguse raskusastmest on õpilaste sõnavara (esimestel kooliaastatel ka hääldusoskused), keeleteadmised ja kommunikatiivsed oskused piiratumad, mistõttu on vajalik (eriti suuliste ülesannete puhul, nagu kirjeldamine, hinnangute andmine, oma arvamuse väljendamine jms) õpetaja abi: suunavad küsimused, põhimõistete väljakirjutamine jms). Tavapärasest rohkem pööratakse tähelepanu sõnavara laiendamisele ja õpitud mõistete kinnistamisele kõnes; õpilasi julgustatakse suulist kõnet kasutama (vajadusel sõrmendamisele toetudes). Kuna kuulmispuudega õpilastel on raske tajuda meedia vahendusel auditiivset infot (raadio- ja tv-saated), on vajalik pühendada rohkem aega vajalike taustateadmiste andmisele, mis on seotud käsitletava teemaga.

9.klass

1 tund nädalas

Tundide arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
3	Maali-, joonistuse, kollaaži-, kõrgtrüki- ning animatsiooni tehnikad ja töövõtted.	Hoonete erinevused ajastute ja funktsioonid järgi. Taeva kujutamine. Kera, silinder, tahukas – joonistamise võtted; pöördkehad jt. mahulised esemed.	- tunnetab oma kunstivõimeid; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi;
2	Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.	Inimene liikumises. Pea profiilis. Valguse muutumine. Öhtu ja hommik.	- loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab.
1	Kunstiteose sõnum ja kontekst.	Vari. Värviperspektiiv, õhuperspektiiv. Märk kui stilisatsioon. Segatehnikas kompositsioon.	- õpilane suudab kujutada ja kujundada nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
5	Erinevate objektide kujutamine, väljendamine, vaatluse ja mälu järgi.	Märk kui stilisatsioon. Segatehnikas kompositsioon. Monogrammi kujundamine. Ruumiline ja varjuga täht.	- rakendab erinevaid kunstitehnikaid oma ideede väljendamiseks.
3	Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Tsitaat kui sõnumikandja.	Must-valge ja värviline guaššmaal. Grafiitpliiatsijoonistus. Värvipliiatsijoonistus. Arvutis joonistamine.	- märkab sõnumeid, meedias ja reklaamis;
4	Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine.	Kollaažtehnikas pildi loomine. Reklaami kujundamine ja teostamine. Pildistamine. Info kasutamine. Inspiratsiooniks rahvakunstimotiivid. Sõle kujundamine. Ribaornament.	- arutleb lihtsas keeles, õpitud termineid kasutades visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas.
2	Erinevad mineviku- ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul.	Egiptuse poos. Vana-Kreeka vaasimaal. Kiri. Monogrammi kujundamine. Vormi ja funktsiooni seos.	- tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas;
3	Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused.	Graafilise disaini (reklaami) võrdlemine veebikeskkonnas ja trükistes. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Voltimine iseseisvalt juhendi järgi.	- on tuttav sõnumite ja emotsioonide edastamise võtete ning vahenditega muistsetest aegadest tänapäevani.
4	Eesti rahvakunst ja ehituskunst.	Maketi valmistamine. Arhitektuursete piltide joonistamine.	- kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid konkreetse ja abstraktses kunstis;

4	Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid.	Pinnalaotuste joonestamine. Mitmesuguste looduslike ja tehisobjektide ning keskkondade analüüsimine erinevatest vaatepunktidest	
2	Piltide, teksti ja liikumise koosmõju.		
2	Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd.		

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane

1. tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi;
2. loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab;
3. kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
4. rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne);
5. oskab avaldada arvamust ja teostada lihtsat analüüsi nüüdiskunsti teoste kohta,
6. märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes;
7. mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet;
8. arvestab eesmärki, tegutsedes eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.
9. mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;

10.klass

1 tund nädalas

Tundi de arv	Õppesisu	Õppetegevused	Õpitulemused
4	Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.	Pop-kunsti ja OP - kunsti põhjal oma teoste loomine.	- tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid;
3	Kunstiteose vorm ja kompositsioon.	Portreekunsti näidetega tutvumine läbi aja.	- loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi,
1	Kunstiteose sõnum ja kontekst.	Ajaloomaalist lähtuvalt oma teose loomine.	- esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;
3	Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile.	Värvides meeleolu kujutamine abstraktse pildina.	

4	Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt paberskulptuur). Kunstiteose sõnum ja kontekst.	Natüürmordi koostamine, vaatluspunkti valik, kadreerimine. Maalitehnikas impressionistliku töö loomine.	<ul style="list-style-type: none"> - kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid; - kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid; - hoiab oma koha korras, kasutab materjale oskuslikult ja kokkuhoidlikult; - kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid; - avaldab arvamust pildikeele kultuuriliste märkide üle; - teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. – mõistab kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengu omavahelisi seoseid; - mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja erinevates valdkondades.
3	Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine (nt animatsioon, digitaalgraafika).	Märgi tähenduse muutus ajaloos. Firmamärk.	
3	Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt installatsioon). Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine (nt. video, foto).	Ruumi kujundamise võtteid. Ruumiliste kompositsioonide ja makettide valmistamine.	
1	Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus.	Reklaami kujundamine.	
2	Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus.		
2	Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd.	Eesti talurahvaarhitektuuri uurimine.	
2	Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad.		
1	Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis.	Mäng sümbolitega, logotüüp. Installatsiooni loomine rühmatööna.	
2	Põhilised kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.		
2	Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut.		
2	Kujutamise viis: deformeerimine.	Graafilise joone mängud. Kalligraafilise kirja kasutamine oma teoses.	

		Realistliku pildi deformeerimine. Pildi suurendamise võtted.	
--	--	--	--

Põhikooli lõpetaja:

1. tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid;
2. loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi;
3. *esitleb lihtsas keeles ja õpitud mõistetele toetudes* oma tegevuse tulemusi ning oskab põhijoontes põhjendada valikuid;
4. kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid.
5. oskab ja teab, kuidas kasutada turvaliselt ja eetika põhimõtteid arvestavalt kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;
6. tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid.
7. analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist.
8. mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;
9. kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;
10. teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;
11. mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.